

Zijn ideaal. Deel 1

Johanna van Woude

bron

Johanna van Woude, *Zijn ideaal. Deel 1*. P.N. van Kampen & zoon, Amsterdam 1885

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/woud008zijn02_01/colofon.php

Let op: werken die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn.

I.

Ons stadje vierde feest: een landbouwfeest. Rijk en arm had zijn beste pakje aan. De scholen stonden stil. De herbergen en straten waren vol buitenlui: de mannen met zwarte pakken en roode, vochtige nekken, de vrouwen met breede, wiegelende heupen en kakelbonte hoofdtoisels. Hier was matinée, ginds tentoonstelling en verloting, elders weer hield de burgemeester een toespraak. Overal uitgespannen wagentjes, wapperende vlaggen, volgepropte koffiehuisen, zingende troepjes. En nu de dag ten einde liep: illuminatie, muziek en bal; bal in de Groote Sociëteit, bal in Burgerlust en bal in juist zooveel feestzalen, als erin een kleine plaats standen zijn.

Hoeveel zorgen waren in onze kleinsteedsche dameswereld reeds wekenlang besteed aan de samenvoeging van kant en tule, hoeveel luchtkasteelen gebouwd, hoeveel dromen gedroomd! Maar nu was de lang verbeide avond eindelijk daar, en wij stonden gereed om weg te rijden.

Wat stonden we daar vervelend! Phine stokstijf en met van het lijf staande armen, ons aanstarend als een uitgestalde kinderpop; Louise in haar wit toiletje bekoorlijker en ijdel er nog dan gewoonlijk; papa gedast en gehandschoend, nog even staande de courant inziende, en ik zelf voor den spiegel het lijf aftrekkend van mijn wit neteldoekje met de roode moesjes.

‘Het komt er voor u nog zoo niet op aan,’ hadden de zusters mij troostend toegevoegd, toen ik mij over die japon beklagde, want ik zou zoo graag evenals zij in een echt baltoilet geweest zijn met uitgesneden hals en korte mouwen; maar de tijd tot de vervaardiging er van had ontbroken en met den schralen troost, dat het er voor mij nog niet op aankwam, moest ik mij tevredenstellen.

Papa was gepensioneerd majoor der infanterie. Bij den opstand in België had hij zich reeds zeer jong te Doornik onderscheiden, terwijl hij in de daarop volgende jaren als luitenant bij het mobiele leger diende. Hij klom op tot kapitein en keerde eindelijk als gepensioneerd majoor naar zijn geboortestadje terug in het bezit van een paar welverdiende onderscheidingsteekenen, een rechte houding en echt militairen knevel; maar ik had altijd moeite mij voor te stellen dat één zijner minderen ooit bang kon geweest zijn voor dat korte, dikke mannetje met zijn goedhartigen blik en prettig, door het gestadig lachen gerimpeld gezicht.

Hij was teruggekomen om rust te genieten en die rust genoot hij dan ook ten volle, ten minste wanneer men dat zeggen mag van iemand, die zich, uit gebrek aan werkelijke bezigheid, waaraan hij met zijne rustelooze, kwikzilverachtige natuur waarlijk een weinig behoefte had, den ganschen dag druk maakt met allerlei liefhebberijen, nooit zijn sociëteitsuurtje overslaat en des avonds altijd vroolijk en luidruchtig te vinden is hetzij in eigen, hetzij in vreemden familiekring.

Hij behoorde echter niet, - ofschoon velen het geloofden, - tot die beuzelaars, die oude dwazen, wier jaren vermeerderden zonder dat hun verstand gelijken tred hield; die van het ééne feest naar het andere snellen met wankele schreden en gebogen rug, in hunnen ouderdom tevergeefs zoekend naar wat slechts de jeugd kan geven; zonder hart, omdat zij nooit waarachtig hebben liefgehad; zonder medelijden, omdat zij nooit de ware smart hebben gekend; altijd glimlachend, maar een glimlach zonder ziel.

Wij, die hem beter kenden, wisten welk een teeder hart in zijne borst klopte en hoeveel eenvoud er woonde in zijn gemoed. Niemand, die niet beter wist, zou hem ouder geschat hebben dan ruim vijftig jaren, schoon hij toch reeds zes kruisjes achter den rug had. Hij had indertijd een tamelijk bemiddelde vrouw getrouwd, en dit had hem in staat gesteld zijne zonen een behoorlijke opvoeding te geven. Mijn oudste broer Hendrik

had gestudeerd en was, als doctor in de filosofie, leeraar aan een Hoogere Burgerschool te Amsterdam. De beide anderen dienden het vaderland. Phine was reeds van de school genomen bij mama's dood en deed sedert de huishouding. Marie en Louise (de eerste was reeds gehuwd) waren er tot haar zeventiende jaar op gebleven. 'Als een meisje maar wat Fransch kan babbelen en een Duitsch airtje zingen, weet ze genoeg,' vond papa. Pianospelen en dansen echter hadden ze goed geleerd.

Ik was de jongste van zeven, en zestien jaar. Ik was opgegroeid te midden van vrolijke broers en zusters, wier speelpopje ik was; gewoon mij naar school te haasten vol lust in katekwaad en bij het middagmaal reeds weer vol dartel ongeduld naar pop, boeken of vriendinnetjes te verlangen; een plaag voor de schooljuffrouwen en een onmisbaar persoontje voor mijne kennissen, als er een grap uit te voeren was. Met kloppend hart had ik rooversgeschiedenissen hooren vertellen en op mijn kamertje sprookjes verslonden. Ik had slootje gesprongen, gestorven katten beweend en onze buurvrouw zich verbaasd doen afvragen waar hare druiven bleven; op school honderdmaal deregels geschreven: *ik mag niet praten*, en even dikwijls mijn zakdoek berouwvol nat geschreid.

Ik geloof niet dat ooit iemand in werkelijkheid over de vorming van mijn karakter had nagedacht. Men

vond mij altijd lief en lachte om mijne ondeugdheden. ‘Precies hare moeder,’ zeide papa gewoonlijk, als ik pruilde omdat ik mijn zin niet kreeg, en zag dan met groote ingenomenheid naar mij. Of als ik driftig was en stampvoette, schudde hij het hoofd wel, maar dadelijk voegde hij er vergoelijkend bij: ‘Dat heeft ze van mij. Doe daar maar eens wat aan. Het zal wel overgaan met de jaren.’

Maar het was toch ook papa, die het eerst begon in te zien dat ik het wat al te bont maakte, en op zekeren dag was hij met mij naar een Geldersch dorpje gespoord en had mij met duizend bezorgde wenken en inlichtingen aan de directrice van een kostschool over geleverd.

Niemand, die het niet ondervonden heeft, weet welk een ingrijpende verandering zulk een maatregel in het gemoed van een jong meisje kan teweegbrengen. Het tehuis, de welbekende straten, de oude vriendinnen, alles, alles, waarmede zij is opgegroeid, is als door een tooverslag verdwenen, en zij vindt zichzelf terug in een geheel nieuwe omgeving met vreemde gezichten en vreemde stemmen. Het eertijds zoo weinig gewaardeerd tehuis wordt nu eerst recht dierbaar en de achtergelaten betrekkingen worden inniger geliefd. Het vroeger zorgeloze, onnadenkende kind wordt ernstig; haar jong hartje klopt zoo bang; zij gaat peinzen, droomen, verlangen, en niet zelden verbergt zij des

avonds het gelaat in de handen en vallen er tranen op het vreemde hoofdkussen.

Maar de onbekende gezichten worden bekend, de nieuwe omgeving wordt oud. En terwijl zij streeft naar de achting harer meerderen, naar de vriendschap harer medescholieren, leert zij ieder ongepast woord van hare lippen terugdringen, dat tehuis, o zoo vrij, werd geuit; draagt zij meer zorg voor kleeding en kapsel, die vroeger maar al te dikwerf werden verwaarloosd, en haar zoo vatbaar gemoed ontvangt dagelijks indrukken ten goede. Zij hoort hare makkertjes verhalen van eigen woonplaats en lotgevallen, en haar blik verruimt zich zij staat alleen in die kleine maatschappij van bijeengebrachte vreemdelingetjes, en verkrijgt zelfstandigheid; zij knoopt nieuwe vriendschapsbanden en haar hart leert ernstiger beminnen, en als eindelijk het uur van scheiden slaat, stroomen de tranen overvloedig, want met moeite scheurt zij zich los van het eens zoo vreemde plekje, vanwaar zij beter heengaat dan zij er kwam.

Hoe honderdmaal in later jaren heb ik gewenscht dien tuin, die schoollokalen en die slaapkamers weer te zien, en te weten of mijn ledikant nog op zijn oude plaats zou staan en wie er nu wel in zou slapen!

Wat werd er op kostschool van de wilde, ongevormde Johanna Van Rheden?

In de eerste dagen was ik over alles verrukt; daarop kreeg ik de gewone kwaal der nieuwelingen: het heim-

wee, in veler jong leven de eerste werkelijke smart. Toen begon ik meer op mijne kraagjes te letten, leerde mijne groote stappen af, gewende mij aan orde en tucht, wat men tehuis nooit van mij had kunnen verkrijgen, en vroeg den spiegel naar mijn uiterlijk. Na weinige weken evenwel ontwaakte ook de ernstige zijde van mijn karakter en leerde ik begrijpen dat er nog andere belangwekkende zaken in de wereld zijn dan een nieuw kleedje of een danspartij. Ik verwonderde mij over papa's wereldzin, vond Phine een weinig dom, en bemerkte voor het eerst, hoe lief ik haar ook had, dat Marie en Louise, wie ik vroeger zoo gaarne geleek, eigenlijk slechts ijdeluitjes waren. Ik schreef diep droefgeestige verzen uit vol van 'Thränen' en 'Sterben', en dweepte en mijmerde met mijne vriendinnen over goed en kwaad, over den ernst des levens en de geheimen der toekomst.

In ieders leven komt een tijd, wanneer de werkelijkheid die droomerijen der jeugd wegvaagt met ruwe hand en wij met een glimlach er op terugzien, en toch doet de invloed er van zich immer nog gelden, al vindt jaar op jaar ons terug te midden der meest stoffelijke, meest prozaische omgeving. De gelaatstreken, die wij liefhadden, blijven ons voor den geest zweven; de stem, die ons tot het goede vermaande, blijft ons in het oor klinken, 't Is waar, toen ik weer tehuis was, uitte zich niet veel van die gestrengere levensopvatting en

niemand zou gezegd hebben dat er op het punt van wereldzin en genotlust eenig onderscheid was tusschen mijn streven en dat mijner vroolijke zusjes, want ik stortte mij hals over kop in den maalstroom van vermaken, die mij tehuis wachtten, en genoot evenals zij. Maar er bleef toch altijd een hoekje in mijn hart door haar onbegrepen, en er zou een tijd komen, wanneer die ernstiger zijde van mijn karakter zich met alle kracht zou doen gelden.

Ik was na twee maanden afwezigheid met de groote vakantie thuis gekomen en zag met zeker hoogmoedig medelijden neer op mijne vroegere speelgenootjes, die dag in, dag uit binnen de grenzen van ons stedeken waren gebleven en zooveel ondervinding niet hadden als ik.

Mee naar een bal, een ‘groote-menschenbal,’ zooals wij vroeger zeiden, dat was iets nieuws voor mij. Maar dat het er voor mij nog niet op aankwam, daarmede was ik het niet eens. Of heeft een zestienjarige geen bekenden, die haar nieuwsgierig opnemen bij hare terugkomst; geen oude intiemen, bij wie zij, nu vooral, niet graag in de schaduw staat; geen vroegere vrienden, door wie zij liefst heel veel gevraagd wordt? 't Is waar, er wordt door onze heeren der schepping meer gelet op een lichten voet, een lief gezichtje en een opgewekt gesprek dan op zijde of kant, maar op heerengebied had ik nog hoegenaamd geen ondervinding en met al

de ijdelheid van een zestienjarig kostschoolmeisje hechtte ik aan een fraai toilet.

Wat kwam het er voor Phine op aan, dacht ik, die wel vier-en-dertig jaar was - een leeftijd, in mijne jeugdige oogen reeds boven alle behaagzucht verheven! - en wat gaf Louise er om, die binnen eenige weken zou aantekenen en trouwen? Ik daarentegen had reden genoeg mij voor dien avond een goed uiterlijk te wenschen. Zij wisten het niet, Phine en Louise - anders zouden zij het misschien ook gevonden hebben - zij wisten niet dat, hoeveel het kostschoolleven ook uit mijne herinnering mocht gewischt hebben, één jong gebruind gelaat niet door mij vergeten was, en dat ik hoopte het dezen avond eindelijk, eindelijk weer te zien.

Wij hadden te zamen gedanst, te zamen schaatsengereden, groeten gewisseld en wandelingen gedaan, alles lachend en schertsend, want toen Ferdinand Helwart en ik elkander leerden kennen, waren wij op den leeftijd, wanneer het leven ons één dolle grap schijnt; wanneer onze voet licht is en ons hart warm; wanneer wij schateren om iets, wat een volwassene geen glimlach afperst; wanneer een niets ons gelukkig stemt; wanneer wij den zonneshijn genieten zonder dreigende wolken op te merken en onder het gekletter van den regen zeggen: 'morgen zal het wel mooi weer zijn.' En toch ligt op den bodem van zulk een jeug-

dige genegenheid een ernst zóó diep, een gevoel zóó warm, dat de mensch haar zelfs in zijn ouderdom nog met weemoedige vreugde herdenkt.

In die dagen was hij kostschoolleerling in ons landstadje. Hij zat altijd trouw op den muur van de speelplaats zijner school, als ik met mijne boekentasch voorbijstapte; hij was mijn cavalier bij het dansen en mijn voorrijder op het ijs; en des Zondags, als de oudste leerlingen verlof hadden alleen uit wandelen te gaan, kon ik er zeker van zijn, mits ik binnen de beperkte wandelroute van ons stedeken bleef, zijn frisch gelaat te zien verschijnen en zijn gezelschap te genieten, tot het weer tijd van naar huis gaan werd. Daarin bestond ons engagement. Neen, toch niet: vijf- of zesmaal had hij mij met zijne gewone vrijmoedigheid een zoen gegeven, als wij paterden op de kinderbals of pand verbeurden op de partijtjes, waar wij beiden gevraagd waren. Maar dat was dan ook alles, want kinderharten vragen niet meer. Geen formeele liefdesverklaring behoeft het tekenen te zijn tot vriendelijker bejegening harerzijds; geen jawoord is noodig om hem rechten te geven. Zij houden van elkaar, dat is alles, en als morgen die band verbroken wordt, scheiden zij zonder scènes.

Ware ik tehuis gebleven, wellicht zou Ferdinands beeld in mijn hart verdrongen zijn door nieuwe indrukken, maar gedurende mijn eentonig kostschoolleven,

die jaren, wanneer het gemoed zoozeer tot dwepen geneigd is, wanneer men genot vindt in droefheid en men nu eenmaal *wil* verlangen, *wil* zuchten, er zij dan reden toe of niet, schonk ik hem een ruime plaats onder de andere geliefkoosde en beweeude herinneringen mijner jeugd. Niet meer lachend en gedachteloos, maar ernstig, zeer ernstig beminde ik hem, en het vooruitzicht hem opnieuw te zullen ontmoeten, joeg mij het bloed sneller door de aderen.

‘Nu, Jo, het ga u goed, hoor!’ had hij met een stevigen handdruk gezegd, toen zijn vertrek naar Willemsoord aanstaande was en wij onze laatste zondagswandeling gedaan hadden; en ik had denzelfden wensch geuit, omdat ik zoo spoedig niets beters wist.

In zijne vroegere vacaties had ik hem niet weergezien. Zijne woonplaats, een dorpje op eenige uren afstands van de mijne, lag te ver af om zonder dringende redenen een tochtje stadwaarts te ondernemen, zoo redeneerde ik. Maar een landbouwfeest!..... Welk dorpsbewoner uit onze omstreken zou niet zijn Zondagsch pak voor den dag halen en zich opmaken naar de stad, als hij in het armzalig stedelijk courantje las van al de heerlijkheden, welke hem wachtten! En hoeveel te eer zou Ferdinand komen, die - ik was er zeker van - zich in de vacantie op zijns vaders buitenplaats deerlijk verveelde; hij, met zijne levenslustige, vroolijke natuur zou gretig deze gelegenheid

tot ontspanning aangrijpen, hetzij hij nog aan mij dacht of niet.

Ondanks de onvolkomenheden van mijn toilet was ik werkelijk over mijn uiterlijk tevreden, terwijl ik daar zoo voor den spiegel stond. Louise had mijn krullend bruin haar over rollen gelegd, zooals toen de mode was. Op school moesten wij het gevlochten dragen en het was een raar en onaangenaam gevoel, die rollen en haarspelden en de hemel weet wat meer, maar ik was er toch mede ingenomen.

Eindelijk kwam het rijtuig en bracht ons naar de feestzaal.

Welk een genot! Ik durf zeggen dat ik niet buitengewoon ijdel was: het urenlang toiletmaken was mij een gruwel, en het in den spiegel met angstvalligheid bekijken van een sproetje of vlekje op mijn gelaat, zooals ik Louise wel eens had zien doen, was een onmogelijkheid voor mij. Maar zoo voor een enkele maal onder den invloed van toilet en kapsel mijn hoofd recht statig te dragen, mijn waaier met zekere bevalligheid te bewegen, op de punten mijner dansschoenen te loopen en over het geheel te gevoelen dat ik reeds begon medegeteld te worden onder de ‘mooie Van Rhedentjes,’ dat alles was genot. Er was genot in het nuffig stappen op de rijtuigtrede; genot in het rijden, terwijl ik mij onbeweeglijk hield om mijne japon niet te kreuken en de orde in mijn kapsel te bewaren; en genot in

het binnenkomen der versierde zaal, terwijl ik meende dat aller oogen op mij gericht waren.

Daar het een zeer warme Augustusavond was, bleven de meeste bezoekers buiten onder de breede, gedeeltelijk door glas afgeschoten warande, die door de overal wijd geopende glazendeuren het volle gezicht gaf op de danszaal. Ook papa gaf daaraan de voorkeur.

Zoodra wij zaten, had mijn oog spoedig ontdekt wat het zocht. Een adelborstenpak was het ten minste wat ik in de verte zag aan een tafeltje met jongelui, en de plaats onzer inwoning was geen adelborst rijk. Ja, hij moest het zijn. Ik zag het aan zijne levendige gebaren en aan de wijze, waarop hij onder het vertellen zijne fraaie donkere lokken achterwaarts wierp. Hoe klopte mijn hart!

Het sein tot den eersten dans werd gegeven. De instrumenten werden gestemd, de jongelieden stonden van hunne plaatsen op; - - maar tot mijne onuitsprekelijke teleurstelling bleef Ferdinand zitten en nam ook aan de volgende dansen geen deel. Het gesprek, aan zijn tafeltje gevoerd, scheen zóó belangwekkend, de kwinkslagen waren blijkbaar zóó grappig, dat het dansen geen bekoorlijkheid voor het viertal had. Ik gevoelde geen blijdschap of hoogmoed, zooals anders het geval zou zijn geweest, omdat mijn kaartje in een oogwenk gevuld was. Ik schertste niet met mijne cavaliers noch lachte om papa's plagerijen. Het was

mij onverschillig wie mij vroegen; de vlaggen en versierselen bekoorden mij niet meer, de vroolijke stemming der feestvierenden hinderde mij, en ik vrees dat ik het maar al te zeer liet bemerken tot....

Tot hij op eens aan ons tafeltje stond, zich liet voorstellen en daarop met de innemende hoffelijkheid, welke onzen zee-officieren eigen schijnt, half verontschuldigd, half verklarend zeide dat de vroegere kennismaking met 'juffrouw Johanna' - hoe ongewoon klonk dat uit zijn mond! - hem in de verzoeking gebracht had zich aan de familie te doen presentereen, welke vrijheid hij hoopte, enz. enz.

Het waren de gewone saamgezochte woorden bij zulk eene gelegenheid, maar zij kwamen zóó natuurlijk over zijne lippen en gingen vergezeld van zulk een innemenden glimlach, dat het was alsof hij ons allen iets aangenaams gezegd had, en het verwonderde mij niet papa en Louise's aanstaande spoedig in een onderhoudend gesprek met hem te zien en de meisjes met welgevallen naar hem te zien staren.

'Helwart... Helwart'.... peinsde papa overluid. 'Ik heb indertijd onder een kapitein Helwart gediend.... Dat kan toch uw vader niet geweest zijn?'

'Zeker, mijnheer, dat is zeer goed mogelijk.'

'Maar dan moet uw oude heer al een man van hoogen leeftijd zijn?' meende papa, nog steeds twijfelend. 'Laat zien, minstens een goede zeventiger.'

‘Juist,’ antwoordde Ferdinand levendig. - ‘En daar papa in dien tijd de eenige vertegenwoordiger van den naam Helwart was, is er geen twijfel aan of hij en de kapitein, dien u gekend hebt, zijn dezelfde personen. Hij is een kras heertje voor zijne jaren.’

‘Wel, wel,’ zeide papa opgetogen. ‘Dus zijt gij zijn zoon? Laat mij u de hand drukken, mijn jongen. Ik heb groote verplichtingen aan uw vader.’

Ferdinand lachte eens.

‘Als het financiëele verplichtingen waren, zal die schuld u nu wel kwijtgescholden zijn.’

‘Neen,’ hernam papa ernstig, ‘het was schuld van anderen aard. Toen ik onder den invloed van lichtzinnige vrienden geraakt was en mij in den roes van jeugdige onbezonnenheid reeds veel te ver had laten meesleepen, was hij het die mij door zijne vriendschappelijke belangstelling, waardoor ik mij toen als jong luitenantje niet weinig gestreeld gevoelde, door zijne hartelijke vermaningen en waarschuwingen tot mij zelf deed inkeeren en niet ophield, eer ik een ander en beter mensch geworden was. Hij was een edel man. Ik heb hem sedert nooit weergezien en achtte hem reeds lang begraven. Hebt ge straks niet gezegd dat ge met rijtuig van huis gekomen zijt? Ge woont hier dus in de nabijheid? Ik kom eerstdaags, hoor! Vraag maar belet voor mij. - Gij zijt zeker de jongste?’

‘De eenige,’ verbeterde Ferdinand. ‘Papa is zeer

laat gehuwd en ik was zijn eenig kind. Mama stierf bij mijne geboorte.'

'Nu, ons huis staat, voor u open, zoo dikwerf ge in de stad komt,' zeide papa hartelijk en Ferdinand nam die uitnoodiging aan.

Hoe trotsch was ik op hem! Geen gelaat in de gansche zaal was ook naar mijne meening te vergelijken bij die donkere, levendige oogen, die fijne, beweeglijke neusvleugels, dien welgevormden, min of meer brutalen mond. Er was gemakkelijker in zijn toon, geen overmoed, ja, de wijze, waarop hij tot papa sprak, was bijna eerbiedig te noemen, iets wat ik maar al te dikwerf miste in den toon van andere jongelieden, als zij met papa in gezelschap waren.

Hoe aardig was het op te merken welk een geheel andere Ferdinand hij geworden was dan de natuurlijke, luidruchtige schoolknaap van voorheen. Wat heden het meest bij hem in het oog viel, - en hij scheen er een weinig trotsch op - was een zekere hoffelijkheid, een bestudeerde wellevendheid, welke hij zich scheen eigen gemaakt te hebben; daarbij had hij iets mannelijks in zijne houding gekregen en zijn bovenlip prijkte reeds met de schaduw van een kneveltje.

Eindelijk, toen papa's aandacht door een ander werd in beslag genomen, wendde Ferdinand zich tot mij en verzocht mijn danskaartje.

‘Het is vol,’ zeide ik min of meer koel, het hem overreikend.

Wel had ik heimelijk een dans voor hem bewaard, maar ik was te trotsch hem dit te bekennen.

‘Dat is niet aardig, Jo. Geen enkelen dans voor mij open te houden.’

Met de wijze, waarop hij dat ‘mij’ uitsprak, heroverde hij brutaalweg al de rechten, welke hij door onze lange scheiding had kunnen verliezen.

‘Waarom zijt ge niet gekomen?’ vroeg ik met zacht verwijt. Ik had een gevoel, alsof de tranen mij in de oogen wilden komen.

‘Op mijn woord,’ verzekerde hij levendig, ‘ik heb telkens naar u uitgezien, maar ik heb u niet herkend. Ge zijt een dame geworden, Jo.’

Ik geloofde hem eigenlijk slechts half en toch nam ik zijne woorden zoo graag voor waarheid aan.

Hij zag naar mij, half verwijtend, half lachend.

‘*Wilt* ge nog eens met mij dansen?’

‘Ja, maar het is nu te laat; dat ziet ge wel.’

Het bleek echter dat hij volstrekt alle hoop nog niet verloren gaf, en hij haalde bedaard een pennemesjete voorschijn.

‘Hier is vooreerst die malle Kees Van Delden,’ zeide hij en begon terstond diens naam weg te krabben.

‘Maar Ferdinand, wat doet ge?’ riep ik verschrikt uit.

‘Laat dien goeden jongen maar voor mijne rekening. Of... danst ge liever met hem dan met mij?’

Hij zag mij aan en ik beantwoordde zijn glimlach.

‘En dit hier is mijn vriend Van Dam, geloof ik,’ ging hij voort, den naam ontcijferend. ‘Met hem zal ik zelf wel klaarkomen. Hij weet het nog wel van vroeger, Jo!... Hè, van de wals spijt het mij dubbel, hoor! Die hadden we altijd zoo vast samen. Welke vreemde sinjeur heeft daar zijn naam achter geschreven? Een vreemde durf ik op die manier niet aan. En toch - drie dansen mag ik wel hebben, is het niet?’

‘t Is geen naam,’ bekende ik nu met een kleur. ‘Ik heb er zelf wat neergekrabbeld, want... want ik dacht wel dat ge komen zoudt.’

Hij lachte hartelijk, juist als vanouds. Wat waren we gelukkig samen!

Grootter hinderpaal dan een beleedigd cavalier zou mij niet weerhouden hebben den aangenomen arm te nemen, toen de muziek begon. Wel volgde een kleine woordenwisseling tusschen Ferdinand en den goeden Kees, welke laatste betuigde recht op mij te hebben, terwijl Ferdinand hem vol beleefde verbazing mijne danskaart toonde, waarop in sierlijke krulletters ‘Ferdinand Helwart’ geschreven stond; maar spoedig droop Van Delden af - ik vrees met een flauw bewustzijn gefopt te zijn - en wij konden ongestoord de vruchten van Ferdinands schelmstukje genieten.

Ik wist zeer goed dat hij tot dezulken behoorde, die, dartel en onbezonnen als zij zijn, de ‘kikkertjes doodtrappen, die zoo blij de wereld inspringen,’ maar zijn spot stond hem zoo goed en men deelde zoo gemakkelijk de ingenomenheid, die hij blijkbaar met zichzelf koesterde. Zijne opmerkingen ten koste van dezen of genen der aanwezigen schenen zoo grappig, en ik kon er zoo gul over lachen.

Hoe hoogmoedig liep ik aan zijn arm. Het scheen mij toe dat al de aanwezigen naar ons zagen en sympathie voor ons moesten hebben; of al de stralen der gaskronen en lampions zich op ons vereenigden; of de muziek alleen voor ons zoo opwekkend en medeslepend speelde. Ik zag papa en de meisjes ons met de oogen volgen; ik knikte de kennissen mijner zusters in het voorbijgaan overmoedig toe, of wisselde dartele scherts met mijne vriendinnen en hare begeleiders, die vóór of achter ons gingen. Ik geloof dat ik de gansche wereld had kunnen verhalen van mijn geluk. Want ik was nog in den frisschen lentetijd, wanneer wij geen booze tongen vreezen; wanneer wij nog niet aan de wereld denken en de wereld nog niet aan ons; wanneer wij werkelijk nog staan buiten dien deftigen kring van groote menschen, voor wie het er ‘op aankomt;’ wanneer ons gebrek aan wereldkennis nog groot genoeg is om ons gloeiend van geestdrift een dwaasheid te doen begaan; wanneer onze vriend-

schap een hartstocht en onze liefde de waarachtige liefde is, rein en vrij van alle berekening. Ja, wij zien later hoogmoedig glimlachend terug op die dagen, maar zijn wij dan beter? Vóóraan in den strijd om deugd en zielenadel zijn de jeugdigen onder ons.

Ik herinner mij dat de volwassenen mij terugknikten met een goedwillig lachje, dat mij ergerde. Wie ooit een jong gezichtje ziet stralen als toen het mijne deed, hij lache niet. Wie nimmer liefhad op zijne zestien jaren, liefhad met al den ernst en onschuld en geestdrift, welke geen anderen leeftijd eigen zijn, die geestdrift, 'welke uit alle bronnen drinkt, zich met alle illusies voedt, al het geschapene toelacht en gretig de smart op het spoor volgt,' gelijk een Italiaansch dichter zegt, hij heeft den schoonsten droom des levens nimmer gedroomd. Zeker, er volgen vele zomerdagen, maar waarom denken wij altijd weer met weemoed terug aan dien eersten zoelen voorjaarsdag, met zijn eersten zonnestraal en eerste lentebloemen?

Wat zeiden wij tot elkander?

Alles en niets.

'Ik kende u eerst waarlijk niet,' verzekerde hij met de hem eigene onstuimige galanterie. 'Wat zijt ge een dame geworden, Jo! Ik durfde u bijna niet vragen. Maar eindelijk trok ik de stoute schoenen toch aan.'

Dit klonk als een verontschuldiging. Ondanks al mijn geluk had ik nog voortdurend iets gevoeld wat op te-

leurstelling geleek, en ik was blij dat hij een niet onwaarschijnlijke reden opgaf voor zijn dralen. Hiermede vergat ik dan ook het gebeurde. Men vergeet zoo snel wat men niet gaarne herdenken wil!

‘Wat hebt ge een mooi pakje aan, Ferdinand!’ zeide ik op mijne beurt, want ik kon er niet van zwijgen. Zijne donkere lokken vielen zoo fraai in den bruinen hals, nu een roode kraag dien omgaf, en zijne gestalte scheen oneindig slanker dan die van eenig jongmensch in de zaal. Het was mij een stil genoeg te luisteren naar de beschrijving van zijne leefwijze, van het Instituut, van alles, wat hem maar eenigszins betrof, en o, met welk een ingenomenheid sprak hij over zijne latere reizen naar vreemde landen.

‘Ik zou bijna gaan verlangen een jongen te zijn,’ merkte ik op, aangestoken door zijn ijver.

‘Toch zeker mits ge mijn meisje niet waart,’ antwoordde hij, schalks en gevat.

Ik lachte, maar zeide niets; mijn hart was te vol van blijde gedachten.

Hadden anderen recht op mij, dan bleef hij aan ons tafeltje met papa en de meisjes praten, tot zijne beurt weer kwam; altijd gereed mijn blik te ontmoeten, ons volgend met afgunstige oogen, waar wij gingen. Aan zijn gedrag ontbrak niets van wat een meisje zich in een minnaar wenschen kan, maar er was geen spoor in op te merken van de bedeesdheid, minnaars zoozeer

eigen. Hij vroeg mijne liefde niet; hij scheen er zeker van te zijn. En mij kwam dat natuurlijk voor. Mijn oog hing aan zijne lippen, als hij sprak; het zocht hem, als hij niet nabij was, en ik had veel, zeer veel willen geven voor één uur van langer samenzijn. De aanraking zijner hand, het rinkelen van zijn ponjaardketting, zijne vroolijke stem, zijn heldere glimlach, het was alles genot, het maakte deel uit van mijne zaligheid.

‘Stop u goed in, Jo,’ zeide hij zacht, toen hij met ons in de pauze den tuin inwandelde om het vuurwerk te gaan bewonderen, dat zou worden afgestoken. Er was soms iets teeders en ernstigs in zijn toon, wat mij zonderling aandeed, - een echo van mijne eigene groote liefde. En ik was gelukkig, als ik het hoorde, zonder mij af te vragen hoe dikwerf het in zijne stem gemist werd.

‘Jo,’ zeide hij levendig, als viel het hem zoo in, ‘over drie jaar kan ik adelborst eerste klas zijn. Dan beginnen de verre reizen voor mij; maar dan kom ik eerst aan uw ouden heer vragen of ge mijn meisje worden moogt. Zeg, mag ik?’ en hij boog zich voorover om mij goed in de oogen te kunnen zien, zonder er blijkbaar in het minst om te geven dat de sociëteitstuin door de illuminatie en het vuurwerk zoo helder verlicht waren, alsof de zon scheen.

En ik zag op dat lieve, lachende gezicht neer en antwoordde: ‘Ja, ik zal op u wachten, hoor!’

Toen babbelden wij voort over alles wat ons inviel, zonder van liefde of trouwen veel te spreken en toch met ieder woord zeggende dat wij elkaar zóó hartelijk genegen waren. Het scheen zóó natuurlijk en zoo zeker dat wij man en vrouw zouden worden, dat verdere beloften en afspraken maar overbodig zouden geweest zijn.

‘Moet ge dan ook gaan vechten tegen Atjeh?’ vroeg ik bekommerd.

Hij stelde mij lachend gerust, zeggende wel te denken dat de Atjehoorlog tegen dien tijd lang afgelopen zou zijn, wat hem spijten zou in zooverre het hem zelf betrof. Hoe goed herinner ik het mij nog en hoe lang is het toch reeds geleden!

Als de menschen in de handen klaptten en juichten over het vuurwerk en de begeleidende muziek, klapte en juichte hij om het hardst mede en fluisterde mij dan in het oor: ‘Ik heb er niets van gezien of gehoord, gij?’

Wat zou *ik* gezien of gehoord hebben! Ik zag en hoorde niets dan hem alleen.

Toen wij in de danszaal waren teruggekeerd, gaf papa ons te kennen dat hij over naar huis gaan dacht, maar daartegen kwam Ferdinand met onstuimigheid op.

‘Neen, Mijnheer Van Rheden, dat kunt u niet meenen’, zeide hij, zonder een oogenblik tot ongepaste vrijmoedigheid over te slaan. ‘Bedenk eens hoeveel genoegten de jonge dames hebben. Mijnheer, u zijt ook jong

geweest en nog niet lang geleden ook. Erbarm u over ons.'

Zij lachten allen. Papa, die niet ongevoelig was voor een complimentje over zijn jeugdig uiterlijk, was reeds half overwonnen. Ferdinand ging voort zijne zaak te bepleiten op de hem eigene innemende wijze.

'Na den eerstvolgenden dans komt de wals,' zeide hij, lachend en smeekend tegelijk. 'Blijf zoolang dan nog, Mijnheer! Och, toe maar!'

En papa liet zich tot mijn blijdschap inderdaad vermurwen, zoodat ons nog een half uurtje van samenzijn gegund was.

'Dezen keer moeten we nu toch eens meedoen,' vond Ferdinand, toen wij ons onder de andere paren mengden. 'Aan de wals zijn voor ons nog herinneringen verbonden, Jo.'

Eigenlijk hadden wij den geheelen avond nog niet aan het dansen deelgenomen, want, ofschoon het een door mij hartstochtelijk bemind vermaak was, had het ons heden naar onzen zin te zeer in het spreken belemmerd, en na voor den schijn een paar malen mede in het rond gedraaid te hebben, hadden wij telkens den dans in een wandeling veranderd. De tijd was immers zoo kostbaar; mij althans was het of ik nog duizend dingen te vragen en te zeggen had.

'Zijt ge met de kerstvacantie ook in de stad geweest?' Dat was één dier gewichtige punten ter bespreking.

‘Neen, dat verlof is zoo kort en er was hier niets te doen in die dagen.’

‘Uwe Paaschvacantie viel met die van onze school bijna niet samen.’

‘Hoe weet ge dat?’ vroeg hij, mij lachend aanziende.

‘Och, zóó maar.’

Ik kreeg een kleur. Hoe kon ik hem zeggen, dat ik op allerlei wijze had uitgevorscht hoelang die vacantie duurde!

‘Hoe ellendig dat wij elkaar zoo zelden zien, Jo! Mag ik u eens schrijven, als ik weer te Nieuwediep ben?’

‘O neen,’ zeide ik verschrikt. ‘Doe dat niet: papa zou het in het geheel niet goedkeuren en....’

‘Maar hij behoeft het niet te weten. Kom, zóó nauwgezet moet ge niet zijn, hoor! Als men de pipa's altijd om permissie moest vragen....’

‘En wat zou Madame zeggen! Al onze brieven gaan altijd door hare handen. Wat zou zij zeggen, als zij telkens een adres las aan den adelborst Helwart te Nieuwediep? Neen, het kan niet. Maar de volgende vacantie is spoedig gekomen. Als wij op de rechte wijze liefhebben, zullen wij elkaar niet vergeten.’

In den overmoed mijner krachtige liefde gevoelde ik mij sterk, ja, vond er iets bekoorlijks in tijd en omstandigheden te trotseeren en zonder taal of teeken te wachten, te wachten tot hij komen zou om zijn ge-

duldig bruidje te halen. Misschien had ik ongelijk. Sommige zaken zijn fraai in theorie, maar dwaas en onvoorzichtig in de praktijk.

‘Daarenboven,’ ging ik hoopvol voort, ‘er komen telkens vacanties, en deze is nog lang. Laten we nu nog maar....’

Hij viel mij wrevelig in de rede.

‘Dat is het juist. Morgen gaan wij op reis.’

‘Op reis!’ herhaalde ik met schrik.

‘Ja, mijn oude heer had het mij beloofd op voorwaarde dat mijn gedragslijst het geheele jaar goed geweest was.’

Dat was een groote teleurstelling voor mij.

‘Nu,’ zeide Ferdinand opgeruimder, ‘we zullen ons dan maar met de hoop op mijn klein verlof troosten. Ik ken uwe familie nu en kom dan dadelijk een visite maken.’

Wat was ik gelukkig in dat vooruitzicht!

Om ons heen warrelden de dansers; het orkest speelde een medeslepende walsmelodie, toen pas in zwang, en Ferdinand neuriede mede.

‘Kom!’ zeide hij en wij mengden ons onder de paren.

Hij was een uitnemend walsler en honderde herinneringen doken op uit den nevel van het verleden, nu wij weer juist als vroeger ons wiegelden op de maat der muziek. De punten mijner voeten raakten nauwe-

lijks den grond, en ik verbeeldde mij dat ieder er bewonderend naar zag. O ijdele, dwaze, gelukkige Jo, die ik was!

‘Zou ik u niet kunnen thuis brengen?’ vroeg Ferdinand half verdrietig, toen het laatste paar zijne plaats zocht en wij papa en de anderen zagen opstaan.

Hij had soms iets van een bedorven kind over zich en ik geloof dat hij het werkelijk was: het bedorven kind van de geheele wereld.

‘Wij rijden,’ zeide ik. ‘Zelfs Louise's galant gaat niet mede. Papa houdt er niet van, als het toch reeds zoo laat is geworden, iemand te soupeeren te vragen. - Gaat ge van avond nog naar huis?’

‘Ja, ik ben ook met rijtuig gekomen. Als wij morgen niet reeds op reis gingen, zou ik het naar huis gezonden hebben om hier nog wat te kunnen omdrentelen. Hoe jammer nu ook dat wij zoo spoedig reeds gaan!’

‘Ik benijd u!’ riep ik uit.

‘Nu, gij moogt het doel van onze huwelijksreis bepalen,’ schertste hij. ‘Italië, Zwitserland, Spanje... waar wilt ge heen?’

‘Naar Napels, Rome en Monaco,’ antwoordde ik zeer beslist, want al mijne reisidealen richtten zich altijd daarheen.

‘Goed dan. Naar Napels, Rome en Monaco. Afgesproken.’

Zoo babbelend waren wij in de kleedkamer gekomen. Het was er vol en daardoor waren wij alleen. Ieder had het druk met het opzoeken van mantels en hoeden.

Hier moesten wij afscheid nemen. Ik was te opgewonden om bedroefd te kunnen zijn; op dat oogenblik achtte ik het een onmogelijkheid hem niet spoedig te zullen weerzien.

‘Hebt ge al nieuwe portretten laten maken, Jo?’ vroeg hij, - terwijl hij mij den mantel omhing, - op dien zachten, vertrouwelyken toon, welken hij soms kon aanslaan.

‘Neen. Waarom?’

‘Dat spijt mij. Ge zijt zoo mooi geworden en het is zoo prettig het portret van een mooie jonge dame aan de anderen te laten zien en te kunnen zeggen: dat is mijn meisje. Het spijt mij, hoor! Toe, laat ze maken vóór mijn klein verlof. Dan reken ik er op een, Jo.’

‘Ge hebt er immers nog een van mij?’

‘Zeker. Goed bewaard!’

Hij opende zijne zakportefeuille, welke hij reeds in de hand had.

‘En dit zijn de laatste van mij.’

Hij hield mij glimlachend de kaarten voor, met een soort van vergeeflijke ijdelheid den indruk afwachtend, dien zij op mij maken zouden.

‘O Ferdinand!’

‘Zoek het beste maar uit,’ zeide hij. ‘Gauw, uw oude heer wenkt.’

Mijne keus was spoedig bepaald.

Nog ééns voelde ik zijn vurigen handdruk, nog ééns zag ik hem in het neerslachtig gelaat.

‘Vaarwel, Jo,’ zeide hij treurig, maar een hoopvol ‘Tot weerziens!’ was mijn antwoord. Op dat oogenblik was ik niet vatbaar voor droefheid.

Hoe opgewonden beschouwde ik op mijn kamertje dat lieve, levenslustige, stoutmoedige gelaat!

Ik herinner mij dat het een heerlijke zomernacht was, zwoel en zwaar van de geuren der rozen; dat de maan in volle pracht aan den hemel stond en ik nog lang uit het venster staarde, droomend en dwepend, zooals een zestienjarige doet. En o, hoe honderdmaal heb ik nog opgezien naar diezelfde maan, hoeveel zomernachten zijn nog over mijn hoofd gegaan, zonder dat ik ooit dat gelaat weer aanschouwde, zonder ooit die teedere stem weer te hooren!

II.

Welk een droom geleek dat alles, toen ik ruim vier jaren later in onze nieuwe woonplaats, die destijds reeds weer oud geworden was, aan een geheel ander venster zat en het nog eens overdacht; - het overdacht zonder gemoedsbeweging, zonder versnelden harteklop, zonder iets anders er voor over te hebben dan een weemoedigen glimlach!

Vier jaren.... Zij duren lang op dien leeftijd, wanneer wij als vlinders van het ééne vermaak naar het andere dartelen en ons album op iedere bladzijde betuigingen van liefde en vriendschap draagt, zij duren lang genoeg om een oude genegenheid in het vergeetboek te doen geraken.

Toch - vergeten had ik hem niet. Hoe zou ik dat ooit kunnen! Ik wist dat ik nog als oud vrouwtje zijn schoon, fier, frisch jongensgelaat vóór mij zou zien met al de oude aantrekkelijkheid; maar in de luchtkasteelen, welke ik heden bouwde, was Ferdinand Helwart geen slotheer meer.

Vóór het klein verlot, waarnaar ik zoozeer gereikhalst had, aanbrak, was er veel gebeurd. De genoogens, welke papa verwacht had te zullen smaken door den terugkeer naar zijne geboorteplaats, hadden reeds geruimen tijd op zich laten wachten. Zoolang men afwezig is, droomt men zich alles nog als toen men het verliet, en wilde men zich slechts tevreden stellen met de oude, beminde natuur, - de lucht, die men inademt, is immers dezelfde nog; de rivier kabbelt nog even liefelijk; de boomen ruischen nog hetzelfde lied! Maar men keert terug om de menschen. Men wil zijne oude vrienden weervinden, de vroegere kennissen in hunne omgeving zien, en allen verhalen van eigen ondervinding en lotgevallen; en men is teleurgesteld, als men bemerkt dat men een vreemdeling geworden is voor het geslacht, dat nu den toon aangeeft, terwijl de eigen schoolmakers en tijdgenooten grootendeels slechts zijn weer te vinden hetzij in verre oorden, hetzij op het kerkhof.

Dat alles zou papa nochtans niet tot verhuizen genoopt hebben, want het beviel hem wel, evenals ons, in het aardige garnizoenstadje, indien hij slechts eenige bezigheid had kunnen vinden. Maar dat gelukte hem niet en reeds sedert langen tijd hadden wij opgemerkt dat zijne rusteloze, ijverige natuur leed onder dit doelloos bestaan. Wij waren dan ook recht verheugd, toen een vriend uit Rotterdam hem het voorstel deed eenig

kapitaal te steken in een reeds lang door hem gedreven en goed befaamde chemische wasscherij en zich tevens met eenige kantoorwerkzaamheden, daaraan verbonden, te belasten. Weinige weken later zaten wij reeds op ons gemak in een lief huis van de Delftsche Vaart, de Delftsche Vaart met haar echt oudhollandsch uiterlijk, hare beroekte puntgevels, in dien tijd nog talrijker dan nu, hare onregelmatige, door het water bespate huizen, hare zware kastanjeboomen en bedrijvig schippersvolkje.

Hier had ik dag aan dag uitgezien of niet dat ééne beminde gelaat verschijnen zou tusschen de vele vreemde gezichten, die dagelijks ons huis voorbijgingen. Maar het klein verlof verstreek, een volgende groote vacantie snelde heen, en altijd wachtte ik tevergeefs.

Toen de drie jaren om waren, toen ik uit de nieuwsbladen gezien had dat Ferdinand Helwart naar Indië vertrokken was - het is verwonderlijk hoe lang een meisje somtijds hoopt en wacht! - toen zeide ik tot mij zelf dat ik hem nooit had liefgehad en dat zeide ik zóó dikwerf, tot ik het geloofde. Er was iets in mij gestorven, iets liefelijks en heiligs. Ik miste iets; ik voelde een ledig en zocht het aan te vullen door verstrooiing. Ik trachtte er behagen in te scheppen op het middaguur in een bekoorlijk toiletje langs de Blaak te wandelen en nagekeken te worden, of in Schouwburg en Doelen de binocles op mij gericht te zien; ik

kwam overal, waar men komt om te zien en gezien te worden en begon meer dan ooit op Louise en Marie te gelijken, zooals Phine zeide. Maar het was niet meer dan schijn, want ofschoon ik werkelijk genoeg vond in al wat vermaak is, bleef het ledig in mijn hart toch onaangevuld.

Niet dat ik Ferdinand betreurde of gebukt ging onder de smart eener ongelukkige liefde. Integendeel, mijn gekwetste trots had hem onverbiddelijk uit mijn hart gebannen. Als toevallig mijn oog onder het lezen der dagbladen op de rubriek 'Marine en leger' viel, zag ik wel is waar nog altijd met eenige belangstelling na of zijn naam niet genoemd werd bij den état-major van een terugkeerenden bodem; ook dwaalden mijne gedachten wel eens naar hem terug als andere adelborsten mij voorbijgingen - en dan vroeg ik mij verwonderd af of hij niet grooter geweest was dan die rood gekraagde jongens - maar ik had nu ook geleerd glimlachend terug te zien op de liefdesmart en de liefdezaligheid onzer zestien jaren.

Het was het geliefde voorwerp niet, wat ik miste, maar de liefde zelf. Ik had behoefte mij te geven met geheel mijn hart, mij zelf te doen opgaan in een ander wezen, mijn leven te wijden aan een anders geluk.

Daarenboven - ik wilde trouwen; namelijk trouwen in zooverre het beteekent: een andere woning betrekken, in andere omgeving komen en voor mevrouw tje

spelen. Want er waren dagen in mijn jong leven, wanneer ik mij bij papa en Phine niet gelukkig gevoelde.

Des avonds in het schemeruur, wanneer zij slaperig of slapend in hunne armstoelen zaten, wanneer de lucht en het water rood waren van de ondergaande zon of een blauwe mist alles omnevelde, overvielen mij dikwerf droefgeestige gedachten. Dan staarde ik droomend in het water, of zag de schepen en groenteschuiten na, die er in voortgestuwd werden, onder de brug in de verte doorgleden en uit het gezicht verdwenen; en dan dacht ik er verlangend over waar zij toch allen heengingen en of ik daar ooit komen zou. Of ik tuurde naar de lantaarnlichten langs de kanten der Vaart, of luisterde naar de geluiden in de huizen der burens en peinsde er over wie zij waren en of zij graag in een geheel huis met tuintje zouden wonen zooals wij. En het vroolijk meisjeslachen uit de achtervensters gaf mij een gevoel van eenzaamheid en deed mij te meer begrijpen dat een bejaard heer en een oude vrijster geen geschikt gezelschap waren voor een twintigjarige.

‘Trouwen, met wien dan ook,’ had ik soms gedacht. Maar toen mij werkelijk de gelegenheid geboden werd, eerst door een winderig, mooi eenig zoontje met veel geld en veel namen, die mij vroeg, nadat hij op een concert twee uren met mij in gezelschap was geweest; - toen door een deftig, saai geleerde, die waarschijnlijk door de tegenstelling smaak in mij gevonden had, had

ik gehuiverd bij de gedachte de vrouw van één hunner te worden.

Toch - ik *wilde* trouwen. Zoo ik oude vrijster werd, dacht ik, wist ik zeker dat ik tot de excentrieke behooren zou. Het ongehuwde leven stuitte mij ontzaglijk tegen de borst. Altijd kopjes wasschen, handwerkjes maken, romans lezen, wandelen, eten en slapen, ziekelijk worden uit gebrek aan belangwekkender bezigheid - welk een leven! Geen werkzaam lid te zijn van de maatschappij; geen nageslacht tot nuttige menschen te vormen; heen te gaan, nauwelijks beweend en spoedig vergeten.... Neen, ik had behoefte aan bewondering, aan waardeering, aan teederheid. Hoe benijdde ik iedere jeugdige verloofde, voor wie het paradijs der liefde zich ontsloten had. Het scheen mij toe dat een lichtkrans haar hoofd omgaf, of een onzichtbaar schild haar beschutte, of een stem zeide: 'Deer haar niet: zij wordt bemind.'

Het was een zoele lenteavond en op straat heerschte veel drukte. Papa sliep en Phine dutte over haar breiwerk, ofschoon zij het in het geheel niet weten wilde. Onwillekeurig dwaalden mijne gedachten terug naar het huis, waarin ik zoovele jaren had doorgebracht; naar den aan vruchtboomen zoo rijken tuin, waarin ik had gespeeld; de hier en daar met gras begroeide straten, waarvan ik iederen steen kende; de wandelingen, die ik had liefgehad; de vroolijke schoolmakkertjes, die

mij eens dierbaar waren geweest. Ons huis was verkocht en verbouwd; treinen snorden, waar vroeger de diligence voortsukkelde; van mijne vriendinnen waren reeds enkelen gehuwd, en de jongeheerenkostschool had plaats gemaakt voor een Hoogere Burgerschool. Maar wat er ook verandert en verdwijnt van het tooneel onzer jeugdige spelen, voor ons verandert het nooit. In ons gemoed leeft het oude voort, zooals wij het gekend en liefgehad hebben, en het blijft daar leven tot ons oog breekt en ons hart stilstaat.

Op welke zee, in welk vreemd land zwierf nu het eens zoo beminde jongensgelaat, dat naar mij dag aan dag had uitgezien, als ik naar schoolging? En hoeveel van den vroegeren Ferdinand Helwart was nog aan hem overgebleven na zijn langdurig verblijf in nieuwe omgeving? Wat was ik nog voor hem?... Een onbeduidend deel van de herinneringen zijner jeugd waarschijnlijk, waarop hij, nu hij man geworden was, lachend terugzag....

Hoe zou hij er uitzien? Zou hij een knevel dragen en nog zoo overmoedig de wereld inkijken? Zou hij bemind zijn bij zijne minderen?.... Ach, misschien was hij lang gestorven!

Ik kon nu kalm aan hem denken - lang reeds. 't Was alles voorbij en vergeten, en een droom geleeke het nu ik het vier jaren later overdacht zonder gemoedsbeweging, zonder versnelden harteklop, zonder

iets anders er voor over te hebben dan een weemoedigen glimlach. Jong als ik was, vatbaar voor iedereen nieuwen indruk, gevoelig voor iedere oplettendheid, genoot ik wat het schoone leven mij bood, en ik genoot het van ganscher harte.

Papa rekte zich eens uit; Phine hield op met knikkebollen, begon met veel ijver hare breikous op te rollen, als had papa's lang slapen haar reeds geruimen tijd verveeld en stak het gas aan. Op dat oogenblik hoorde ik den brievenbesteller iets in de bus werpen, en een geinig nieuwsgierig als ik was, snelde ik de kamer uit om den brief, of wat het wezen mocht, te halen.

Het was een brief, en het adres was aan mij gericht.

Daar ik met enkele schoolkennissen nog steeds correspondeerde, trachtte ik uit het schrift op te maken wie de schrijfster was, maar de hand scheen mij volkomen vreemd.

‘Van wien is dat nu?’ riep ik verwonderd uit en verbrak haastig de enveloppe.

Papa en Phine, nieuwsgierig geworden door mijn uitroep, zagen mij aan, terwijl ik las.

‘Uit Amsterdam,’ zeide Phine, het adres beijkend. ‘t Lijkt wel een mannenhand,’ voegde zij er bij met haar groven lach.

‘Is het van uw laatsten aanbieder, Jo?’ schertste papa, terwijl hij zijne pijp uitklopte. ‘Ge weet wel:

van dien Mijnheer Yan Bergwijk, met wien Hendrik u altijd zoo plaagt.'

'Wat krijgt ze een kleur!' merkte Phine op.

'U raadt het, pa,' antwoordde ik eindelijk, een weinig verlegen.

Papa's gelaat werd plotseling ernstig.

'Yan Mijnheer Van Bergwijk?' herhaalde hij langzaam en verwonderd.

'Ja.'

'En wat schrijft hij?'

'Hij vraagt mij zoo wat ten huwelijk.'

'Wel, wel!' zeide Phine, mij met groote oogen aanziende.

Zij waren beiden zeer verwonderd, maar niet half zoo verwonderd als ik.

'Mag ik eens zien?' vroeg papa aarzelend.

Terwijl hij opzag, bemerkte ik een traan in zijn oog.

Als hij een geschenk voor ons liet thuis bezorgen, en wij ontvingen het in zijne tegenwoordigheid met uitroepen van vreugde en betuigingen van verbazing, wie toch de vriendelijke geveer zijn zou, dan verried de vochtige glans zijner lachende oogen ons spoedig de waarheid; als de jongens schreven van hun voorspoed en de meisjes van haar geluk, verhinderde soms een traan hem het voortlezen; en hoelang mama ook reeds overleden was, als er met warmte over haar gesproken werd, wendde hij zich somtijds af om zijne gemoeds-

beweging niet te verraden. Hoe kunstig hij zijne genegenheid ook voor de zijnen wist te verbergen onder scherts en jok, het was geheel vergeefschoo lang hij zijne aandoeningen niet beter in bedwang had. Maar het zou hem gehinderd hebben, als wij zijne zwakheid op dat punt hadden bemerkte, en dus hielden wij ons altijd, als zagen wij niets.

Ik reikte hem den brief over.

‘Ik ook, Jo?’ vroeg Phine en boog zich over het papier.

Zij was spoediger gereed dan papa met zijn bril en zag mij daarop telkens eens van ter zijde aan. Misschien vroeg zij zich af wat het wel voor een gevoel was ten huwelijk gevraagd te worden.

‘Mejuffrouw,’

zoo ontcijferde papa hardop het tamelijk kriebelige schrift:

‘Onze ontmoetingen in den laatsten winter waren voor mij van zóó aangename aard, dat ik ze niet heb kunnen vergeten. Mijne Paaschvacantie breekt morgen aan. Mocht ik zoo gelukkig zijn u geneigd te vinden tot nadere kennismaking, zoo zal het mij aangenaam zijn van u of Mijnheer Yan Rheden te vernemen wanneer ik u en uwe familie een bezoek zal mogen brengen.

Mijn adres te Rotterdam is bij mijn oom den

Weledelgestrengen Heer R. Yan Bergwijk, Westersingel.
 Hoogachtend heb ik de eer te zijn
Uw dienstv.
 H. VAN BERGWIKJ.’

‘Ja wel, ja wel, dat is die oude kolonel Van Bergwijk,’ peinsde papa hardop. ‘Goede familie, zou ik denken. Hm!’

Er volgde een kleine stilte, gedurende welke ik ter prooi was aan de grootste gemoedsbeweging. Verwondering, hoogmoed, blijdschap, genegenheid en weerzin wisselden zich in bonte mengeling af.

Wat dachten papa en Phine er van, terwijl zij daar zoo stonden?... Waarom vroeg die Mijnheer Van Bergwijk mij?... En wat zou er nu in de volgende dagen gebeuren?

‘Die brief bevalt mij,’ zeide papa, met zijn goedig gezicht nog altijd even ernstig en ongewoon. ‘Eenvoudig en op den man af zonder veel poespas van beminnen en wederbeminnen. Wat denkt ge te antwoorden, meid lief?’

‘Moet *ik* schrijven, pa? Och, doe u het maar.’

‘En wat moet ik dan zeggen?’

Dit was een zeer natuurlijke, eenvoudige vraag en toch bleef ik het antwoord er op schuldig. Moest ik zeggen dat hij komen mocht? Was dat niet hetzelfde

als een belofte van liefde? En had ik hem lief?...

Die vraag bracht mij het meest in verwarring. Ik wenschte alleen te zijn om mijn hoofd in de handen te kunnen nemen en mijn hart het antwoord af te vragen.

‘Ik weet het nog niet goed,’ zeide ik eindelijk verlegen.

Papa zag mij nadenkend aan.

‘Hadt ge dit aanzoek verwacht, beste meid?’

‘Neen, pa, in het geheel niet.’

‘En zijt ge er blij om?’

Schoon niet onvermengd, had ik inderdaad een gevoel van blijdschap en kon dus deze vraag bevestigend beantwoorden.

Papa vouwde peinzend en zeer langzaam zijn bril dicht.

‘Zóó!’ zeide hij met nadruk, toen dat instrument was weggeborgen. ‘Zóó, zóó! Dus denkt ge toch anders over hem dan over dien vorigen aanbidder, dien ge zoo ongenadig hebt weggezonden?’

‘O ja!’

Van die eerste, overhaaste declaratie op het concert had ik thuis maar niet eens gesproken.

‘Een goede partij,’ bracht Phine in het midden, ‘en een lieve man.’

Zij had hem wel eens op het ijs ontmoet, als zij meeding om te kijken.

‘Ik ken den man niet, tot mijn spijt,’ zeide papa.

‘‘Is die kennis van Hendrik,’ helderde Phine op. ‘Hij is leeraar en erg knap. U weet wel, Hendrik sprak onlangs nog met zooveel ingenomenheid over hem, toen wij visite hadden.’

‘Nu,’ antwoordde papa tevreden, ‘Jo moet geheel doen naar haar hart haar ingeeft. Ik wil hoegenaamd geen pressie oefenen. Maar als hij een weinig in uw smaak valt, Jo, en een achtenswaardig man is, tob dan niet over bijzaken. Tegenwoordig hebben de meisjes een echtgenoot niet voor het kiezen, kind. Goede hemel, drie en vijftig antwoorden had Mevrouw Van Hulst onlangs op een advertentie om een juffrouw van gezelschap. Ge moet u maar eens bedenken, daarin geef ik u gelijk. Morgen zullen we dan wel nader hooren wat uwe meening is. - Kom, ik ga nog eens loopen. Men kan in huis niet blijven met zulk weer. Gaat ge mee, Phine?’

Hij deed het er om, dat geloof ik zeker, en na een kus en een schertsend woord tot afscheid, ging hij met Phine heen en schonk mij de eenzaamheid, waarnaar ik zoozeer verlangde.

Ik draaide het gas af en trok de venstergordijnen weer open. Zoo in halfdonker, terwijl de lichten der schepen voorbijgleden en de wandelaars schimmen geleken, kon ik het best nadenken.

Weer ten huwelijk gevraagd! Weer uitgenoodigd om

het oude, saaie huiselijke leven vaarwel te zeggen, in een eigen huis te wonen en mevrouwtje te zijn....

Doch daaraan mocht ik niet het eerst denken. Bij iederen anderen minnaar zou ik het misschien gedaan hebben, maar deze....

Terwijl zij daar zoo stonden, papa en Phine, het vóór en tegen wikkend, mij radend en vermanend, terwijl ik zwijgend toeluisterde, had ik hem aanhoudend voor oogen gehad. Hij was leelijk. Hij had stoppelig, kortgesneden haar en onregelmatige gelaatstrekken. Daarbij: dat langzame in zijne bewegingen, dat peinzende in zijn blik, als was hij voortdurend in gedachten bezig met de oplossing van een wijsgeerig vraagstuk, neen, dat was niet in mijn smaak gevallen, en ik overwoog wat mijne kennissen van hem zeggen zouden. Maar zijne houding was kloek enforsch, een echte Germanengestalte, en als hij tot mij sprak op dien zachten, deftigen toon, welke hem eigen scheen, had er iets in dat gelaat gelegen, wat mij onuitsprekelijk aantrok en mij was bijgebleven nog lang na zijn vertrek. Hij scheen zoo geheel anders dan de meeste jongelieden, die ik kende. Goede hemel, hoe weinig behoorden wij bij elkander! En toch - hij trok mij aan.

Had ik hem lief?

Het aanzoek kwam zóó onverwacht, dat ik mij niet herinneren kon hoe ik gisteren over dien man gedacht had.

‘Als ge hem gisteren hadt liefgehad,’ zeide een stem in mij, ‘zoudt ge het heden wel geweten hebben.’

‘Maar nu hij mij gevraagd heeft,’ luidde mijn vlug antwoord, ‘gevoel ik mij tot hem aangetrokken.’

‘Een goede partij,’ had Phine gezegd, en papa had er bijgevoegd: ‘Als hij een weinig in uw smaak valt en een achtenswaardig man is, tob dan niet over bijzaken. Tegenwoordig hebben de meisjes een echtgenoot niet voor het kiezen.’

Zij meenden het goed met hun beiden. Voor Phine evenwel was de liefde altijd een raadsel geweest en het huwelijk niets meer dan wat het Burgerlijk Wetboek er van zegt; en papa's jeugd lag te ver achter hem dan dat niet de levensbeschouwing, aan rijper leeftijd eigen, op zijne raadgevingen invloed zou hebben. Maar ik was twintig jaren! En er waren wenschen in dat jonge, twintigjarige hart, die om vervulling riepen, een heimwee, een onvoldaanheid, welke slechts te stillen zouden zijn door die volkomen overgave van mij zelf, dat leven voor een ander leven, die zoete oogenblikken van heilige vriendschap, welke men *liefde* noemt.

Zou ik door dien man het geluk vinden, dat ik zocht?

Wat hem toch in mij had aangetrokken?

Fluks waren de gordijnen weer toegehaald, het gas hoog opgedraaid en ik stond voor den spiegel.

Wat zag ik er ongewoon uit van avond! Dat waas

van onvoldaanheid, die nevel van onbevredigde verlangens, welke soms dat gezicht ontsierden, heden waren zij verdwenen. Was het mijn gelaat, wat hem aangetrokken had?

Leelijk was ik niet: dat kon ik wel zien. Ik geleek Louise, zooals ieder tot mijn groot genoegen altijd zeide. Was ik dan mooi?...

Och, wat beteekende mijn eigen meening in zake mijn uiterlijk! Ik had toch meermalen opgemerkt dat zelfs de leelijkste menschen zich zelf met welgevallen in het spiegelglas beschouwden, en het was ongelooflijk hoeveel monsters met ingenomenheid hun beeld in het voorbijgaan aanstaarden in onze groote ruiten. Kon ik dus ook niet leelijk zijn?

Maar soms toch, - ja, dan bukten de menschen, die mij in vigilantes voorbijreden, zich nog eens om mij na te zien, in de opera zag ik vaak genoeg de binocles op mij gericht, en op straat rustten sommige oogen wel eens langer op mij dan noodig of beleefd was. Dat alles had ik opgemerkt zooals iedere vrouw dat zou opgemerkt hebben met de haar aangeboren ijdelheid.

‘In ieder geval,’ zoo besloot ik mijne overwegingen, ‘mooi of niet mooi, in *zijn* smaak val ik zeker.’

Een erfgename was ik niet; ik hoopte dat hij zich daarin niet vergist zou hebben. Beminnelijk dan?.... Maar wat wist hij van mij!

Onze genegenheid - nauwelijks durfde ik ze zoo noemen - was ontstaan als iedere andere neiging tusschen twee elkaar geheel onbekende personen van verschillend geslacht: wij hadden elkaar gezien en welgevallen in elkaar gehad. Ja, een koel, tamelijk onverschillig welgevallen had ik in hem gehad, dat was de rechte uitdrukking, de beste, die ik vinden kon.

Zou ik hem lief genoeg kunnen hebben om een goede vrouw voor hem te zijn? Ik had te dikwerf verlangd naar den band, die twee menschenlevens verbindt, te veel innerlijke, oprechte geloften afgelegd, als ooit een man mij tot zijne vrouw zou begeeren, om niet de geheele roeping der gehuwde vrouw te kunnen begrijpen, zoo dacht ik.

Wat ik van hem wist was weinig. Dat hij leeraar in de Natuurlijke Historie was aan een gymnasium te Amsterdam en een kennis van mijn broer Hendrik, met wien hij had gestudeerd; dat zijne ouders over leden waren en hij opgevoed was door een oom in Rotterdam, bij wien hij gewoonlijk zijne vacanties doorbracht; dat hij veel gereisd had uit liefde voor zijne geliefkoosde studie en dat hij den zeer alledaagschen naam van Herman Van Bergwijk droeg.

Dat was alles.

Jean Paul zegt dat er een broeikasliefde is, die een danszaal noodig heeft om op te komen en te bloeien, en een voormiddag om te verwelken en te vergaan.

Onze genegenheid - nu vond ik dat woord reeds minder ongeschikt - was ontloken te midden van sneeuw en ijs, bij een noordenwind en grijzen hemel. Geen broeikasliefde voorzeker!

En weer zag ik den uitgestreken Bergschen Plas voor mij met zijne tentjes en vlaggen, de besneeuwde, zonnige velden heinde en ver, de wemelende schaatsenrijders rondom. En te midden van hen herken ik altijd weer die kloeke gestalte met den blonden baard, waarin de ijzel schittert. Waarom ziet hij mij telkens zoo aan, als wij elkaar voorbijrijden, waarom is hij telkens tegelijk met mij aan het einde der baan, waar wij dan zwiingend rusten, schijnbaar zonder op elkaar te letten? Ik sta juist in twijfel of ik Hendrik, die met Phine en mij meegekomen is, durf vragen of hij dien forschen schaatsenrijder ook kent, als ik op eens zie dat zij in het voorbijrijden stilhouden, elkaar de hand drukken en langzaam voortschuivend al babbelend verder rijden. Ik kan hen niet weervinden in het gewoel, tot wij kennissen eindelijk een rij vormen, die al langer en langer wordt; ook Hendrik en zijn vriend voegen er zich achter. Welk een sleep! Alles moet wijken. Voort gaat het in vliegende vaart met onbeschrijfelijk genot, tot de voorrijder over een paar uitgegleden kinderen valt en wij allen neertuimelen, lachend en schertsend. Tegelijk met Hendrik, die mij terstond komt ophelpen, is de onbekende bij mij.

‘Mijne zuster,’ zoo heldert Hendrik op en blijkbaar verrast zegt de ander: ‘Zoo?.... Zoudt ge mij het genoegen willen doen mij voor te stellen?’

Dit gebeurt in groote haast, want van dergelijke ceremoniën wordt op het ijs niet veel werk gemaakt. Daarvoor is men te zeer verdiept in het genot, men heeft het te druk, men is vol geestdrift voor het vermaak en, eenmaal in de rij, vraagt men niet of de hand, die tot onzen steun uitgestoken wordt, reeds eenmaal de onze omsloot.

Eén, twee! Eén, twee! - Wat is de wind sterk! - Pas op die scheur, Juffrouw. - Wie valt daar? Niet loslaten. Eén, twee! Eén, twee! - Wie trekt er zoo?

Ziedaar de inleiding tot gesprekken. De schaatsen krassen in de maat, de toeschouwers vliegen terzijde. Men lacht om *bon-mots*, welke men door onbekende stemmen hoort uiten; men antwoordt zonder te weten wie gevraagd heeft. Men richt zich naar de voeten, die men vóór zich ziet; men bekijkt den winterhandschoen eens of wel de gespierde vingers, welke zoo stevig de onze omsluiten; men voelt zich beschut door de breede schouders en gluurt eens naar het haar, waarin de wind speelt.

Zoo leerde ik hem in zijne kerstvacantie kennen.

Had het mij gelukkig gemaakt als zijne eerlijke blauwe oogen mij zoo welwillend aanzagen; als zijne in baard en knevel verborgen lippen zooveel beleefds

en vriendelijks zeiden, en hij altijd weer gereedstond mij tegen den wind op te trekken?

Ik kon het mij maar niet herinneren. Ik had een zekere hoogmoedige ijdelheid gevoeld, als ik mijne kennissen voorbijreed aan zijne hand; ook had het mij onbeschrijfelijk gespeten toen de meid op zekeren morgen mij wakker riep en verkondigde dat het dooide. Ja, de zon scheen, de vensters dropen van water, de vogels tjilpten op het dak, de stukken ijs vielen met zacht gekraak van de goten. Onuitstaanbaar waren mij de uitroepen van blijdschap, welke ik van ieder hooren moest, en met een welgemeenden zucht hing ik mijne beminde schaatsjes aan den spijker. Was dit alles misschien genegenheid geweest voor hem? - of voor het ijsvermaak?

Maar ik had zijne beleefdheden niet als liefde beschouwd. Het was niet in mij opgekomen mijn klein persoontje in gedachten te vereenigen met dien gebaarden reus, die wel dertig jaren oud scheen en mij zeker boven zijn hoofd kon tillen...

Och, wat deed het er toe! Hij had mij lief. Mijn hart klopte hem tegen. Ik verlangde mijn hoofd te leggen aan zijne sterke borst en mij daar veilig te gevoelen mijn leven lang; aan hem al de geloften te vervullen, afgelegd in stille avonduren, als ik dacht dat niemand mij zou begeeren. Ja, hij mocht komen. Ik zou ja zeggen.

III.

‘Is zijn lot al beslist?’ vroeg papa lachend bij zijne thuiskomst, blijkbaar meer onder die scherts zijne werkelijke belangstelling verbergend dan een antwoord verwachtend.

‘Laat hij maar komen,’ antwoordde ik zonder op te zien.

Papa was blijkbaar aangenaam verrast.

‘Mag hij komen? - Goed zoo. Dat doet me plezier. - Nu, meid lief, dat het tot een goed einde moge raken,’ en papa nam mijn gezicht tusschen zijne handen en gaf mij een ernstigen, langen kus.

‘Ik ook, Jo,’ zeide Phine.

Zij meende het goed, hoe vreemd zij zich ook uitdrukte, en kuste mij dat het klapte, waarop zij mij nu en dan eens aanzag, alsof ik sedert het huwelijksaanzoek tot een hogere diersoort behoorde. Die goede Phine! Lang geleden was zij ook jong geweest, maar toen rustte de zorg voor zes jongere broers en zusters op hare schouders en een vroolijke jeugd was het zeker

niet geweest. Zij had ze nu bijna allen reeds zien heengaan als bruidegom of bruid en had allen met hare zegenwensen begeleid.

Wij gingen aan tafel. Ik herinner mij dat ik een vreemd, verlegen gevoel had, zoodat ik nauwelijks mijne oogen opsloeg. Ik moest nog gewennen aan mijn nieuwen toestand.

‘Hoe laat zullen we uw vriend bestellen?’ vroeg papa, hardop overwegend. ‘Twee uur is, dunkt mij, nogal een geschikte tijd. Ik kan dan thuis zijn. Waarschijnlijk wel, ja.... Maar we zijn nu in de drukke maanden. Er moet overal voor toezicht gezorgd worden en die kantoorbelt staat geen oogenblik stil. Maar om twee uur is Van Hulst gewoonlijk wel weer present.’

‘Goed, pa, schrijf dat dan maar.’

‘Dus wilt ge het niet zelf doen?’

Papa wilde mij blijkbaar dat genoeg niet onthouden, als het een genoeg voor mij was; maar ik had er een afkeer van te schrijven in deftigen briefstijl aan den man, voor wien ik niets te verbergen zou mogen hebben, wien ik mij geven zou met geheel mijne ziel, evenals het mij dwaas toescheen hem nog anders dan met zijn voornaam toe te spreken.

‘Neen, liever niet.’

‘Ik zal Cornélie Yan Hulst moeten bezoeken,’ zeide Phine. ‘Dat kan zeker wel?.... Zij is morgen jarig.’

‘Is zij morgen jarig? Dat is juist niet geschikt om

haar vader naar de wasscherij te drijven. Maar ga gerust. Jo's pretendent zal geen uur blijven, en bovendien kan ik hem desnoods wel alleen onder handen nemen, niet waar, Jo?’

Ik kreeg een ribbestootje van papa, die zich blijkbaar spitste op de visite van morgen. Het lag geheel in zijn aard een aanstaand schoonzoon bij zulk een eerste bezoek een soort van examen te doen ondergaan, hem zich zooveel mogelijk te doen uiten, om toch iets te zien te krijgen van het verborgen inwendige, dat bij velen zoozeer van het uitwendige verschilt. En ik dacht er over, terwijl ik mijne boterham at, hoe Herman zich daaronder houden zou. Hij zou niet zenuwachtig zijn, noch bestudeerd met zijne antwoorden voor den dag komen. Hoe weinig ik hem ook kende, ik kon mij hem niet anders voorstellen dan volkomen rustig en wist dat hij tegenover papa meer zou zitten als zijn gelijke dan als zijn mindere.

‘Nu,’ zeide papa, die altijd druk praatte, ‘ik ben blij dat ge eens eindelijk zin in iemand hebt. Ik werd al bang dat ge een ongelukkige liefde hadt. Maar hoe groot mijne sympathie ook is voor de romanheldinnetjes, die wegwijnen uit puur verdriet, omdat ze “hem” niet krijgen kunnen, in het werkelijk leven houd ik er niet van. Schud het verdriet af en zit daar niet met het hoofd in de hand, maar neem een werkzaam deel aan het leven. Ik geloof ook eigenlijk niet aan die on

gelukkige liefdeshistories. Ei wat, als die treurende dames opnieuw een minnaar naar haar smaak hadden ontmoet, zou alle droefheid wel geweken zijn. Het zijn meer de bijkomende omstandigheden, die zulke treurige gevolgen geven aan een mislukt amouretje, dan het gemis van den “bewuste.” Hebt ge ooit gehoord van mannen, die wegwijnen aan een ongelukkige liefde? Och neen, zij troosten zich eenvoudig met een andere uitverkorene, en zoo zouden de vrouwen ook doen, als zij te kiezen hadden. Goede hemel, als alle jongeluitjes hunne eerste liefde bleven betreuren, wat zou de ambtenaar van den burgerlijken stand een lui leventje hebben!’

En zoo waren Phine en ik dan den volgenden dag in onze ontvangkamer bijeen, welke op haar bevel dien morgen ‘gedaan’ was. Zij had hare geruite japon aangetrokken, en ook ik had wat langer dan gewoonlijk voor den spiegel gestaan en wat meer werk van mijne krullen gemaakt. En daar zaten we nu, o zoo dwaas, met de handen in den schoot, tegenover elkander; ten minste naar *mijne* gedachten, maar Phine vond er niets dwaas in. Zij zat daar in het volle gewicht harer waardigheid als vrouw des huizes met hare breede, geruite borst vooruit en haar hoofd rechtop.

‘Voer wat uit, Phine,’ verzocht ik haar. ‘Dat is veel gezelliger.’

Nu, dat kon ze wel doen, zeide ze, en nam haar breiwerk op, dat haar overal in haar sleutelmandje vergezelde. Zij scheen aan die droomerige beweging even gehecht als de waschbeer aan zijn wiegelen. Later heb ik wel eens gedacht hoe gemakkelijk zij het zich maakte; maar Phine, die iederen morgen wat met hare sleutels rammelde en ons van thee, koffie en boterhammen voorzag, - meer deed zij niet, op mijn woord, - achtte zich zelf een zeer ijverige, spaarzame huishoudster, welke meening gelukkig door papa gedeeld werd. Wie heeft ooit een huishoudster ontmoet, die zich *niet* zeer zuinig geloofde!

Ik zelf nam een bordaaurwerkje ter hand. Tot mijne schande moet ik bekennen dat ik, als vele jonge dames van onzen tijd, beter thuis was in de fraaie dan in de nuttige handwerken.

Zoo wachtten wij. Ik voelde mijn hart nu en dan bonzen en mijn adem ongeregeld gaan, en des ondanks overviel mij telkens een onoverwinlijke lachlust.

‘Zaten we maar in de voorkamer!’ morde ik. ‘Dan konden we ten minste op straat zien.’

‘We kunnen hem toch niet zoo gewoon ontvangen. Het is een soort van officieel bezoek.’

‘Wat zullen wij zeggen, Phine?’

‘O, dat moet papa maar weten,’ zeide Phine, die het zich nooit aantrok, als er een stilte was.

‘Wij zijn veel te vroeg klaar,’ merkte ik op.

De pendulewijzers weigerden vandaag hardnekkig te vorderen.

‘Welnu, we zitten immers iederen middag zoo. Laten we maar doorwerken.’

Doch mij was het onmogelijk daar rustig te zitten knutselen, en daar ik bij den aanblik van Phine en mij zelf mijn lachlust weer niet bedwingen kon, schaterde ik het uit tot mij de tranen in de oogen stonden.

‘Doe toch zoo mal niet, kind. Ge zijt zeker zenuwachtig,’ bromde Phine ontuchtterend.

Het overgaan der schel had een meer bedarenden invloed op mij dan hare woorden, en zonder te bedenken dat het nog ver van twee uur was, stelden wij ons rechtop tegenover elkander en luisterden. O, hoe bonsde mijn hart!

‘Het is zeker Van Bergwijk al. Ze komen altijd te vroeg,’ fluisterde Phine als iemand van ondervinding.

Maar het was Van Bergwijk niet. De meid gaf ons niets meer of minder dan een briefje van papa:

‘Kan onmogelijk weg. Laat afzeggen.’

‘Het kan niet meer afgezegd worden,’ zeide ik, driftig naar de pendule loopend, maar een blik op de wijzerplaat sloeg al mijne hoop den bodem in: het was maar even half twee.

Ik vond papa en Phine en de geheele wereld onuitstaanbaar, stampte met mijn voet op den grond en liet

mij op de canapé vallen met mijn gezicht in de kussens. Zulk een houding doet ook goed, als men niet luide aan zijn verdriet lucht wil geven.

‘Kind, kind!’ zeide Phine, met het bovenlijf heen en weer schuddend en mij hulpeloos aanstarend, als altijd verwonderd over mijne hartstochtelijkheid.

Ik lette nauwelijks op haar en dacht aan Herman. Zou hij al gereed zijn? Misschien zou hij zich met bijzondere zorg gekleed hebben en in ieder geval in een stemming zijn, die *ontstemming* worden zou bij ontvangst van papa's boodschap.

Phine had intusschen bedaard het boodschapmeisje gescheld, dat tot mijne ergernis gaan moest, omdat de groote meid naar het college was. Toen zij binnenkwam, bleek het dat zij eerst haar gezicht wasschen en haar boezelaar omkeeren moest. Ik volgde haar naar de keuken, opdat zij niet dralen zou, en liet haar de voordeur uit.

‘Vlieg toch!’ vermaande ik haar nog eens en zag haar met wreede volharding na tot zij uit het gezicht was, wetende dat zij althans zóólang haar sukkeldrafje niet zou durven matigen; en met het zoetzuur bewustzijn alles gedaan te hebben wat in mijn vermogen was om deze onaangename zaak voor Herman minder onaangenaam te maken, ging ik met loome schreden de ontvangkamer weer binnen, waar ik Phine bezig vond zich te kleeden om uit te gaan.

‘Dan kan ik ook wel dadelijk naar Cor,’ zeide zij op haar lijmerigen, zwaren toon. ‘Gelukkig dat ik tòch uitmoest; anders had ik voor niets mijn ruitje aangedaan. Troost u maar, Jo. Morgen komt er weer een dag. Papa zal hem nu wel op morgen bestellen.’

Ik antwoordde niet en nam een boek, meer om een gesprek te voorkomen dan om te lezen. Op dit oogenblik vond ik Phine onverdraaglijk. Vaker dan zij kon vermoeden of verdiende, het goede schepsel, had ik een bepaalden afkeer van haar. Zij behoorde tot de menschen, die alles laten vallen, alles omverstootten, alles vergeten. Ik ergerde mij over hare domheid, hare warme stoof, hare zware stem, ja, hare groote voeten en lompe gestalte hadden zelfs iets afkeerwekkends voor mij, als ik ze vergeleek bij mijn kleinen, vluggen voet en net figuurtje, waarmede ik niet weinig ingenomen was. Maar haar gezicht was niet onbehaaglijk en zij had die ééne eigenschap, welke zelfs bij de leelijkste menschen nooit hare aantrekkelijkheid verliest: zij was goedhartig, en dit maakte alles goed. In den grond was ik haar hartelijk genegen.

Phine vertrok en ik wierp mijn boek dicht om in de voorkamer aan het venster uit te zien naar het boodschapmeisje. Het scheen of zij nooit terugkeeren zou.

‘Hebt ge op antwoord gewacht, Ka?’

‘Nei, Juffrouw, dat heit u me niet gezaid,’ was haar Rotterdamsch antwoord.

Eigenlijk was het een dwaze vraag van mij; er was immers geen antwoord op de boodschap te geven.

‘Wie deed de deur open?’

‘De maid, Juffrouw.’

Ik had nog veel meer willen vragen, maar wist niets, waardoor ik niet wellicht aanleiding tot keukenpraatjes zou geven, en liet haar gaan.

Dus had hij nu de boodschap al.... Wat zou hij teleurgesteld zijn! Waarom gaf papa ook geen ander uur op! Dat zou ten minste een troost zijn geweest, maar nu ook niets dan die dorre, nare boodschap: ‘Het compliment, en dat Mijnheer verhinderd was Mijnheer te ontvangen.’ Men behoefde niet te vragen of papa zijn eigen jeugd vergeten was! Papa kon anders ten allen tijde gemist worden, daar zijne werkzaamheden van onbeteekenenden aard waren, maar heden verjaarde de dochter van den chef! Hoe kon het ook zoo treffen!

Weer ging de bel over.

Tot mijne niet geringe verbazing hoorde ik, toen de voordeur geopend werd, Hermans stem in de gang, en eer ik mij goed bezinnen kon wat te doen, werd hij reeds binnengelaten. In een oogwenk begreep ik alles. Hij had geen boodschap ontvangen en de keukenmeid, die zoo even teruggekeerd en gewoon was dat de familie op dit uur bezoek ontving, liet hem te goeder trouw binnen.

Ik sprong op.

Daar stonden wij tegenover elkander in verschillende hoeken der kamer; hij, niet zonder een zweem van verwondering op zijn open gelaat, dat terstond zijne aandoeningen aan den dag scheen te brengen; ik, ontsteld, verbaasd - en toch blijde.

Hij boog met zekere eenvoudige gratie, die juist paste bij zijne Germanengestalte, en scheen iets te willen zeggen, maar ik voorkwam hem; want ik had mij op eens herinnerd dat er iets ongepasts in gelegen kon zijn dat ik hem ontving zonder getuigen, en die gedachte vaagde alle blijdschap van mijn gelaat en deed mij de hand terugtrekken, welke ik gereed was hem te reiken.

‘Er heeft hier een vergissing plaats gehad,’ zeide ik koel. ‘Wij hebben u een boodschap gezonden, dat wij u niet ontvangen konden. Papa had verhindering.’

Zijn gelaat teekende onuitsprekelijke teleurstelling.

‘Datspijt mij. Ik heb geen boodschap gekregen,’ zeide hij.

‘Om half twee,’ ging ik voort, want ik wilde hem terdege overtuigen dat het mijn wensch niet geweest was hem op deze wijze te ontmoeten. Er is niets pijnlijker voor de vrouw dan de gedachte dat de man, op wiens achting zij prijs stelt, haar van twijfelachtige bedoelingen verdenkt.

‘Dan verwondert het mij niet,’ hernam hij meteen gullen glimlach, ‘want ik ben om één uur reeds van huis gegaan.’

Die glimlach bevatte een bekentenis en ik begreep dien terstond, want ik had vaak gehoord van de gejaagdheid minnaars eigen, die voor de eerste maal bij hunne liefste bescheiden zijn. Ik kleurde geducht en, daarover verlegen, sloeg ik de oogen neer. Toen ik weer opzag, ontmoetten onze blikken elkander met een soort van verstandhouding. O, hoe neigde mijn hart zich tot hem! Die forsche gestalte, welke iedere vrouw zoo gaarne ziet, hetzij van echtgenoot, zoon, broeder of vreemdeling; die oogen, waarin eerlijkheid en goede trouw zich woning hadden gemaakt; die blik, welke het antwoord op duizend vragen in mijne trekken scheen te willen lezen, terwijl toch zijne waardige, rustige houding verried dat hij gereed was de zwaarste teleurstelling met mannenmoed te dragen!

En alles in mij kwam met kracht op tegen den maatschappelijken vorm, die ons verbood bijeen te zijn. Het was de tegenstand van een rein meisjeshart, dat zich met fier bewustzijn van eigen waarde verzet tegen de vernederende wetten der samenleving, waarvan zij de noodzakelijkheid niet inziet, omdat zij nog niet weet hoeveel zonde in die samenleving woont, die alleen zulke wetten in het leven roept.

‘Ga zitten,’ noodigde ik hem onwillekeurig, terwijl ik eenige schreden nadertrad en hem een fauteuil aanwees.

‘Neen, zeker niet,’ antwoordde hij beslist. ‘Ik ga terstond weer heen.’

Opnieuw kleurde ik. Had ik een dwaze vraag gedaan? Hij had mij een oogenblik aangezien, alsof hij mij een dwaas kind vond.

Nu trad hij op mij toe en reikte mij de hand, waarin ik de mijne legde. Hoe klein was ik bij hem vergeleken! Mijn hoofd reikte nauwelijks tot zijn schouder!

‘Mag ik u nog even een vraag doen?’ vroeg hij zacht.

Zijne stem beefde. Ik moet bekennen dat ik een soort van voldoening gevoelde, omdat hij toch niet terstond heenging.

Ik antwoordde niet ontkennend en keek naar zijne laarzen.

‘Hoe is mijn schrijven opgenomen?’

Ik durfde niet opzien.

‘Papa wilde u wel leeren kennen, Mijnheer.’

Het vertrouwelijke ‘Herman,’ dat mij gisteren zoo natuurlijk had toegeschenen, wilde mij nu maar volstrekt niet over de lippen.

Er volgde een oogenblik van stilte. Nog altijd hield hij mijne hand vast.

‘En wilde iemand anders mij ook leeren kennen?.... Mag ik hopen?’

Ik hoorde zijne zware ademhaling, gevoelde dat zijn blik aan mijne lippen hing en kon niet nalaten, - zelfs in dit oogenblik, - mij te verwonderen over de groote mate van liefde, die hij mij toedroeg.

‘Ja,’ fluisterde ik.

Toen drukte hij met beschroomd ontzag mijn gebogen hoofd tegen zijne borst, waarbinnen ik zijn hart voelde kloppen zóó onstuimig en wild, als bracht mijne aanraking hem aan de poort van een Eden. Hij ging echter dat Eden niet binnen: hij kustte mij niet, zooals ik half verwacht had, maar liet terstond mijn hoofd weer vrij.

‘Ik moet nu heengaan,’ zeide hij, mij aanziende met een blik zóó vol gelukkige verstandhouding, zóó overvloeiende van onuitsprekelijke dingen, dat het dezelfde oogen niet schenen van straks. ‘Zeg aan Mijnheer Van Rheden dat ik hier geweest ben en dat... zeg wat ge goedvindt. En zoo mogelijk, Johanna, vraag of ik het beloofde bezoek van avond brengen mag, zult ge?’

Zijne lippen schenen te trillen van ingehouden bekentenissen; ik zag dat hij zich met geweld bedwong. Hij boog zich tot afscheid als voor een vreemde, maar wij glimlachten elkaar toe. Welk een glimlach!

En weer zat ik op de canapé, maar nu vol blijde gedachten. Het was mij of er een uur verlopen moest zijn, sedert ik straks daar zat, en toch zeide de pendule mij dat hij nauwelijks vijf minuten binnen geweest was.

Ik deed papa verslag van het gebeurde. Hij schudde het hoofd.

‘De informaties, de informaties, meisje! Lieve hemel, men weet nooit wat er aan het licht kan komen’....

Maar hij gaf toch verlof tot het officieele avondbezoek en eer Herman een half uur tegenover hem zat, las ik op papa's gezicht dat hij van de informaties geen kwaad meer dacht.

Hoe lief had ik Herman reeds! Hoe trotsch was ik op hem, als ik naar hem zag! Hoe gaarne zag ik reeds zijn goed gezicht en hoorde ik zijne zachte, welluidende stem! En toch - hoe geheel anders had ik eenmaal bemind, zóó geheel anders, dat dit er slechts vriendschap bij geleek!

IV.

Ik geloof niet dat papa in werkelijkheid den minsten twijfel gevoelde wat betrof Hermans degelijkheid, karakter, kennis, zedelijkheid of wat men gewoonlijk nog meer met het woord 'soliditeit' aanduidt. Maar papa had met zijne gewone nauwgezetheid, waar het zijne kinderen gold, er op gestaan te informeeren, en er waren dagen, kostbare dagen verloren gegaan met wachten op de brieven van allerlei Weleerwaarden en Hooggeleerden, tot wie hij zich gericht had. Later ben ik tot de overtuiging gekomen - gelukkig niet met betrekking tot Herman - dat zulke Weleerwaarden en Hooggeleerden negen van de tien maal weinig of niets weten van de werkelijke soliditeit der betrokken personen en toch - hetzij dan uit een algemeen geloof in de menschheid, hetzij uit andere vriendelijke beweegredenen - bijna altijd de meest genadige inlichtingen zenden. In den tijd, waarvan ik verhaal, had ik echter die levenswijsheid nog niet opgedaan en ieder gunstig bericht aangaande het vroeger leven

van Herman las ik met blijden trots over en over.

Toen papa eindelijk toestemming gaf tot ons publiek engagement, bleven ons slechts twee dagen van de Paaschvacantie over.

‘Maak haar gelukkig, jongenlief,’ zeide hij met bewogen stem, terwijl hij Herman de hand drukte.

Hermans gelaat stond zeer ernstig.

‘Ik hoop het, Mijnheer,’ antwoordde hij op zijne eenvoudige wijze.

‘Zij is een weinig vertroeteld,’ ging papa voort met een poging tot scherts.

‘Vertroetel gij haar ook maar. Zooals ze was, is ze altijd naar onzen zin geweest. Gij moet haar waarlijk gelukkig maken.’

Nogmaals drukte hij Herman de hand, keerde zich toen plotseling om en verliet de kamer.

Herman trad op mij toe en sloot mij in zijne forsche armen, wat mij een gevoel gaf, alsof ik er geheel in verdween. Zijn gelaat straalde van blijdschap.

‘Wilt ge mijn vrouwtje wel worden?’ fluisterde hij opgewonden. ‘Zie mij eens aan, Johanna..... zóó. - Denkt ge dat ik u gelukkig maken zal?’

Tot mijn schrik zag ik plotseling tranen in zijne oogen, groote tranen, die hij haastig verborg door mijn hoofd aan zijne borst te drukken. Het was mij zóó zonderling dit te zien van hem, van dien gebaarden reus, dat ik niet anders kon doen dan ontsteld wachten, tot zijne groote hand mijn hoofd weer vrijliet. Voor

niets ter wereld had ik gewild dat iemand het gezien had, want ik wist toen nog niet dat het juist niet de onbeduidendste of de verwijfde mannen zijn, die, door machtige aandoeningen overmeesterd, tranen storten.

Toen ik opzag, had hij zich geheel hersteld.

‘Ge moet zooveel niet van mij houden, Herman,’ zeide ik een weinig verlegen.

‘Waarom niet, vrouwtje?’

‘Het maakt mij angstig.’

Hij glimlachte.

‘Angstig?... Waarvoor?’

‘Ik weet het niet. Het is, geloof ik, omdat ik dan zulk een verantwoordelijkheid op mij voel rusten.’

‘Welke verantwoordelijkheid?’

Soms kwam de leeraar in hem boven en kon hij met gestrengte volharding vragen doen, vragen doen tot in het oneindige, als wilde hij het diepste schuilhoekje van mijn hart doorgronden. Ik werd gaarne zoo door hem ondervraagd en antwoordde gaarne. Ditmaal moest ik even nadenken.

‘De verantwoordelijkheid voor uw geluk, geloof ik.’

‘Juist,’ en hij knikte tevreden, zooals ik mij kon voorstellen, dat hij in de school een vluggen leerling zou toeknikken, ‘de verantwoordelijkheid voor mijn geluk. Maar is dat niet heerlijk? Ik vind het een zeer aangename gedachte dat ik van nu af grootendeels verantwoordelijk ben voor het geluk van Johanna Van

Rheden,' en met onbeschrijflijken ernst drukte hij mij nu den eersten kus op het voorhoofd. Het was een lange, zegenende kus, die meer zeide dan duizend liefdesbetuigingen, en ik gevoelde opnieuw dat het welzijn, het leven van dien man hing aan de luimen van mijn hart.

Een hartstochtelijk verlangen greep mij aan, mij die liefde waardig te maken. Dit was het wat mij zoo noodig was geweest en wat ik ook in ruil wilde geven, geheele toewijding, innige liefde. En ik zag op in dat lieve, ernstige gelaat en legde mijn hoofd aan zijne borst, waar het zoo weinig scheen te behooren. Met oprechte verwondering vroeg ik mij telkens en telkens weer af wat hem toch in mij had aangetrokken, en onwillekeurig zag ik in den geest de vrouw, die hem gepast zou hebben: een statige, waardige vrouw, even ernstig als hij en even goed, teeder en zacht, geen wildzang, geen ijdelruitje vol luimen en grillen als ik.

Welk een aangename drukte hadden wij dien avond met het schrijven van briefjes aan de intiemen, met het ontvangen van enkele bezoeken en het maken van plannen! Wat deed Phine haar best lekkere thee te schenken en hoe oplettend was Herman jegens haar! Welk een lange lijst maakten wij van vrienden en kennissen, aan wie wij verlovingskaarten moesten zenden, en hoe geduldig luisterden wij naar papa's verhalen uit zijn vroegere loopbaan.

Met bezorgdheid zag ik, eer ik te bed ging, nog eens op naar de bewolkte lucht, die onze eerste wandeling bedreigde; maar den volgenden dag straalde de lentezon zoo heerlijk als ooit, en na des morgens eenige hartelijke vrienden en Hermans oom, een kras, oud mannetje, dat rentenierde, te hebben verblijd door een bezoek, meenden wij den avond tot ons eigen genoegen te mogen besteden en stonden om zes uur in de gang gereed voor een wandeling.

‘Zullen we naar het Park?’ vroeg hij, terwijl ik mijne handschoenen aantrok.

‘Laten we liever de stad doorgaan,’ stelde ik voor.

Want, kleinstedsch dametje als ik oorspronkelijk was, had ik mij zulk een wandeling nooit anders voorgesteld dan ten aanschouwe van nieuwsgierige en verraste gezichten; en al wist ik dat onder iedere duizend menschen, die wij heden zouden voorbijgaan, zich hoogstens één kennis kon bevinden, ik wilde van die illusie niet zoo plotseling afstand doen. Daarenboven had ik een nieuw pakje aan, kersversch uit de winkelkast van Bahlmann.

‘Nu, dan zullen we eerst de stad doorgaan en dan naar buiten,’ capituleerde hij.

Hij liet mij de keuze der straten en hoe hoogmoedig gevoelde ik mij, als wij een kennis ontmoetten, die met verwondering of sympathie, of ook volstrekt geen uitdrukking op het gelaat, boog of den hoed afnam,

en ons, zooals ik zeker dacht te weten, nog eens tersluiks nazag.

Wij praatten weinig. Ik moest heimelijk toegeven dat men moeilijk een geregeld gesprek kan voeren, als het geraas der wielen en het geschreeuw der kooplieden ieder woord overstemt en duizend zaken onze aandacht trekken.

Het was een heerlijke Aprildag, een dag, waarop ieder, zelfs de droogste, dufste boekwurm, een heimwee voelt naar buiten. Het woei een weinig, maar de wind was zoel en vol geuren. De takken der boomen droegen geelgroene blaadjes, waartusschen de zonnestralen en het lentekoeltje stoeiden met overmoedig genot. De kerse- en pruimeboomen verhieven zich als reusachtige bloemruikers uit de nog half dorre tuintjes, welke wij op de kaden voorbijgingen. De primula veris spreidde al hare pracht ten toon en de ontluikende vergeet-mij-nieten vergeleken zich hoogmoedig bij de hypathica's, die hare blauwe en roode blaadjes reeds aan den wind moesten prijsgeven. Kinderen met boezelaars vol grasbloemen en viooltjes keerden met roodgekleurde wangen stadwaarts. De wimpels aan de scheepsmasten wapperden lustig, de matrozen rookten op het dek hun pijpje en riepen elkaar kwinkslagen toe in hunne eigene onverstaanbare taal. Hier en daar kwam een klerk met een pen boven zijn oor een haastig kijkje aan de deur nemen. Uit de open vensters der

koffiehuizen klonk het rumoer eener gezellige drukte. De omnibussen waren bovenop vol menschen, die vroolijk op het gewoel der straten neerzagen, en uit de stegen golfden stroomen van voetgangers naar de ruime pleinen en singels, waar de voorjaarswind woei. Lente, de geëerde, de geliefde, ging in haar schitterendst kleed over de aarde, en de mensch aanbad.

‘Is het hier niet beter, - beter voor ons beiden, Johanna?’ vroeg hij, toen wij dieper en dieper het Park indwaalden.

Ik zag even naar hem op, doch antwoordde niet. Ik peinsde er over hoe weinig hij gedacht had aan de menschen, hoe hij slechts had gewenscht alleen te zijn, alleen met mij en de natuur; alleen met zijne liefde en zijn geluk; alleen in deze heilige ure, die, wat de toekomst ook brengen mocht, een der schoonste herinneringen zijn zou, welke ons van onze jeugd zouden blijven; alleen, nu wij eindelijk het titelblad mochten omslaan van elkanders hart en het ons voor het eerst vergund was de schoone aarde te zamen te betreden en al wat leefde tot getuige te nemen van onzen bond.

Er was hier niets wat ons afleidde: geen geluid dan de beurtzang der minnende lijsters, dan het zachte klotsen der rivier en het verwijderd rumoer der stad, dat als een zacht gonzen tot ons overwoei. En wij liepen voort, babbelend, dwepend, schertsend, twee kinderen gelijk, met hoog kloppend hart en lichten tred,

zóó licht, dat het ons bijna natuurlijk zou geschenen hebben als de wind ons van den grond genomen en gevoerd had in het diepe, diepe blauw boven ons.

‘Als ik terugdenk aan de laatste maanden,’ zeide Herman, toen wij op een bank uitrustten, ‘kan ik bijna niet gelooven dat ge nu naast mij zit en mijn eigen meisje zijt.’

Hij zweeg even om zijn blik met blijden trots op mij te laten rusten, en vervolgde toen: ‘Wat heb ik veel aan u gedacht sedert de kerstvacantie. Uw gezichtje zat tusschen de jongens, als ik doceerde; het keek uit de straatsteenen naar mij op en gluurde door de vensters mijner kamer naar binnen; diezelfde oogen met de omkrullende wimpers, datzelfde lieve mondje met die kleine witte tandjes, diezelfde roode wangen, getemperd door het bruin, dat u zoozeer tot brunette stempelt, en dat alles omgeven door een lijst van golfjes en krullen.... Hebt ge wel eens aan *mij* gedacht in dien tijd?’

‘Soms wel.’

‘Niet heel dikwijls dus. Kom er maar voor uit,’ zeide hij zacht, doch zonder verwijt, en toen bleef hij zwijgen.

‘Wat deedt ge verder sedert de kerstvacantie?’

‘Wat zal ik u zeggen!.... Ik ben twee en dertig jaar oud en....’

‘Twee en dertig!’ riep ik niet heel beleefd uit. ‘Wat zijt ge al oud! Ik ben pas twintig!’

‘Vindt ge mij zoo oud? Te oud misschien? Ik heb er niet aan gedacht, anders had ik het u gezegd, eer wij ons verloofden. Zou het verandering hebben gebracht in uwe beslissing?’

‘Neen, zeker niet.... Maar het schijnt mij zoo oud.’

‘Och,’ hernam hij, ‘als ge eenmaal zelf zoo ver zijt, vindt ge u zelf toch ook weer jong. Met onze leeftijd gaan wij altijd vergelijkenderwijs te werk, en de menschen is nooit meer optimistisch in zijne vergelijkingen dan op dat punt, waardoor hij steeds tot het aangename besluit komt dat er ouder zijn dan hij, en hij dus betrekkelijk nog jong is.’

‘Ik vind het in het geheel niet naar dat ge al zoo oud zijt,’ antwoordde ik, ‘want ik heb altijd verlangd naar een man, die veel ouder, wijzer en beter zou zijn dan ik.’

Hij zag mij glimlachend aan.

‘Dus vindt ge ouder hetzelfde als wijzer en beter? Ik heb integendeel wel eens gedacht dat men slechts tot zijn twintigste of vijf en twintigste jaar goed is. Dan maakt onze zelfverzaking zoo licht plaats voor gemakzucht, ons geloof in de menschheid voor kouden twijfel, ons medelijden voor onverschilligheid, onze reinheid voor hartstocht.’

Zóó diep had ik nu eigenlijk nooit over dat alles nagedacht en dus was het mij moeilijk een antwoord te vinden. Hoe geheel anders scheen hij mij dan de

jonge mannen, die ik kende! Het was of mijn karakter onder zijn invloed een geheel andere richting wilde aannemen, als sommige planten, die, plotseling in anderen grond en temperatuur verplaatst, kleur en vorm wijzigen.

‘Maar in zeker opzicht is het waar,’ ging hij vergoelijkend voort, ‘want iederen dag van strijd voert nader tot volmaking. In zooverre hebt ge gelijk.’

Hij scheen te gelooven dat alle menschen strijden. En ik vroeg mij verschrikt af wat hij wel zeggen zou, als hij wist dat ik nooit in ernst over zoo iets gedacht had.

‘Wat ik zeggen wilde..... Iemand van twee en dertig jaar is geen jongen meer en handelt niet meer jongensachtig. De tijd van den geliefden naam te krassen, vijftig declaraties te schrijven om ze daarna te verscheuren, verzen te maken en dergelijke was voor mij voorbij; maar ik geloof niet dat een jong mensch van achttien jaar meer onder den invloed zijner liefde kan zijn dan ik was. Ik maakte niemand deelgenoot van mijn geheim en leefde als voorheen, maar het was een leven vol droomen en verlangens; het bevredigde mij niet meer.’

Terwijl hij sprak, met zijne ellebogen op zijne knieën geleund en starend over het watervlak der vijvers, beschouwde ik hem van ter zijde met die mengeling van nieuwsgierigheid en blijdschap, welke ieder jong

meisje allicht gevoelt, wanneer zij zich voor het eerst nauw aan een man verbonden weet zonder dien man geheel te kennen. Twee en dertig!.... Welk een lang leven lag achter hem, een leven, waarin ik geen rol had gespeeld! Twee en dertig!.... Welk man wordt zoo oud zonder te hebben bemind!

Het was de eerste maal dat die gedachte bij mij opkwam, maar nu zij er eenmaal was, hinderde en kwelde zij mij. Het scheen mij onoprecht haar niet te uiten.

‘Zijt ge nòg wel eens geëngageerd geweest, Herman?’

‘Geëngageerd nooit,’ antwoordde hij rustig, terwijl hij met mijne parasol figuren in het zand trok, ‘maar verliefd wel.’

‘Verliefd wel? Op wie dan?’

‘Och, misschien vijf en twintig maal, maar toch meer als gymnasiast en als student dan in de laatste jaren. Wat maakt het uit dat ik wel eens minnebriefjes gewisseld heb of straatjes omgeloopen om den groet mijner uitverkorene! Het was kinderspel, dat begrijp ik nu, in vergelijking van de genegenheid, welke een *man* gevoelt voor de ééne, enkele vrouw, die hij tot elken prijs zijne gade noemen wil.’

Kalm en eenvoudig kwamen deze woorden over zijne lippen, en toch wist ik dat er een diepe hartstocht achter verborgen lag, te dieper, naarmate hij dien minder uitte. Gewoonlijk sprak hij langzaam, bijna behoedzaam; ik heb die eigenaardigheid dikwerf op-

gemerkt bij mensen van ernstige levensopvatting en innige waarheidsliefde.

‘En gij, Johanna?’

Ik schrikte een weinig bij deze vraag; maar gevoelende dat hij recht had op mijne volkomene openhartigheid, zeide ik hem dat ik ééns iemand had liefgehad.

‘Lang geleden?’ vroeg hij met zekeren bescheiden schroom, als wilde hij geen vrouwen vragen, dat niet van ganscher harte geschonken werd.

‘O ja,’ hernam ik haastig. ‘Ge gelooft immers wel dat er geen hoekje in mijn hart was, dat ge niet doorgronden mocht, toen ik u toestond te komen?’

Hij drukte zacht mijne hand; dat was zijn eenig antwoord.

‘t Is ruim vier jaar geleden dat ik hem het laatst zag. Hij was toen kostschoolleerling en...’

Herman viel mij in de rede.

‘Een kinderamourette dus?’ vroeg hij, blijkbaar gerustgesteld en mij met welwillende teederheid aanziende, als vond hij mijne woorden een weinig dwaas.

‘Misschien ja... maar hij was zeer veel voor mij.’

‘Wat doet het er toe?’ zeide hij haastig. ‘Men behoeft zich niet te verantwoorden over lang geleden gebeurtenissen tegenover personen, die eerst sedert korten tijd iets van ons eischen mogen. Het toeval heeft nu eenmaal niet gewild dat wij elkander vroe-

ger ontmoetten, - en als ge niets ergers op uw geweten hebt dan die kostschoolvrijage, zal ik mij maar niet ongerust maken,' voegde hij er lachend bij.

Hij wilde blijkbaar liever niets hooren van mogelijke banden, vroeger door mij geknoopt, en ik dacht dat het goed was hem daarin te ontmoeten te komen. Waartoe diende het hem te zeggen dat die eerste, schoone liefde mij bijna tot godsdienst geweest was? Hoe nog langen tijd mijn hart sneller geslagen had bij het herdenken van den beminden knaap, en een gevoel van weemoed mij bevangen had bij het zien van iets, wat mij aan hem herinnerde? Neen, alles was nu toch voorbij, voor altijd voorbij en begraven in een hoekje van mijn hart; ik kon Herman slechts bedroeven door hem de diepte te toonen van het litteken der lang geheelde wonde.

'Hebt ge mij lief?' vroeg hij zacht, zijn gelukkig gelaat naar mij wendend.

Het was als kon hij zelfs niet dulden dat ik over het verleden peinsde.

Ik zag hem aan en legde zwiingend mijne hand in de zijne.

'Hoe lief wel? Wat gevoelt ge voor mij? Geef eens een definitie van uwe liefde.'

'Dat kan ik waarlijk niet,' zeide ik na eenig nadenken. 'Ik geloof dat ik mijne genegenheid voor u het best kan uitdrukken door deze woorden: vriendschap, achting en vertrouwen.'

‘Ik weet niet of ik het veel of weinig noemen moet, Johanna,’ antwoordde hij peinzend.

Hij had een manier om mijn naam voluit te zeggen, zooals niemand deed. Misschien lag er een soort van hulde in besloten, misschien waren het ook alleen zijn eigenaardige toon en zachte stembuiging, welke mijn naam zoo ongewoon deden klinken uit zijn mond; hoe het zij, wanneer hij dien uitsprak, gevoelde ik mij dubbel aangetrokken tot dat kalme, ernstige gelaat, hetwelk zoo wonderen invloed oefende op mijn gemoed; tot dien blik, welke zoo welwillend op mij kon rusten; tot dien stillen glimlach, welke van nadenken sprak en strijd.

‘Wat zitten wij prettig te praten!’ merkte ik op. ‘Het is mij of ik u al jaren ken.’

Een zonneschijn vloog over zijn gelaat, evenals bij ieder woord of bewijs van genegenheid, dat ik hem schonk.

‘En mij,’ antwoordde hij met de opgetogenheid, die het geluk ons schenkt, ‘mij is het of ik iedere gedachte, die in u omgaat, lezen kan op uw gelaat. Uwe geheele lieve, teedere ziel ligt in den opslag uwer oogen. Er ligt zulk een zachte gloed in. Ge hebt zeker veel gedacht en gelezen, Johanna, soms gedweept misschien. Uw leven voldeed u niet, denk ik. Dwaalden niet dikwerf in uw hoofdje plannen om, die ten doel hadden dat leven nuttiger te maken dan het was en het te

wijden aan het geluk van den naaste? Bleef er niet altijd een plekje in uw hart vol onvoldaanheid over u zelf? Ik heb eens een vrouw ontmoet, die mij verhaalde hoe in hare jeugd dat alles in haar was omgegaan. In den tijd, waarvan ik spreek, was zij ziekenverpleegster bij oom, die aan zware koortsen leed. Ik was zeventien jaar, zij de veertig genaderd, en misschien is zij mijne eerste liefde geweest, de eerste van de vele, waarover ik u sprak. Het was jongensgeestdrift voor het goede, meer niet. In schemerdonker, als oom sliep en zij een oogenblik in de huiskamer kwam, hoorde ik haar gaarne verhalen op haar fluisterenden, lieven toon, aan ziekenverpleegsters zoo eigen. Zij was jong en schoon, toen zij uit zuivere, edele aandrift rijkdom en genot vaarwel zeide en zich aan de menschheid wijden ging. Ik heb haar nooit vergeten en zulk een vrouw is altijd mijn ideaal gebleven. Toen ik u zag, was het of een stem mij zeide dat ik het in u teruggevonden had.'

Ik begreep hem: dat was alles. Maar zijne beschrijving was zóó weinig toepasselijk op mij en mijn vroeger leven, dat ik het niet waagde hem te antwoorden. Dat was dan het ideaal, hetwelk met vaste trekken in zijne borst gegrift stond, de lezende, denkende, een weinig dwepende vrouw, die altijd streefde haar leven nuttiger te maken dan het was; de reine, edele vrouw vol zelfverloochening en wilskracht, bereid zich te

scharen onder het vaandel van het Roode Kruis, of dagen en nachten te waken in een half duistere ziekenkamer aan het leger van een onbekenden kranke. Zijn geloof dat ik zulk een vrouw zou zijn geleet mij bijna spotternij. Ik wist het: al de wenschen, ooit door mij gekoesterd, hadden slechts mij zelf betroffen; al mijne plannen, mijn eigen ik tot middelpunt gehad.

Zou ik ooit dat geloof, die liefde waardig worden?

Gewichtiger en ernstiger steeds kwam mij de stap voor, dien ik gedaan had, naarmate ik meer besepte hoeveel van mij verwacht werd en hoe weinig ik had te geven. Hoe dieper ik blikte in zijn door strijd veredeld hart, des te armer kwam mij het mijne voor met al zijne ijdelheden en beuzelingen. Ik gevoelde dat ik veel te overijld het leven van dien man aan het mijne verbonden had, maar tegelijk ook ontwaakte in mij het hartstochtelijk verlangen eenmaal werkelijk de achting te verdienen, welke hij mij toedroeg. Ik had geen duidelijk bewustzijn van wat mij eigenlijk ontbrak; nooit had ik gezondigd tegen de wetten der openbare zedelijkheid, nooit gestolen, nooit gelasterd; integendeel had ik altijd gemeend eenig recht te hebben op de liefde, welke ik tehuis, en de vriendschap en welwillendheid, welke ik overal daarbuiten ontmoette. Maar in Hermans tegenwoordigheid gevoelde ik een leegte, een armoede in mijn binnenste, een gebrek aan een zelf verworven karakter, zooals nooit te voren. Hij scheen

uit geheel andere klei gevormd te zijn dan wij allen; wier opvoeding het motto had kunnen dragen: ‘Laat ons eten en drinken en vroolijk zijn, want morgen sterven wij.’ En de geest dier woorden had onze opvoeding zóó geheel doordrongen, dat ik vreesde er mij nooit geheel van te zullen kunnen losmaken!

‘Was het niet zoo? Vergis ik mij wel, Johanna?’

‘Ja.’

‘Waarom wordt ge zoo rood?’

‘Word ik?... Ik denk omdat het niet zoo was. Als gij de omgeving gekend hadt, waarin ik ben opgegroeid, zoudt gij begrijpen dat het niet zoo zou *kunnen* zijn.’

Waarlijk, de vrouw, die zijn ideaal was, zou weinig hebben gepast in het gezelschap mijner mooie, ijdele zusjes en vroolijke broers, en luttel smaak gevonden hebben in den weinig ernstigen toon, het nimmer eindigend zoeken naar vermaak en genot. Wel is waar had onder hen steeds een hartelijke liefde geheerscht, die in menig huisgezin van gestrenger richting maar al te vaak wordt gemist, en waar het levensvragen gold kon niemand ernstiger over het geluk zijner kinderen nadenken dan papa, maar behalve die onderlinge genegenheid had niets onze karakters geleid. Wat er in ons huis gelezen werd, werd tot uitspanning gelezen. Men schreide er bij of lachte er bij en greep dan weer naar een ander deeltje. Mijne zusters maakten

muziek van den morgen tot den avond, maar wat zij speelden waren walsjes en polka's, een enkele maal afgewisseld door een stuk van Van Tall; en wat zij zongen was gewoonlijk een fragment uit de nieuwste operette, met een refrein van tierelier, tierelier, of hopsasa.

Bij zonnig weer waren de 'mooie Van Rhedentjes' altijd op de wandeling en des avonds weerklonk onze ontvangkamer van gullen lach en onschuldige scherts.

(Hoe goed herinnerde ik mij op dat oogenblik nog dat ik lag te luisteren naar het kletteren der degenen op de gangsteenen of dat Phine mij stil een taartje bracht!) En wat konden zij nog lang - de broers ook - met opgetogenheid babbelen over het genot, gesmaakt in den schouwburg, waar een rondtrekkend gezelschap soms een aandoenlijk drama ten beste gegeven had, of zich verheugen op een naderende danspartij. Het waren goede, prettige broers en zusters, en het was een vroolijke tijd, dien wij doorbrachten in die kleine garnizoenstad, maar de vrouw, die Hermans ideaal was, zou zich daar niet onder ons thuis gevoeld hebben. Hoe zou ik haar ooit gelijken!

'En toch houd ik mijne bewering vol,' antwoordde hij. 'Misschien hebben opvoeding en omgeving u in andere richting geleid; de vrouw, die ik u schilderde, is bij u wellicht een weinig opgegaan in het meisje naar de wereld, maar zij leeft toch in u. Uw blik zegt het.'

Ik glimlachte hem toe, dankbaar voor zijn onwrikbaar geloof in mij. Von Feuchtersleben zegt: Houd uw broeder voor goed en hij is goed; vertrouw den man, die slechts half deugt, en hij wordt een voortreffelijk mensch.' Ik gevoelde al de waarheid dier woorden, terwijl Herman sprak. Hij geloofde in mij zijn ideaal gevonden te hebben en dat bewustzijn riep iedere strijdkracht in mij wakker. Eenmaal wilde ik aan al zijne verwachtingen beantwoorden.

Nog zie ik de gouden avondzon, de boomen, badend in wazigen gloed, de vijvers, den heerlijken hemel weerkaatsend; nog gevoel ik den vrede rondom, de kalme blijdschap in mijn hart, fier op zijne goede voornemens, het zalig bewustzijn van wat ik in Herman gevonden had; en weer zie ik zijn lieven glimlach op mij gevestigd vol toewijding, vol vertrouwen, vol gelukkigen trots. Het was mij of ik voortaan altijd goed zou zijn.

'Mijn vrouwtje!' zeide hij zacht, bijna plechtig, met onuitsprekelijke teederheid. 'Mag ik u zoo noemen? Wanneer zult ge het waarlijk zijn?'

Ik zag hem niet aan. Er waren oogenblikken, wanneer ik zijn blik niet *durfde* ontmoeten, omdat ik maar al te zeer gevoelde dat zijne liefde van een betere soort was dan de mijne.

'Wanneer hebt ge mij het eerst gezien, Herman?' vroeg ik om zijne gedachten een andere richting te geven.

‘Ja, dat wil ik u wel eens vertellen,’ antwoordde hij opgewekt. ‘Ge moet weten: ik dacht in de laatste jaren niet zeer gunstig over de hedendaagsche jonge dames. Haar ontbreekt iets wat in mijn oog een meisje onmisbaar is om bekoorlijk te zijn, namelijk waarachtige, natuurlijke onschuld. De grootsteedsche jonge dames - anderen wil ik niet beoordeelen, want die heb ik zelden ontmoet - missen haar. Zij blozen niet, zij hebben op alles een antwoord gereed, zij zijn altijd op haar gemak, en als zij de oogen neerslaan, verraadt haar glimlach dat hare verwarring slechts gemaakt is. Zulke vrouwen hebben mij nooit aangetrokken!

‘Ik had mijne schaatsen losgemaakt om naar huis te gaan en stond aan het einde der baan, dicht bij die tent met vlaggen. Op één der banken zat een jonge dame, waarschijnlijk één uwer kennisjes. Zij riep u iets toe, terwijl ge voorbijreedt, en gij zaagt naar haar om, lachend en blozend. Het was duidelijk dat zij u verlegen had gemaakt. Hoe toch een nietigheid over ons lot beslissen kan! Ik ging heen, maar wat ik gezien had, bleef mij hardnekkig voor oogen zweven. Uw blozend gezichtje, die verlegen blik, die lachende mond, en uwe lieve gestalte, zich teekenend tegen de besneeuwde velden. Vóór ik tehuis was, speet het mij niet gebleven te zijn, en eer ik den volgenden dag opnieuw naar het ijs ging, had dat gezichtje met zijn ongekunstelden blos en verlegen lachje zulk een aan-

trekkelijkheid voor mij gekregen, dat ik in groote spanning verkeerde of ik het zou weerzien. Gelukkig zocht ik u niet vergeefs en dien geheelen middag verloor ik u niet uit het oog. Ik haatte de heeren, die zich om u verdrongen. Het was mij of ik reeds recht op u had, of niemand u zoo naar waarde schatten kon als ik. Er was niemand onder uwe kennissen, die ook de mijne was en mij aan u kon voorstellen. Toen gij naar huis gingt, bond ik ook af, wrevelig, somber, teleurgesteld. De barometer, dien ik telkens bestudeerde, daalde dien dag voortdurend en ik nam mij voor de gelegenheid niet weer te laten voorbijgaan, maar u den volgenden dag rechtstreeks aan te spreken. Gij waart er tot mijne blijdschap weer, en uw broer was er ook; maar dat hij uw broer was bemerkte ik pas, juist toen ik mijn voornemen wilde ten uitvoer brengen, en u bij het opstaan mijne hulp wilde aanbieden.... Wat heb ik toen nog gelukkige dagen gehad! Maar ge moedigdet mij te weinig aan dan dat ik met een verklaring voor den dag dorst komen. Nu eens liet ik mij geheel door de betoovering uwer tegenwoordigheid meeslepen, dan weer maande ik mij zelf tot voorzichtigheid aan. Op mijn leeftijd gaat men met eenige behoedzaamheid te werk. Het leven is zoo lang en het is een marteling, als men het moet voortslepen, aaneengeketend als twee galeislaven. Ik geloof echter dat ik gelukkig gekozen heb, Johanna.'

Welk een glimlach vergezelde deze woorden!

‘Zijt *gij* gerust? En hebt ge werkelijk zoo zelden aan mij gedacht? Maar nu zijt ge toch gelukkig, niet waar? Zijt ge gelukkig, als ge zoo naast mij zit en mij hoort spreken, en gevoelt ge een leegte, als ik weg ben? Geef eens woorden aan het gevoel, dat ge voor mij koestert? Het is zulk een genot ze uit uw mond te hooren.’

Hij sprak met een ongeduld, waartoe ik hem niet in staat zou hebben geacht. Maar ik was niet gestemd tot zoet gefluister en zalige bekentenissen.

‘Ik zou om alles ter wereld uwe achting niet willen verliezen,’ antwoordde ik, hem voor het eerst weer aanziende. ‘Dat gevoel overheerscht iedere andere gedachte in mijn hart. En..... o Herman, het is mij of ik haar eenmaal verliezen zal.’

Mijne stem haperde. Het kostte mij moeite mijne tranen te bedwingen.

‘Hoe zoudt ge dat!’ zeide hij liefkoozend en ongeloovig. ‘Ik ben zeker van neen. Wat staat uw gezichtje ernstig en bleek. Kom, het wordt koel. Ga mede.’

V.

Welken wonderen invloed oefende die man toch op mij! Zoo vroeg ik mij telkens af. Hij deed het niet met voordacht, hij wist het niet eens, en toch riep hij al het goede in mij wakker; hij deed mij iedere verkeerde neiging bij den waren naam noemen; hij was mijn levend geweten. Hij vernieuwde geheel mijn inwendig leven. Zijne tegenwoordigheid stemde mij beter en reiner, zijne gesprekken verfrischten mijn geest. Welk een aangename, geruststellende gedachte was het dat hij spoedig altijd aan mijne zijde zou zijn!

‘Zij is een weinig vertroeteld,’ had papa hem gezegd, en dit was de waarheid. Mijne geboorte had mijne moeder het leven gekost, en vader, broeders en zusters, - van wie Louise de jongste was, en zes jaren met mij in leeftijd verschilde - hadden daarop om strijd hun best gedaan het moederlooze wicht haar verlies te vergoeden. De broers hadden mij op hunne armen in slaap gewiegd, de zusters mij gevoed en gekleed, papa was iederen dag met speel-

goed en lekkernijen thuis gekomen. En opgroeiende was ik aller lieveling gebleven en inderdaad door allen een weinig bedorven.

Maar Herman bedierf mij niet; ondanks zijne bijna vergodende liefde was hij zeer streng voor mij. Geen fout, hoe klein ook, werd door hem voorbijgezien, ofschoon dan ook gaarne vergeven. Op zijne eigenaardige, zachte wijze wees hij er mij op en - zonder eenigen twijfel aan mijn verlangen daarnaar - gaf hij mij den besten weg aan om haar te verbeteren. Er was iets in zijne manier van doen en spreken, wat allen tegenstand op dat punt onmogelijk maakte.

Eéns gebeurde het dat ik in zijne tegenwoordigheid de oude, eigenzinnige, bedorven Jo was. Eéns ook maar. Ik herinner het mij alles nog, alsof het gisteren gebeurde.

Het was de tweede of derde week na onze verloving en een heerlijke lentezondag. Ik was vroeg op en gevoelde al het lustige en opgewekte wat men heeft, als men na een verkwikkende nachtrust de zon door het venster ziet schijnen.

Ik schoof mijn venster op en genoot de frissche morgenlucht, die naar binnen stroomde. De spreeuwen en musschen, die zich op de schoorsteenen in de zon zaten te koesteren, schenen elkaar iets toe te zingen over het nieuwe paartje; de hemel scheen alleen zoo blauw om in harmonie te zijn met ons geluk; de bloe-

men in ons miniatuurtuintje waren bezig zich in een zondagspakje te steken, en het blijde kakelen van buurmans kippen stemde volkomen bij de algemeene vreugde. Overall hoorde men andere vensters openschuiven; het was aangenaam te denken hoevelen zich nu met mij verheugden over de zon en de zoele lentelucht. De spelende schaduwen der boomen brachten mij lieve plekjes voor den geest, waar ik eens dwaalde. Ook heden zouden wij naar buiten gaan. Het rumoer van den arbeid zweeg; de liefelijke zondagsrust werd niet door wanklanken verstoord; zelfs het dof, verwijderd gerommel van een trein over het viaduct had iets feestelijks.

Een verdoolde bij, die gonzend tegen mijn raam op en neer vloog, wekte mij uit mijne mijmering en ik liet haar voorzichtig naar buiten met dat verlangen om vreugde te verspreiden, die welwillendheid voor allen en alles, welke het geluk in ons hart legt.

Hoe donzig en rein dreven de witte wolkjes hoog in de lucht! De blauwe hemel scheen een koepeldak, waaronder men aanbiddend moest neerknielen. Men hoorde den vleugelslag der rondvliegende duiven.

‘Wat ziet ge toch buiten?’ vroeg Phine, zich geeuwend in haar bed oprichtend.

Zij had hare kamer naast de mijne en kon mij door de openstaande deur zien.

‘Niets. Ik kijk naar het weer,’ antwoordde ik, ter-

wijl ik een kous nam en begon aan te trekken. ‘Slaap nog maar wat. Het is pas halfzeven.’

Phine, die nooit te veel slapen kon naar haar zin, gromde iets onverstaanbaars en begroef zich weer onder de dekens.

Ik kleepte mij haastig, zoo haastig althans als de dubbele zorg, die ik heden aan mijn ochtendtoiletje wilde besteden, mij toeliet, en ging den tuin in, ons vierkant lapje grond, dat juist groot genoeg was om een kastanjeboom het sterven te beletten, en de bloemen, die de smalle perkjes langs de muren vulden, een armoedig leven te doen leiden.

Ik zette de ijzeren stoelen te recht onder den boom en verheugde er mij op straks met Herman hier te zullen zitten. Papa had goedgevonden dat hij zoo vroeg zou komen, als hij maar wilde, en mij had Herman half en half beloofd dat hij zou komen ontbijten.

Wie weet, dacht ik, of hij er niet reeds eer zal zijn. Wellicht was hij ook vroeg op geweest en hunkerde hij reeds naar het klokje van halfnegen, wanneer hij met fatsoen zou kunnen aanschellen.

Eigenlijk had ik tegen Phine een half uurtje weggesmokkeld. De gangklok, waarop ik even ging zien, wees nu halfacht en binnen het uur zou Herman er dus zeker zijn.

Het was nog te frisch om te gaan zitten en ik hield mij bezig met den tuin op en neer te drentelen, naar

het glanzen der grashalmen te zien, als zij zich voor het morgenkoeitje bogen, en de enkele meizoentjes, welke er hare kopjes uit ophieven, tot een tuiltje te maken. Als het gras weer groen werd, zou ik zeker reeds getrouwd zijn, dacht ik.

Lenteliedjes uit mijne kindsheid of op de zangschool geleerd, kwamen als vanzelf mij in het geheugen en ik neuriede ze zacht.

Wat was het toch heerlijk geëngageerd te zijn! Ik had soms hooren beweren dat een engagement voornamelijk dient om elkaar te presenteeren, een uitzet gereed te maken en een weinig aan eikaars gebreken te gewennen; maar ik gevoelde dat het voor ons beiden geheel iets anders wezen zou: een hartelijke vriendschapsband, een kameraadschap, dat wel nergens inniger bestaan kan dan tusschen man en vrouw.

Hoe verfoeide Herman de bezoeken, die wij elken dag moesten afleggen! Maar voor mij was er toch genot in, hoewel niet onvermengd, hem voor te stellen als mijn aanstaanden man. Het speet mij dat hij zich zoo weinig uitte. Zouden de menschen hem aardig vinden? Of spraakzaam?.... Neen, ik dacht het niet. Over het geheel schenen zijne goede eigenschappen niet van een soort te zijn om vreemden in het oog te vallen en daarenboven deed hij zeer weinig zijn best om te behagen. Als hij met de hem eigene rustige beleefdheid tot anderen gesproken had en dan den blik

naar mij liet dwalen, verdween plotseling alle onverschilligheid uit die oogen en er blonk iets in, - iets als een zonnestraal, welke mij bescheen, - iets wat, zooals ik soms dacht, al het heimwee zijner ziel verried naar ons ongedwongen samenzijn tehuis of onder den blauwen hemel.

Hij geleek niets naar den man mijner droomen, wiens hoofdeigenschappen geweest waren: schoonheid, belangwekkendheid, en ja, ik geloof een weinig levensmoeheid. Het had altijd iets aantrekkelijks voor mij gehad een geblaseerd man met nieuwen lust tot het leven te bezielen. En waarom had ik hem dan zoo lief, mijn leelijken, eenvoudigen, gewonen Herman, die geen zweem van levenszatheid ooit verried?

‘Wat waart ge weer stil,’ had ik den vorigen Zondag gezegd, toen wij bezoeken hadden afgelegd. ‘Ge waart anders dan bij mij.’

‘Zoo? - Ik verveel mij in gezelschap.’

‘Maar dat komt doordat ge niet praat.’

‘Ik vrees dat ik soms niet eens luister,’ zeide hij met een zondaarsgezicht en daarbij bleef het.

Slechts een paar maal, als hij met collega's of andere dienaars der wetenschap in gezelschap was, had ik hem als het ware zien ontwaken, zijn oog zien glinsteren, zijne woorden hooren toestroomen, en zijne hoorders zien luisteren met bewondering en ingenomenheid. Maar mij was hij dan zóó ver, zóó ver; de onderwerpen,

waarover hij sprak, waren mij zóó onbekend; ik gevoelde dan zóózeer dat hij de wereld toebehoorde en ik slechts een tweede rol in zijn leven te vervullen had, dat ik blij was als hij weer mijn oude, eenvoudige Herman werd.

Daar speelde de Grootte Kerk acht uur. Nu zou hij wel haast komen. Ik verlangde naar hem.

Wat was het een heerlijke morgen! Phine lag nog steeds te dommelen. Zou ik haar roepen om ook het mooie weer te genieten? Wel neen, dan zou zij boos wezen.... Maar ik kon haar genoeg geven door het ontbijt voor haar klaar te zetten. Ik wilde leeren zachter en vriendelijker jegens haar te zijn.

Ik begon met tamelijk veel haast, wijl ik vreesde niet gereed te zullen zijn, eer Phine beneden kwam, maar langzamerhand verminderde ik mijn spoed, want ik wilde nog bezig zijn, als Herman schelde. Zeker zou hij het aardig vinden mij in het huishouden bezig te zien.

Maar het werd kwartier over achten en Herman was er nog altijd niet. Ik verschikte telkens nog hier en daar wat en zette eindelijk tot slot de stoelen klaar, maar toen was er ook niets meer te doen en ik moest het opgeven.

Ik begon ongeduldig te worden. Hij kon er nu toch wel zijn, dacht ik telkens. Verlangde hij niet zoo als ik? Of was het waar wat Phine mij wel eens met veel wijsheid gezegd had, namelijk dat een meisje niet

te lief moet zijn, omdat haar minnaar dan verkoelt? Waarom wachtte ik ook eigenlijk op hem? Het zou misschien veel beter geweest zijn als ik, wanneer hij er reeds was, mijn kamer pas verlaten had....

‘Goedenmorgen,’ zeide papa, de kamer binnenk omende. ‘Schenk eens in, meid. Ik heb zin in een goeden kop thee. - Is Phine niet wel?’

‘Zij slaapt nog, geloof ik.’

Papa nam eenigszins knorrig de courant op.

‘Komaan, roep haar dan,’ zeide hij. ‘Zij moest de eerste zijn en laat altijd wachten. Zeg haar dat ik denk haar binnenkort in de nieuwsbladen vermeld te vinden als curiositeit op het punt van slaperigheid. En ge moet haar eens vragen of zij wel weet dat twee uren langer slapen per dag op een leeftijd van zeventig jaren een verlies van bijna zes volle jaren maakt!’

Papa had zin in het ontbijt; dat was duidelijk.

Phine was juist op en stond met droomerige oogen hare vlechten vast te maken, toen ik haar mijne boodschap bracht.

‘Is pa al beneden?’ vroeg zij verschrikt.

‘Ja, maar Herman is er nog niet en ik heb het ontbijt al klaargezet.’

Papa zou zonder Phine niet beginnen; die gedachte troostte mij een weinig.

‘Zoo?’ zeide Phine verrast. ‘Dank u. Dat valt mee. Ik kom dadelijk.’

Toen ik weer beneden was, wees de pendule vijf minuten voor halfnegen. Als Herman nu niet spoedig kwam, zou ik boos worden.....

‘Wat wordt het laat, de klok sloeg acht,
Waar of mijn Herman blijft!’

neuriede papa, toen hij mij weer in het spion zag kijken en met een kleur richtte ik mij op.

‘Hij heeft mij half en half beloofd te komen ontbijten,’ zeide ik, bij wijze van verontschuldiging. ‘Hij komt laat.’

Misschien las papa op mijn gezicht mijne ontevredenheid, want hij hernam luchtig: ‘Een halve belofte bindt niet. Ik geef hem groot gelijk dat hij eens uitslaapt.’

‘Ik niet,’ antwoordde ik kortaf.

‘Wel, misschien heeft hij zich bedacht,’ zeide papa, mij lachend van ter zijde aanziende. ‘Dat zou mij niets verwonderen. Let op, straks komt er een brief dat hij van u afziet.’

Maar ik liet papa naar mij zien en wilde niet teruglachen.

Daar was Phine. Zij gaf papa de hand en nam plaats achter het theeblad met een gezicht als van een geleerde, die met een gewichtig vraagstuk bezig is en niet dan ongaarne zijn rustig studeervertrek voor de woelige huiskamer verwisselt.

Papa legde de courant neer en schikte zich aan tafel.

‘Is uw Doris haast in het gezicht, vrouwke?’ vroeg hij. ‘Anders moesten we maar heginnen, hè?’

Ik ging zwijgend zitten en was onherroepelijk boos op Herman.

De pendule wees nu tien minuten over halfnegen; dus kwam hij minstens een kwartier te laat.

Gelukkig waren Phine en papa spoedig gereed, en ook ik at haastig mijne boterham, want ik zou het nu zeer onaangenaam gevonden hebben Herman te moeten begroeten in hunne tegenwoordigheid.

Ik haastte mij weer naar den tuin en trachtte te lezen, maar onrustig klopte mijn hart. Het was mij onmogelijk mijne gedachten ook maar een oogenblik bij mijne lectuur te bepalen.

Eindelijk hoorde ik schellen en de voordeur opengaan.... Ja, dat was zijne stem, zijne opgeruimde stem, welke even achter de deur van de voorkamer onhoorbaar werd, maar spoedig - veel te spoedig voor een verkoeld minnaar - weer voor mij verstaanbaar zeide: ‘Heel graag, Phine, maar eerst Johanna goedenmorgen zeggen,’ en zijne voetstappen kwamen door de gang nader en dezelfde opgeruimde stem zeide: ‘Dag vrouwtje, wat kom ik laat, hè?’

Ik hield mijne oogen op mijn boek gevestigd en zweeg.

‘Wat is er?’ vroeg hij onthutst.

‘Ik zou liever in het geheel niet komen,’ barstte ik

uit, met een kleur naar hem opziende. ‘Ge moet niet meenen een meisje vóór u te hebben, dat met iedere behandeling tevreden is.’

‘Dat heb ik in het geheel niet gemeend,’ antwoordde hij ernstig. ‘Juist toen ik gereedstond hierheen te gaan - dat was omstreeks acht uur - vroeg oom mij of ik een kwartiertje met hem wilde gaan lopen vóór het ontbijt, en dat wilde ik hem niet weigeren. Ik heb mijn best gedaan mijne belofte te houden, maar het is later geworden buiten mijne schuld.’

Ik kon die zachte stem en de uitdrukking van zijn gelaat niet verdragen. Hij scheen geheel terneergeslagen en zag mij aan, alsof hij schatten had willen geven om mij te verzoenen. Dit had mij genoeg moeten zijn, maar ik was te lang boos geweest om hem zóó spoedig te kunnen vergeven.

‘Ge moet niet denken,’ herhaalde ik, want ik wist eigenlijk geen ander punt om op door te gaan, ‘dat ik met mij laat spelen. Dan kent ge mij nog niet. Ik heb u beloofd uwe vrouw te worden, maar ik eisch achting en liefde, geen medelijdende genegenheid of onregelmatige vlagen van verliefdheid, ziet ge. Zoek dan liever een ander meisje.’

Ik was zóózeer overtuigd dat hij niet beschuldigd kon worden van medelijdende genegenheid of onregelmatige vlagen van verliefdheid, dat ik het zelfs op dat oogenblik gevoelde, maar het had geen invloed op

mij. Ik zeide tot mij zelf dat ik hem voor eens en voor altijd zulk een verwaarloozing moest afleeren, en gevoelde mij als een beleedigde godin, die zich straks genadig zou laten verbidden tot vergeving.

Maar toen ik weer naar hem opzag, begreep ik plotseling dat ik mij in hem vergist had. De aderen aan zijn voorhoofd waren gezwollen en zijne wenkbrauwen hadden zich gefronst; zijne stem echter had hij volkomen in zijne macht.

‘Ik zoek geen ander meisje,’ zeide hij kort, ‘nu niet en nooit. Maar gij zijt onbillijk, Johanna. Uw trots is gekrenkt en dat vindt ge zóó onvergeeflijk, dat ge naar mijne geldige verontschuldiging niet eens luistert. In alle andere gevallen zou ik dien trots in u op prijs stellen. Hij bewijst mij dat ge uwe waarde als vrouw gevoelt; dat de man, die u de zijne noemen wil, ook toonen moet u te verdienen.... Maar in dit geval....’ En blijkbaar op eens geheel verzoend, zeide hij: ‘Kom, zie mij eens aan.’ Ik zag niet op.

‘Zeg, liefste,’ ging hij trouwhartig voort, terwijl hij zijne hand op mijn schouder legde, ‘luister eens niet naar het duiveltje in uw hart, maar erken dat ge een weinig onbillijk geweest zijt....’

Alles in mij pleitte voor hem, maar schaamte om mijn ongelijk te bekennen, de hoop, dat hij volhouden en nog een weinig langer smeeken zou, deden mij voortgaan op den ingeslagen weg.

Toch werd het mij onmogelijk hem langer koel en toornig aan te zien.

Ik vestigde mijn blik weer op het boek en zeide kortaf: 'Laat het onbillijk zijn.'

Hij trok zijne hand terug en antwoordde niet terstond.

'Ge wilt dus boos zijn?' vroeg hij eindelijk, altijd nog even kalm. 'Hoe lang moet het duren?'

Ik zweeg, want op die vraag wist ik waarlijk geen antwoord.

'Ik ga even ontbijten. Gaat ge niet mede? - tot straks dan.'

Roerloos bleef ik zitten en luisterde. Als hij nu eens heenging, voorgoed heenging!.... Klonk dat 'tot straks!' niet eenigszins koel?

Ik zag in mijn boek en wilde lezen, maar Hermans oogen zagen mij uit die bladen aan, niet tintelend van geluk, zooals ik ze dien morgen telkens vóór mij gezien had, maar verwijtend, o zoo verwijtend! Neen, toch niet verwijtend, want het verwijt was in mijne eigene borst, maar ernstig en teleurgesteld. 'Onbillijk,' zeiden zij, 'onbillijk.' Zouden zij mij ooit weer aanzien als gisteren?

Wat deed hij nu?.... Straks zou hij weer tot mij komen, daarvan was ik overtuigd.... Hoe zou ik mij dan houden?

O, dat onverdraaglijk bewustzijn dat ik verkeerd

gehandeld had en hem tegengevallen moest zijn! Ik schaamde mij.

Had hij maar een oogenblik langer geduld met mij gehad! Maar hij had iets over zich, een kalme waardigheid en ernst, die hem ongeschikt maakten tot het nederig smeeken, dat ik half verwacht had.

Als hij nu terugkwam, ik zou niet aarzelen mijn ongelijk te bekennen.

Maar hij kwam niet. De minuten verstreken: ik hoorde niets. Ik kon niet begrijpen waar hij bleef. Er was toch zeker reeds een kwartier verlopen, sedert hij mij verliet.... Als hij werkelijk eens heengegaan was!

Iets in mij zeide dat dit beneden hem was, dat hij niet tot de menschen behoorde, die lafhartig genoeg zijn na een kibbelarij hunne bloedverwanten of vrienden door een geheimzinnig wegblijven angst aan te jagen; maar het werd mij toch onmogelijk langer stil te zitten.

Ik stond op en luisterde bij de tuindeur of ik zijne stem ook hoorde, maar het zingen der vogels en stemmen in de naburige tuintjes en plaatsjes maakten het moeilijk een geluid uit de voorkamer op te vangen.

Verder en verder sloop ik de gang in tot aan de trap. Hier hoorde ik papa's stem.

‘Kom er maar voor uit, Van Bergwijk, ze heeft weer een bui. Ik zag het straks al aan haar. Dat heeft ze van hare moeder.’

Hermans antwoord kon ik niet verstaan en bijna terstond daarop ging onverwacht de deur der voorkamer open. Als had ik kwaad gedaan, snelde ik de trap op naar mijn kamertje en deed onwillekeurig de deur op slot.

Ademloos viel ik op een stoel neer en staarde voor mij uit. Ik zag dat het tapijt hier en daar doorgesleten was en dat het tafelkleed begon te verbleeken; ik volgde de krullen en slingers van het beeldhouwwerk aan de toilettafel en telde de strepen van het behang, van links naar rechts en van rechts naar links. Ik volgde een vlieg in hare wandeling tegen den spiegel en verwonderde mij of vliegen ook vreugde en leed zouden kennen. Ik zag dat er stof aan de ruiten zat en dat de zon ieder stofje duidelijk deed uitkomen, en toen viel mijn oog op den blauwen hemel met zijne witte wolkjes en herinnerde ik mij hoe gelukkig ik dien morgen geweest was.... Ach, hoe geheel anders begon deze dag dan ik gedacht had!

Zou Herman in den tuin zijn?

Ik stond op en gluurde door het venster.

Hij zat op de plaats, welke ik verlaten had met beide handen onder zijn hoofd en las; of misschien ging het hem juist als mij en nam hij er den schijn slechts van aan. Wat ging er nu in dat hoofd om?....

Wat deed ik eigenlijk hier!

Ik ilde naar beneden gaan en schijnbaar geheel

toevallig den tuin inwandelen. Hij zou dan wel naar mij toe komen, als ik hem een weinig kende.... Of als ik eens stillekens tot hem ging en zacht de hand op zijn schouder legde met de woorden: ‘Herman, wilt ge mij wel vergeven?’

Hij was zoo goed. Ik was waarlijk onbillijk geweest en meer dan dat: koppig, onaardig en.... ja, wat niet al meer! Het was mij een onverdraaglijke gedachte dat hij zich in mij teleurgesteld voelde.

Kom, ik wilde gaan....

Stil, hoorde ik hem niet spreken?

Ach ja, Phine was bij hem en vroeg of ik nog niet terug was. Hij mompelde iets. Hare onbescheidenheid moest hem ongetwijfeld hinderen. Wij dulden geen vreemden blik in ons hart, als het lijdt door onze beminden.

Phine nam de schoffel en begon de paden te bederven.

Ik stond op heete kolen. Phine scheen mij dommer dan ooit.

‘Ga toch weg, schepsel,’ zeide ik binnensmonds. ‘Waar dient dat schoffelen nu voor!’ en dergelijke nuttige lessen meer, die echter hoegenaamd geen invloed op haar hadden.

Toen begon ik te hopen dat papa haar roepen of de meiden haar noodig hebben zouden, en ik stond juist middelen te bedenken om haar op die wijze te

doen verdwijnen, toen ik Herman zag opstaan, blijkbaar met het doel den tuin, misschien zelfs het huis te verlaten.

Zonder mij te bedenken, vloog ik de kamer uit en was beneden aan de trap, juist toen hij voorbijging.

Hij liet mij niet aan het woord komen, maar zag mij aan met dien eigenaardigen glimlach, welke mij al zijne meerderheid, maar ook al zijne liefde deed gevoelen.

Ik poogde tevergeefs mijn hijgen te verbergen.

‘Ik wilde u juist gaan zoeken,’ fluisterde hij met zijne wang tegen de mijne. ‘Zijt ge nog boos op mij? Vergeef het mij nu maar. Wij behooren nu toch eenmaal bij elkander en moeten te zamen den levensweg reizen. Reismakkers moeten elkander den weg niet bemoeilijken, wèl?’

Dit was te veel. Ik barstte in tranen uit.

Hij bracht mij naar de achterkamer, waar wij alleen waren. Ik was zóó overtuigd van het verschil tusschen zijne goedheid en mijne zelfzucht, dat ik op dat oogenblik bijna eerbied voor hem gevoelde.

‘Ik wist wel dat ge komen zoudt,’ ging hij voort, altijd even vriendelijk en teeder.

‘Dat geloof heb ik niet verdiend,’ wierp ik hartstochtelijk tegen. ‘Ge weet niet hoeveel slechts er in mij is omgegaan.’

‘Kom, een anderen keer zullen wij eens gaan ontle-

den wat wij van morgen gevoeld en gedacht hebben; laten we er nu niet meer over spreken. De zon schijnt zoo heerlijk. Ga mee naar buiten.'

'Maar ik voel mij zoo ongelukkig,' snikte ik. 'Ik weet dat ik u teleurgesteld heb!'....

'Wel neen, het was maar een bui, een ouderwetsche bui, niet waar, vrouwtje?' En mij met teederen ernst aanzierende, zeide hij zacht: 'Ik weet immers dat ge strijdt om dat gebrek te overwinnen. Zou ik u dan niet vergeven dat ge nog eens struikelt?'

O, als ik een anderen minnaar gehad had, welk een eigenzinnig, nukkelig, bedorven vrouwtje zou ik geworden zijn!

Ik zag dankbaar naar hem op en mijne armen om zijn hals slaande, fluisterde ik hem toe: 'Ik heb u onuitsprekelijk lief.'

Zijn loon lag in deze woorden, dat zag ik aan zijn gelaat.

'Mijn reiskameraadje!' zeide hij. 'Willen we afspreken elkaar te steunen en op te vroolijken op den moeilijken weg door het leven?'

Ik legde zwijgend mijne hand in de zijne; in één handdruk ligt dikwerf meer dan duizend beloften zeggen kunnen.

En terwijl wij gearmd den tuin inwandelden en de warme zonnestralen op ons vielen, deed ik een stille, maar heilige belofte dat dit de laatste maal zou geweest zijn dat ik aan mijne luimen toegaf.

VI.

Onze achterkamer, die voor ontvangkamer werd gebruikt, herinner ik mij als een der aangenaamste vertrekken, welke ik ooit gezien heb. Het behang was rijk, het tapijt zacht, de gordijnen sierlijk, de spiegels groot, de fauteuils gemakkelijk. Het was de fraaiste kamer uit ons huis en toch geen 'salon', zooals de meeste menschen er op na houden, met neergelaten gordijnen en hoezen om de meubels; want papa hield er van iedere kamer van zijn huis te gebruiken, en wij zaten er dan ook dikwerf, waardoor zij iets gezelligs en huiselijks behield, wat in 'salons' maar al te dikwerf gemist wordt.

Nu ik er nauwkeuriger over nadenk, geloof ik wel dat de boeken met meer zorg gekozen en de ornamenten en schilderijen smaakvoller hadden kunnen zijn; maar de blokken in den haard vlamden en knetterden toch even vroolijk, en het donkerrood, dat in alles was volgehouden, - zooals toen nog meer algemeen in zwang was - maakte een even liefelijken, harmo-

nischen indruk. Daarenboven waren er voor mij herinneringen verbonden aan al de meubels. In de lade van die *bonheur de jour* werd vroeger mijne zondagsche pop bewaard met den zijden hoed; op die canapé, had ik als kind des Zondags met zekere deftigheid gezeten, mijne neteldoeksche jurk uitgespreid en een boek in de hand; om dien haard had ik mij menigmaal in schemerdonker met al de broers en zusters geschaard terwijl wij elkaar raadsels opgaven of babbelden en lachten over niets, zooals alleen de jeugd doet.

Daar zat ik den volgenden Zondag (de eerste dag der week was voor ons, als voor zooveel gescheidene minnenden een dag van hereeniging) voor het haardvuur en wachtte op Herman, die volgens belofte een kort bezoek bij een zijner vrienden bracht, terwijl papa en Phine in de woonkamer gebleven waren om ieder op eigen wijze een uiltje te knappen.

De strijd tusschen den vermoeiden winter en de jonge, krachtige lente was nog niet ten einde en de zegepraal der laatste was slechts van korten duur geweest. Het was koud. Dien middag had het gesneeuwd en daarop aanhoudend geregend, en de wind, die tot luisteren en peinzen dwong, floot klagend in den schoorsteen.

Was het dit wat mij zoo somber stemde?

Werktuiglijk nam ik de courant op, - Herman had mij verzocht haar geregeld te lezen, - en begon haar

te doorlopen zonder veel belangstelling, tot ik stuitte op de officiële berichten uit Atjeh.

Het is zonderling hoe bij het lezen van een nieuwsblad ons oog dikwerf als aangetrokken wordt door een welbekenden of geliefden naam, hetzij die toebehoort aan een stad, een persoon of wat dan ook, een naam, dien wij zochten, noch verwachtten te zien.

Bijna terstond sprong mij de naam Helwart in het oog.

Het was slechts een kort bericht dat hem een eereteken was uitgereikt wegens betoonde dapperheid en hem een tweejarig verlof verleend was.

Waarom leunde ik achterover in mijn stoel zonder voort te lezen? Waarom gleed de courant mij van den schoot, zonder dat ik het bemerkte? Waarom stond hij vóór mij, - gelijk onze verbeelding ons somtijds plotseling een beeld voor oogen tooverd - strijdend man tegen man, zijn arm opgeheven, zijn donker, fraai gelaat verhit, zijn weelderig haar in wanorde, - en waarom hield ik het vast, trek voor trek, met alle kracht?

O, die geliefde namen, welke de jeugd in ons hart graveerde, de tijd wischt ze niet uit; de dierbaren, wier hand zoo vaak de onze drukte, vergeten kunnen wij ze niet, ondanks tijd en afstand, vermeende grieven of nieuwe banden. Eén woord, één vage nieuwstijding, en al de liefde en vriendschap van later ja-

ren zinkt weg, en zij treden vóór ons als herrezen dooden en leven dagen aaneen in onze herinnering. Wij beminnen niet opnieuw, maar er ruischt een nagalm in ons van die lang gestorven liefde, een echo van het geluk, dat eens door hen ons deel was.

Op het canapétafeltje lag nog mijn album, dat ik dien morgen aan Herman had laten zien: één van die eigenaardige genoegens, waarmede minnenden elkaar stap voor stap in hun vroeger leven inwijden.

‘Een gezicht om nooit te vergeten,’ had hij gezegd, toen hij Ferdinands portret beschouwde, woorden, hem eer in den mond gelegd door den wensch mij genoeg te geven dan door argwaan of jaloerschheid.... Jaloerschheid! Welk een ongeschikt woord in verband met zijn karakter! In zijn binnenste scheen daarvoor geen plaats te zijn.

‘Een gezicht om nooit te vergeten,’ zoo scheen het mij ook nu, terwijl ik het opnieuw beschouwde, dat gelaat vol lichtzinnige schoonheid en jeugdigen overmoed. En terwijl ik in die doode oogen staarde, maakte zich een onuitsprekelijke weemoed van mij meester, een heimwee naar het verleden, naar hem, die mij had toebehoord, en nog altijd bij mij scheen te behooren.

De wind hilde nog droever dan straks, de regen kletterde tegen de vensters. Ik sloeg de handen voor het gelaat en droomde.... droomde....

Hoe lang ik zoo zat, weet ik niet; ik ontwaakte doordat de ring, dien ik van Herman kreeg, toevallig mijn voorhoofd schramde.

Ik zag op.

Een gevoel van schaamte, van verontwaardiging en ergernis beving mij. Onwillekeurig stond ik op als om ook de laatste verboden gedachte af te schudden. Met bitteren glimlach beschouwde ik Hermans ring, dat symbool van trouw; ook hij droeg er een van mij. Als ik eens denken moest dat hij op deze wijze de beeltenis van een meisje beschouwde, dat hij eens gekend had!...

Eén gedachte, één snelle beweging - daar lag de photographie in de vlammen.

Met wreed welbehagen zag ik hoe zij het papier grepen, het deden omkrullen en verteerden. O, hoe goed begreep ik nu waarom de kloosterlingen en asceten zich het lichaam tuchtigden om den geest te doen boeten!

Ik schopte de courant weg, alsof ik het zelf was, en liep de kamer op en neer, gelijk ik gaarne deed in ergernis of opgewondenheid. Ik wilde Herman belijden wat ik zoo even had gevoeld en gedacht, hem mijn hart openleggen, dat geslingerde, waardelooze hart. Dat knagend gevoel in mijne borst, dat zelfverwijt, ik kon het niet verdragen. Liever wilde ik zijne achting verliezen dan.... Neen, neen, dat niet. Hoe

zou ik kunnen leven zonder het trotsche, blijde bewustzijn: ‘Hij acht mij, hij gelooft het beste van mij; hij heeft mij lief.’ Waarom ook hem nogmaals en nogmaals te wijzen op wat mij ontbrak! Ik zag den glimlach reeds, die zijn antwoord zou zijn. Zou hem ook die telkens herhaalde bekentenis geen comédie schijnen? Iederen dag immers zou ik zijn vertrouwen meer waardig worden, en ik wilde zoo graag in zijn oog op het voetstuk blijven, waarop hij mij geplaatst had, zoolang tot ik dat vertrouwen volkomen verdienen zou.

En toch scheen het mij zoo moeilijk iets verborgen te houden....

Daar klonk zijn stap en ik was nog tot geen besluit gekomen. Een oogenblik later zat hij naast mij en een weinig buiten adem door het snelle loopen, bleef hij zwijgend naar het rijzen en dalen der vlammen zien.

‘Waarover denkt ge toch, Herman?’

‘Waar ik over denk?.... Als men zoo op eens daarnaar gevraagd wordt, weet men het gewoonlijk niet meer. Laat eens zien.... ik dacht aan den tijd, wanneer wij beiden zoo voor ons eigen haard in ons eigen salonnetje zullen zitten. Wanneer zal dat zijn, Johanna? Verlangt ge er naar?’

‘Ja!’

‘Waarom?’

‘Wel, omdat het prettig is in een eigen huis te

wonen en mevrouw genoemd te worden, en niet meer dat vervelende leven te leiden met papa en Phine.... O, ge weet niet hoe blij ik was, toen uw brief kwam.'

Zoo zou ik zijn voortgegaan, als niet een toevallige blik op zijn gelaat, dat iedere aandoening zijner ziel weerkaatste, mij had doen zien dat ik hem opnieuw teleurgesteld had.

'En bovenal denk ik natuurlijk aan u.' (Dat was de waarheid, maar het toeval richt soms den schijn tegen ons.) 'Ik beschouwde het nu maar van één kant, Herman,' vervolgde ik haastig, liefkoozend bij hem nederknielend; maar toen ik hem in de oogen zag, die met zoo wonderdroeve uitdrukking op mij rustten, kon ik niet voortgaan.

Hij streek zacht met zijne hand over mijn hoofd.

'Ik weet het niet,' zeide hij hoofdschuddend. 'Ge meent het goed en toch denk ik soms dat wij niet voor elkaar geschikt zijn.'

Hoe bedroefd maakte mij de klank zijner stem!

'Waarom niet?'

'Soms is het mij of uwe liefde van een andere soort is dan de mijne, mijn lieveling.'

Ik zweeg en zag niet op, mij maar al te zeer bewust dat hij gelijk had.

Hij ging werktuiglijk voort mijne krullen glad te strijken.

Ik had medelijden met hem, dat gevoel van mee-

warige genegenheid, die het beminde, gevierde meisje zoo vaak drijft tot half gemeende liefdesbetuigingen en half gedwongen teederheid. Er zou een tijd komen wanneer ik beseffen zou dat zulk een gevoel van mijne zijde belachelijk was tegenover dat rechtschapen gemoed; wanneer ik hem dankbaar zou zijn voor ieder woord van waardeering, omdat ik gevoelde hoeveel eer ik zelf een meewarige liefde verdiend had, en wanneer ik het begrijpen zou hoe weinig een schoon gelaat beteekent tegenover zielenadel of een bekoorlijke glimlach tegenover den ernst van een fier karakter.

‘Soms twijfel ik of ik in staat zal zijn u gelukkig te maken,’ ging hij voort, mismoedig het hoofd schuddend.

Ik sloeg mijne armen om zijn hals en legde mijne wang tegen de zijne.

‘Gij weet wel beter.’

Zijn gelaat verhelderde.

‘Zijt ge werkelijk met mij tevreden, Johanna? Het kwam mij soms voor.... maar dat doet er niet toe. Als ge meent met mij gelukkig te zullen worden, herroep ik ieder straks gesproken woord.’

‘Zeg mij eens wat ge soms dacht.’

‘Ik vreesde wel eens dat gij met uw luchtig, zonnig vlinderzieltje op den duur niet gelukkig zoudt kunnen zijn met mij, ernstig en stroef als ik ben. Het scheen mij soms - en ik vond het zoo natuurlijk - dat ge

mij niet zoo lief had als ik u; - ge zijt er rond voor uitgekomen, soms hebt ge er mij op gewezen. Is het dan zoo vreemd dat ik mij wel eens afvraag of ik verstandig handel mijn lot aan het uwe te verbinden?’

‘Durft ge niet goed?’ vroeg ik bedroefd.

‘Maar vrouwtje,’ zeide hij verontwaardigd. ‘Luister eens. Zooals ge zijt, heb ik u lief. Als ik straks hoorde dat ge een misdaad begaan hadt, zoudt ge nog dezelfde blijven voor mij. Wanneer ge u zelf zaagt, zooals ik u zie; u zelf hadt leeren kennen, zooals ik u leerde kennen, en daarbij Herman Van Bergwijk waart, dan eerst zoudt ge kunnen begrijpen wat ge voor mij zijt,’ en geknield als ik lag, drukte hij mijn hoofd dicht, dicht aan zijn hart, als kon hij de gedachte niet verdragen mij ooit te zullen missen.

Zoo bleven wij zitten, starend in het half verkoolde vuur, terwijl wij den wind langs de huizen hoorden gieren en daartusschen het nu eens luider dan weer geheel wegstervend klokkenspel der naburige hoofdkerk.

Halfzeven.... Als straks die klokken zich weer deden hooren, zou ik dan mijne bekentenis hebben gedaan? Zou ik spreken?

Die vraag had ik mij onophoudelijk voorgelegd gedurende ons gesprek. Ik wilde zoo gaarne, maar ik durfde niet.... En toch wist ik geen beter oogenblik ooit te zullen vinden. Straks zouden wij weer in den familiekring zijn en morgen was Herman vertrokken.

Daarenboven - een bekentenis valt nimmer zoo licht als in het schemeruur....

Ik hoorde zijn adem snel gaan, sneller dan gewoonlijk. Met welke gedachten zag hij neer op het verraderlijke bruingelokte hoofdje, dat aan zijne borst rustte?... Zou straks niet wellicht reeds een klove liggen tusschen hem en mij? - Neen, ik durfde niet, ik kon niet.

Daar viel mij iets in: ik kon hem onbemerkt polsen.

‘Herman, als ge eens getrouwd waart met eene vrouw, die ge hartstochtelijk liefhadt, en die vrouw werd u ontrouw, wat zoudt ge doen?’

‘Welk een vraag!’ zeide hij met sombere scherts. ‘Wat zoudt ge doen als u het hart uit het lichaam werd gescheurd? Wie kan dat zeggen!’

Ik ontstelde van zijn heftig antwoord, hoe kalm het ook over zijne lippen kwam.

‘Maar hoe zoudt ge over die vrouw denken?... Als het eens zwakheid van haar geweest was... en zij berouw kreeg?’

‘Natuurlijk zou het zwakheid zijn. Iedere zonde is zwakheid. Het geheele geheim om niet te zondigen is: macht over zich zelf te bezitten, onze hartstochten gehoorzaamheid te leeren aan de stem ten goede in ons, die nooit zwijgt. Daarom is gehoorzaamheid het eerste gebod der opvoeding.’

Wat dwaalde hij af! Blijkbaar had hij er geen flauw

vermoeden van, hoe ongeduldig ik zijn antwoord verwachtte.

‘Maar wij spraken over die vrouw. Als zij u toch eens werkelijk liefhad en berouw gevoelde.... Zoudt ge haar weer in liefde aannemen?’

‘Ik geloof het niet. Een man vergeeft niet licht dat hem de kroon der eere van het hoofd gerukt wordt.’

‘Begrijp mij goed,’ ging ik voort. ‘Ik bedoel niet dat de wereld er iets van wist.... En als ge haar daarbij zeer liefhadt, zoo lief als mij bij voorbeeld?’

‘Zoo lief als u,’ herhaalde hij, mij aanziende met weemoedige teederheid. ‘Dan weet ik niet wat ik doen zou, kind. Ik denk dat ik u vergeven zou, ja, maar..... oh, spreek er niet van. Wat mij betreft, zou de wereld mogen vergaan.’

‘Zoudt ge mij nog liefhebben?’

Hij zweeg even; toen zeide hij zeer beslist: ‘Ja, er kan niets gebeuren, geloof ik, wat mijne liefde voor u kan doen verminderen. Maar het zou een andere liefde zijn.... niet meer die, welke ik nu voor u koester, die vergodende gehechtheid, welke mij dagelijks veredelt en verheft.’

Mijn besluit was genomen: ik zou niet spreken.

De stilte, die op zijne woorden volgde, brak hij weer af.

‘Zal ik u eens wat van mijn vroeger leven vertellen, Johanna?’

Ik was blij met dat voorstel en nam het gretig aan.

‘Kom eerst naast mij zitten en geef mij uwe hand - zoo. Welnu dan, gij weet dat ik mijn vader reeds vroeg verloor?’

‘Ja.’

‘Hij was een eenvoudig, maar zeer rijk man, en winkelier in drogerijen, evenals mijn grootvader en overgrootvader vóór hem; maar hij was veel meer ontwikkeld en kòn niet dulden dat wij een van beiden zijne plaats achter de toonbank zouden innemen na zijn dood’....

‘In drogerijen?’ herhaalde ik met onmiskenbare teleurstelling.

‘Ja, een heel gewoon drogist. Wist ge dat niet? Ik dacht dat er naar geïnformeerd was. Maar het is waar, wij leven gelukkig in een tijd, waarin men meer vraagt: “wie is *hij?*” dan “wie is *zijn vader?*” In ieder geval, ge weet het nu en weet dus dat ik niet op een verheven afkomst bogen kan.’

Ik was teleurgesteld. Men had ons geschreven dat Hermans vader koopman was geweest in Amsterdam en verder hadden we niet gevraagd; de deftige praal, welke heerschte in de villa van zijn vaders broeder, en diens goedklinkende naam hadden ons onwillekeurig in den waan gebracht dat Hermans afkomst boven alle verdenking lag, of liever: hadden ons er in het geheel niet over doen denken.

Herman scheen niets van mijne ontgoocheling te vermoeden, want hij verhaalde rustig verder.

‘Mijne goede moeder mocht ik behouden tot mijn veertiende jaar. Zij, mijn broer Frans (die vier jaar met mij in leeftijd verschilde) en ik, woonden na vaders dood op een bovenhuis in Amsterdam. Frans ging spoedig naar de kostschool, zoodat ik uit dien tijd weinig herinneringen aan hem bewaard heb; en na het verblijf op die kostschool zond oom hem naar een klein stadje, waar hij bij den ontvanger van de registratie inwoonde en op kantoor ging. Hij is dan ook later ontvanger geworden.’

‘Zoo? Waar is hij geplaatst?’ viel ik hem met belangstelling in de rede. ‘Ge hebt mij nog nooit van hem gesproken.’

‘Neen, hij is nu buitenslands, lieve,’ zeide hij zachter. ‘Hij was altijd een zeer wilde, ongezeglijke jongen. Moeder kon hem niet regeeren, waarom oom hem dan ook onder strenger tucht plaatste. Misschien zou het toch beter voor hem geweest zijn onder den invloed van hare liefde te blijven, ten minste, het bewijs is er nooit geweest dat zijn heengaan hem goedgegaan heeft. Wie weet onder welken slechten invloed hij geraakt is.... Maar oom handelde natuurlijk met de beste bedoelingen.’

‘Waarom ging uw broer buitenslands?’

‘Omdat.... omdat er een tekort in zijne kas was,’

antwoordde Herman bijna fluisterend, ‘een tekort, dat niet meer te dekken was. O Johanna, ik had hem van jongs af zoo vereerd en liefgehad, ik schreef hem zoo graag lange brieven en in de vacanties was hij altijd zoo goed voor mij. En 's avonds, als moeder mij naar bed bracht en ik haar goedennacht zeide, nam zij altijd even zijne photographie van den muur, liet mij die kussen en dan zeide ik: ‘Goedennacht, Frans.’ Hebt ge wel eens die bijzondere soort van liefde gekoesterd, die vereering voor een ander persoon? Smiles noemt het: ‘die vurige bewondering, waarvan de groote hoop zich geen denkbeeld vormen kan.’ Het moeten koudbloedige, hartstochtlooze menschen zijn, die dat gevoel nooit gekend hebben in hunne jeugd, en er om glimlachen.... Die liefde koesterde ik voor Frans.’

Ik was blijde dat hij niet meer rechtstreeks zijne vraag aan mij herhaalde, want ik wist niet of ik die met een goed geweten bevestigend had kunnen be antwoorden.

‘Houdt ge briefwisseling met hem?’

‘Mijne brieven bleven tot dusver steeds onbeantwoord. Zijn adres was mij ook maar half bekend.’

Eenige dagen later hoorde ik van zijn oom dat Herman zóó lang de tekorten van zijn onwaardigen broeder gedekt had, tot hij genoodzaakt was door het zoeken eener betrekking zijne eigene inkomsten te vermeerderen; en tevens dat Herman nog altijd het

beste van dien broeder hoopte en in stilte naar een brief verlangde. Er is echter nooit weer iets van hem vernomen.

‘Maar het is waar,’ ging hij voort, zich uit zijne droomerijen losrukkende, ‘ik zou u iets van mijn vroeger leven vertellen. Ons huis was een fraai boven huis op een der grachten met een prachtig uitzicht op schepen en andere deftige huizen aan de overzijde. Oom was vaders eenige broer en onze voogd; hij kwam geregeld om de veertien dagen bij ons en dat waren vreugdedagen voor mij. Dan gingen wij schuitje varen op het Y, of oom nam mij mede naar Artis; of als moeders gezondheid het toeliet, gingen wij gezamenlijk uit rijden en ik mocht dan een vriendje meenemen. Hoe goed herinner ik het mij nog! Het was een gelukkige jeugd.

‘Mijne goede moeder kan ik mij nog zeer duidelijk voorstellen met haar kwijnend gelaat en zachte stem. Ik heb dikwerf gedacht,’ ging hij zachter voort, ‘dat oom haar heeft bemind. De wijze, waarop hij nog altijd van haar spreekt, en de ernst, waarmede hij zich aan onze vorming wijdde, hebben mij soms op dat denkbeeld gebracht.... Maar het blijft een gissing. “Zorg goed voor mijne jongens,” waren hare laatste woorden tot oom, en hij heeft die bede getrouw vervuld. Hij werd een vader voor ons. Tot mijn achttiende jaar bezocht ik school en gymnasium, gymnastiek- en dansles, en

deed veel kattedwaad, juist als andere jongens van dien leeftijd, en toch was ik niet als zij. Oom is, zooals ge zult opgemerkt hebben, een zeer letterlievend man en het was mijn grootste genot in zijne gezellige studeerkamer te zijn, waar de zon op de stoffige wanden scheen en de kolomkachel snorde en tikte. Sommige zijner boeken las ik zóó dikwerf, dat ik ze om zoo te zeggen van buiten kende. Ik heb een vreemde, tooverachtige herinnering aan die kamer en ik heb er later dikwerf met heimwee aan teruggedacht; maar het moeten mijne jongensoogen geweest zijn, die alles door een gouden bril zagen, want als ik er nu ben is al het tooverachtige weg. Aan die kamer ben ik echter veel verschuldigd: daar werd ik niet alleen door een innige liefde tot de wetenschap bezielde, maar ik werd er ook idealist in optima forma. Dit laatste zal juist niet door iedereen als een zegen beschouwd worden en tot op zekere hoogte stem ik daarmee in, maar ook slechts tot op zekere hoogte. Goddank dat ik heb leeren dwepen! Het waren gelukkige, overheerlijke jaren, ofschoon ik eigenlijk slechts een poëtische dwaas was. Maar ik geloof nooit beter geweest te zijn. Ik vocht voor een mishandelden hond, ik gaf handenvol geld weg aan allerlei bedelvolk, dat mij negen van de tien maal bedroog, zooals ik nu wel inzie; ik bleef nachten op met Ossian en had Homerus in mijn zak op alle verre wandelingen, waar-

van ik een groot beminnaar was. In die dagen ben ik ook het meest verliefd geweest, soms op een straatzangeresje of een zigeunerschoone zelfs; altijd evenwel op eerbiedigen afstand. Ik geloof dat het mij maar te doen was om een voorwerp van vereering, waarop ik verzen maken kon en zoo voort.'

'Maar Herman!'

'Ja, het was zot en toch geloofde ik dat toen niet. Ik hield geen rekening met het werkelijk leven. Langzamerhand echter deed het zijne rechten gelden en zooals ik hier tegenover u zit,' voegde hij er min of meer spottend bij, 'ziet ge mij in den behoorlijken, gewonen vorm gegoten van een jongmensch uit de negentiende eeuw. Toch -' hier werd zijne stem weer ernstig - 'toch bleef ik in mijn hart altijd een weinig idealist. Wie is dat niet!'

'En zijt ge toen nog dikwerf verliefd geweest?'

'Neen, gedurende en na mijn studententijd koesterde ik maar één liefde: dat was de liefde voor de wetenschap. En zoo bleef ik jarenlang celibatair.'

'Is dat een prettig leven?'

'Ja, over het algemeen wel, mits men bij twee of drie families op prettigen voet aan huis komt, een paar hartelijke vrienden heeft, en een kamer, die u een gevoel van gezelligheid geeft, als ge er 's avonds op komt; anders wordt men een kroeglooper of gaat men uit verveling te groot belang stellen in café-

chantant-dametjes of actrices, wat ik geen enkel jongmensch in een groote stad kan euvel duiden, dat de bovengenoemde voorrechten mist en niets heeft, wat hem na gedanen arbeid het uitgaan verbiedt. Want het is zoo licht en vroolijk op straat en in de koffiehuizen, terwijl de kamer van een celibatair reeds uit haar aard een van de ongezelligste zaken der wereld is. O Johanna, als mij ooit iets heeft doen verlangen naar een eigen huis, dan was het als ik op stormachtige avonden in schemerdonker huiswaarts keerde en een blik sloeg in deze of gene huiskamer. De flikkering van een haardvuur, de zachte gloed van een theelichtje, de schaduwachtige omtrekken van een paar gestalten aan het venster, het was genoeg om een heimwee te doen ontwaken in mij naar een vriendelijk tehuis, naar een warm hart, naar een lief vrouwtje, dat de deur achter mij sluiten zou tegen den stormwind, of naar vroolijke kinderstemmen, die, als ik den sleutel stak in de huisdeur, mij verwelkomend zouden tegenklinken. Maar zulke oogenblikken waren zeldzaam en ik leefde tevreden voort, mijn leven half wijdend aan mijn werk, half aan mijne vrienden, tot de dag kwam, onaangemeld en onverwacht, die een omkeer bracht in al mijn denken en doen. Nu vraag ik mij wel eens af, of mijn toenmalig bestaan wel leven heeten mocht.'

'Hendrik zeide mij dat ge veel gereisd hebt.'

‘Ja, vroeger, toen ik nog geen leeraar was, en soms ook nog later in mijne groote vacanties. Dat was een genot! Door de wouden te dwalen en de bergen te bestijgen om nieuwe en vreemde plantsoorten te verzamelen, en ze dan tehuis in de lange winteravonden te ordenen en te rangschikken en mijne ontdekkingen te beschrijven in het een of ander wetenschappelijk tijdschrift: het was een rustig, maar genotvol leven. Ik zou zeggen dat een leven, gewijd aan wetenschap of kunst, de begeerlijkste soort van leven is.’

‘Zijt ge verleden zomer ook op reis geweest?’

‘Neen, in jaren al niet meer. Bruintje kon het niet meer trekken,’ zeide hij eenvoudig. ‘Op mijne laatste reis ben ik blijven hangen in een klein plaatsje aan den oever der Eger, een onbeduidend stadje, slaperig en droomerig, maar gelegen in zulk een weelderige, ongerepte natuur, en te midden van zulk een gewijde eenzaamheid, dat het mij bijna heiligschennis toescheen hare geheimen te doorgronden en in hare verborgenheden door te dringen. Ik had in den laatsten tijd wat overgelegd om nog eenmaal dat plekje te kunnen bezoeken, maar nu zal ik die som besteden om de woning, waarin mijn klein vrouwtje haar intrek zal nemen, zoo prettig en mooi te maken als ik maar kan. Is dat goed?’

‘Zijt ge dan niet rijk?’ vroeg ik verwonderd. ‘En hoe kondt ge dan studeeren en reizen doen en....’

‘Ik *was* rijk,’ antwoordde hij kort. ‘Ik ben pas leeraar geworden, toen ik er mij, door familie-omstandigheden verarmd, toe gedwongen zag. Maar in ieder geval hebben we genoeg om zonder zorgen te kunnen leven, wanneer ge tot het najaar wachten wilt. Slaag ik dan voor mijn examen in Scheikunde, dan zal ik hoogstwaarschijnlijk het eerst in aanmerking komen voor de vacature, die omstreeks dien tijd openvalt aan een der Hoogere Burgerscholen door het vertrek van den leeraar in Scheikunde en Natuurlijke Historie, waaraan een jaarwedde van f2100 verbonden is. Daarenboven heb ik mijne jaarwedde als leeraar in de Natuurlijke Historie aan het Gymnasium en ben ik in het bezit van eenig kapitaal. Het spijt mij dat ge mij voor rijk gehouden hebt. Stelt het u teleur?’

‘Wel neen, zeker niet,’ zeide ik opgeruimd.

En toch had dien avond de aureool, die zijn hoofd in mijn oog had omstraald en waarin zijn gewaande rijkdom en goede afkomst als sterren hadden geschitterd, een groot deel van zijn glans verloren.... Had ik ze dan zoo hoog gesteld? vroeg ik mij verwijtend af.

‘O kind, stel het trouwen maar niet uit. Mijne kamer wordt mij nu ondraaglijk. Het najaar is er spoedig en als ik slaag - en ik *zal* slagen - is er niets meer, waarop wij wachten moeten. Als gij mij genoeg liefhebt om niet te aarzelen, wat mij betreft, ik zou wel

op staanden voet mijn leven aan dat van Johanna Van Rheden durven verbinden.’

‘Ik heb u lief genoeg,’ antwoordde ik, naar hem opziende.

Hij nam mijn hoofd tusschen zijne groote handen en zag mij lang in de oogen.

‘Zoo zou ik uren willen zitten,’ fluisterde hij.

Maar Phine kwam ons roepen voor de thee en gaf hare verwondering te kennen dat wij het gas niet aangestoken hadden.... Die Phine!

VII.

Welk een gelukkige tijd!

De Meidagen waren voorbijgesneld en de lachende zomermaanden hadden achtereenvolgens haar intocht gehouden. De zon scheen iederen dag; de vogels jubelden; veelkleurige bloemen schitterden - onpartijdig als zij zijn - in de vensterbanken der armen en achter de spiegelruiten der rijken. In de weide loeide het rund en suisde de zomerwind door de lange grashalmen. Het was alles weelde, schoonheid en genot: een uitgezochte tijd voor minnenden. Modistes en linnennaaiers waren reeds druk aan mijn aitzet bezig en de keukenmeid leerde mij vruchten op brande wijn zetten en komkommers in het zuur leggen. Welk een gelukkige tijd!

De trein van 6.40 bracht Herman des Zaterdags geregeld tot ons en de trein van 7.10 voerde hem des Maandags weer mede. In den tijd, die tusschen ons afscheid en ons weerzien moest verlopen, had de post altijd nog wat voor ons te doen.

Toen Hermans eerste brief kwam, liet ik dien onbeantwoord en was bij zijne komst niet weinig verwonderd hem daarover teleurgesteld te vinden. Ik hield niet van schrijven, zoo verontschuldigde ik mij, en daarenboven hadden wij elkaar pas gesproken. Wat zou ik te schrijven gehad hebben!

‘En ik dan, kind,’ antwoordde hij met zijn kalmen glimlach. ‘Beproof het eens, al hebt ge niet veel stof.... Neen, toch niet, wacht tot ge er werkelijk lust toe gevoelt; die tijd zal wel eens komen.’

En die tijd kwam. Eerst zette ik mij tot schrijven alleen om hem genoeg te geven, maar al schrijvende begon ik er werkelijk vermaak in te scheppen, en sedert werd het ontvangen en beantwoorden zijner brieven mij een genot. De lezing er van liet altijd denzelfden indruk bij mij achter als de lectuur van een goed boek. Hoe mijne epistels waren, weet ik niet, maar hij was er tevreden mede.

Even snel als de gedachte aan Ferdinand Helwart in mij gerezen was, even snel was zij geweken. Geen storm had meer in mijn hart gewoed; geen zweem van ontrouw Hermans geluk meer bedreigd.

Het was nu Augustus en over een paar maanden zouden wij trouwen. Wij wachtten slechts op Hermans examen. En toch was dat wachten, wat zijn inkomen betrof, eigenlijk overbodig geworden, daar zijn oom gestorven was en hem tot eenig erfgenaam had be-

noemd. Dit had echter tot mijne groote teleurstelling niet de minste wijziging gebracht in zijn voornemen om examen te doen, wat mij vooral speet, omdat zijne vacantie er geheel door bedorven werd en het examen juist in of na de aanstaande bruilofsdagen van Hendrik viel, zoodat Herman geen deel aan de feesten zou kunnen nemen. Maar hij was onverbiddelijk.

‘Doe geen moeite,’ zeide Hendrik tot mij, ‘als hij zich iets voorgenomen heeft, voert hij het ook uit.’

De vacantie was reeds begonnen en hij werkte nu met alle krachtsinspanning. Zelfs wilde hij nu, naar hij schreef, vier volle weken wegblijven om zich geheel aan de studie te kunnen wijden. Hij beweerde dat zijn geheelen Zaterdag reeds voor zijn werk bedorven was, als hij wist des avonds bij mij te zullen zijn, en dat hij op Maandagavond zijn geest niet tot aandacht dwingen kon, als mijne stem nog in zijn oor ruischte en hij mijn afscheidskus nog op zijne lippen voelde. Morgen evenwel zou hij nog komen en ik was vast besloten hem van dat afschuwelijke plan af te brengen.

Het was Vrijdagmiddag, zeven uur. Papa was zoo even naar de Harmonie gegaan om zijne gewone partij schaak te spelen, van welk spel hij een hartstochtelijk liefhebber was; Phine was op theevisite en ik verveelde mij.

Ik dwaalde naar den tuin. Een helderblauwe he-

mel welfde zich boven mij; de zomerwind blies mij in het gelaat, in onzen kastanjeboom schetterden de stoeiende musschen. Herman had er op aangedrongen dat ik dagelijks een flinke wandeling zou doen, als het weer het maar eenigszins toeliet, en dat verzoek strookte heden volkomen met mijne wenschen. Ik zette met welgevallen mijn zomerhoedje op. De modiste had gezegd dat de lange, witte veer zoo schilderachtig neerhing in mijne krullen. Zulke gezegden komen een jong meisje telkens weer in het geheugen.

Ik beproefde de uitwerking van een zachtrood medaillonlint om mijn hals en verheugde mij met niet weinig zelfingenomenheid dat ik er zóó zou uitzien, als ik morgen Herman van den trein haalde; entrotsch als ik was op mijn figuurtje, liet ik mijn mantel thuis, stak mijne parasol op en drentelde weg.

Ik gevoelde heimwee naar buiten. In een groote plaats is het alleen wandelen - mits niet langs de koffiehuzen - gelukkig niet iets, dat een jonge dame in gevaar brengt op de tong te geraken, en dankbaar voor deze vrijheid, dwaalde ik den Coolsingel af met zijn altijd op en neer gaanden menschenstroom, den Schiedamschen Singel met zijne statige huizenpracht, en nam eindelijk langs den Westersingel den terugtocht aan; doch onder het hooge geboomte, te midden dier geurende bloemperken en lachende villa's, werd de wandeling mij tot zulk een genot, dat ik, aan het einde

gekomen links in plaats van rechts omsloeg, en den stillen, liefelijken Diergaardesingel opdwaalde.

Ik liep langzamer. Het rumoer der stad was hier nauwelijks meer hoorbaar, maar de lucht was vol geluiden. De wind fluisterde aan mijn oor en voerde den heerlijken geur van het hooi tot mij, dat in de weiden aan oppers lag. De bijen gonsden een lied vol levenslust; de muggen dansten uitgelaten op en neer in den zonneschijn; de boomen ruischten statig, als wilden zij zeggen dat zij reeds vele zulke zomerdagen beleefd hadden en men ook kalm genieten kan. Maar mij trilde in iedere zenuw nieuwe kracht, mij stroomde door iedere ader nieuwe levenslust.

Ik dacht aan de menschen, die nu tehuis zaten, en beklaagde hen.

In het geheim bestudeerde ik tegenwoordig een boek over natuurlijke historie, dat ik tusschen oude leerboeken der broers had gevonden. In den beginne was het mij wel eens moeilijk gevallen, maar ik had volgehouden en nu stelde ik werkelijk reeds eenig belang in de geheimen der natuur en lachte in mijn vuistje, als ik Herman met eenige zaakkennis antwoorden kon, wanneer hij zich te goed deed aan een gesprek over zijne geliefkoosde wetenschap.

Mijn leven was nu in het geheel niet vervelend meer. Behalve met bovengenoemde studie, had ik het druk met het vervaardigen van allerlei kleine versieringen

voor mijn huishouden, en dacht daarbij hoe wonderlijk en deftig ik mij gevoelen zou als mevrouw tje; ook legde ik mij met ijver toe op mijn zang en pianospel, omdat Herman gaarne naar mij luisterde; of ik las wat hij voor mij koos, en mijn lezen werd bijna studie, omdat ik wist hoe hij mij zou uithooren omtrent den indruk, dien de lezing op mij gemaakt had.

Welk een invloed hadden die boeken op mij!

‘Zoo zou Agnes Wickfield zich niet gedragen hebben,’ dacht ik soms met droefheid, als ik onaardig tegen Phine was geweest; of als er strijd gevoerd werd in mijn binnenste tusschen plicht en gemakzucht, vroeg ik mij onwillekeurig af: ‘Wat zou John Halifax in mijn geval hebben gedaan?’ want beider geschiedenis had ik kort geleden gelezen. Naar het karakter der helden en heldinnen, over wie ik las, wijzigde zich het voorbeeld dat ik mij stelde, maar een voorbeeld waren zij mij altijd. Het meest echter dacht ik aan Hermans ideaal. Het was een denkbeeldig wezen, wel is waar, evenals mijne romanhelden, maar voor mij had het vleesch en bloed. Ik was jaloersch van haar; ik streed met haar om den voorrang in Hermans achting en liefde; en maar al te dikwerf gevoelde ik dat ik haar nog weinig geleek, o, droevig weinig, zóó weinig, dat ik soms geheel mistroostig werd.

Heden echter voelde ik mij moedig en goed. Het

was mij of ik tot het moeilijkste in staat zou zijn en betrapte mij op den wensch naar verzoeking....

God, ik wist niet hoe nabij zij was!

Het was nu stil, doodstil rondom. Rechts en links van den weg lagen diepe slooten, waaruit nu en dan een kikvorsch zich deed hooren; verder weiland overal, hier en daar gestoffeerd door een kleine hofstede of moezerij.

Ik bukte, mij even om een boterbloem, die mij uit het gras tegenblonk, te plukken, niet gelijk vroeger om haar spelend te vernielen, maar nu om met eenige belangstelling haar samenstel te onderzoeken. En terwijl ik even stilstond, de eigenschappen harer bloembladen en meeldraden onderzocht en tot mijzelf zeide dat zij tot de klasse der bodembloemigen behoorde, vernam ik een naderenden stap.

Nu ik dit geluid opmerkte, herinnerde ik mij het reeds herhaaldelijk gehoord te hebben zonder er acht op te slaan. Ik maakte de opmerking het niet aangenaam te vinden dat ik op dit eenzame gedeelte van den weg een medewandelaar trof en liep langzamer om hem te laten voorbijgaan. Dat was de eenige gedachte, die bij mij oprees. Mijn hart klopte niet sneller, mijn gedachtenloop bleef even rustig. En dan spreekt men nog van voorgevoelens!

De tred naderde,.... naderde,.... was achter mij,.... was naast mij,.... hield stil!

Ik had den anderen kant uitgezien, doch nu wendde ik snel het hoofd om, inwendig verbaasd, uiterlijk verontwaardigd en stug.

Maar het gelaat, waarin ik staarde, was niet dat eens vreemdelings. Het was een welbekend en welbemind gelaat, dat de herinnering bij mij wakker riep aan al de weelde eener gelukkige jeugd; het waren de oude geliefde trekken, dezelfde stoutmoedige blik, dezelfde hooghartige mond; en een stem, die duizend zoete, doch lang begraven herinneringen wekte en mij iedere zenuw trillen deed, zeide: ‘Jo, zijt ge het werkelijk?’

Hoe schoon was hij geworden! Zijn gelaat was gebruind, zijn donker oog scheen nog donkerder, een fijne knevel overschaduwde zijne lippen en zijne gestalte was die van een man.

Maar terwijl ik naar hem zag, was het mij of er een donkere wolk voor de zon gleed. De boomen vloeiden voor mijne oogen ineen, ik voelde mij duizelig. Met al de wilskracht, welke ik bezat, dwong ik mij tot zelfbeheersching, doch het was te laat: hij had mijne ontroering reeds bemerkt.

‘Geef mij een arm,’ zeide hij bezorgd en zag mij aan met een gelukkigen glimlach. ‘Gij zijt zoo bleek.’

Wat sprak er uit dien toon, wat las ik in zijn blik, dat mij als een dolksteek door het hart ging?

Ik herstelde mij met geweld. Ik *mocht* niet bleek

zijn. O God, wat had hij gelezen op *mijn* gelaat?

Ik wandelde voort en zeide, even lachend: ‘Het is al over. Welke jonge dame zou niet schrikken, als zij op zulk een stillen weg op eens door een heer werd aangesproken!’ En op luchtigen toon voegde ik er bij: ‘Hoe gaat het, Ferdinand? Het is wel toevallig dat ik u hier ontmoet.’

‘Toevallig? - Volstrekt niet. Straks gingt ge mij voorbij, en niet zeker wetende of ik goed gezien had, volgde ik u. Ik kon echter maar niet tot zekerheid komen en wilde u juist passeeren om u goed in het gelaat te kunnen zien, toen ik zag dat ik mij niet vergist had. Sedert gisteren ben ik in het lieve vaderland terug.’

‘O, dus zijt ge met verlof? Ge gaat zeker terstond door?’

‘Neen, ge weet natuurlijk dat mijn oude heer overleden is? - Nu, andere hartelijke bloedverwanten, die blij zullen kijken als zij mij terugzien, heb ik niet. Niets belette mij dus naar Rotterdam te gaan, dat het doel mijner reis was. Begrijpt ge waarom?’

Zijn jongensovermoed had bekoord, zijn mannelijke overmoed vermeesterde. Ik begreep hem maar al te goed; zijn hartstochtelijke toon sprak duidelijk genoeg. Maar dit alles kwam mij zóó onverwacht en verwarde mij zóódanig, dat het mij aan alle tegenwoordigheid van geest ontbrak om het gesprek een wending te

geven, die hem iedere verdere verklaring onmogelijk zoude maken.

Hij wachtte ook geen antwoord af.

‘Ik ben gekomen om u. Ik wilde u spreken.’

Straks bij den eersten blik op zijn gelaat had ik dat alles reeds begrepen, en toch was ik nog altijd niet voorbereid. Zijne woorden deden mijn hart kloppen, alsof het breken wilde, en ik had nauwelijks kracht een woord uit te brengen.

‘Mij?’

Hoe vreemd klonk mijne stem!

‘Ja, u.’

Hij sloeg een haastigen blik naar mijn gelaat; ik gevoelde het meer dan ik het zag.

Ik geloof dat ons nu en dan menschen voorbijgingen, maar ik bemerkte het niet. Ik was geheel ontsteld, zoowel naar het lichaam als naar den geest; mijn gedachtenloop was ongeregeld en vóór ik woorden kon vinden om hem het voortgaan te beletten, verbrak hij de pijnlijke stilte reeds, die op zijne laatste woorden gevolgd was. Hij stond stil en legde zijne hand op mijn arm. Wat sprak hij rustig! Hij scheen zeker van zijne zegepraal.

‘Jo, er zijn jaren geweest, waarin ik zelden aan u dacht, jaren, toen ik met jongensgeestdrift’ - met welk een spottende minachting sprak hij dat woord uit! - ‘eer en roem heb nagejaagd. Jarenlang koes

terde ik slechts één verlangen: namelijk te mogen deelnemen aan een gevecht. Welnu, ik kreeg ruim schoots mijn zin en moest eindelijk met een gebllesseerden arm mijn strijdlust boeten. Toen ik zo goed als hersteld was - de wond was niet van ernstigen aard geweest - en mij bezighield mijne hut wat op te knappen, hing ik in een onbedachtzaam oogenblik uwe photographie tusschen de andere snuisterijen, die den wand versierden. Sedert dien dag kwam, telkens als ik naar dat meisjeskopje zag, alles wat tusschen u en mij gebeurd was, mij langzamerhand weer voor den geest. Vervolgens begon ik mij te verwonderen dat ge in mijne gedachten op den achtergrond geraakt waart, en toen ik eindelijk naar huis ging, was mijne terugreis slechts een reis naar u'....

Zijn ernst scheen hem ongewoon en des te dieper greep hij mij aan. De levendige, hoopvolle toon, waarop hij die laatste woorden sprak, verried mij dat hij nog altijd de waarheid niet vermoedde. Een visioen rees voor mijne oogen hoe wij hier staan zouden als ik het gebeurde eens ongedaan kon maken van de jaren, die lagen tusschen ons afscheid en ons weerzien.

Nog altijd rustte zijne hand op mijn arm.

'Laten wij niet stilstaan,' stamelde ik, mij losmakend en even naar hem opziende. 'Men zou mij tehuis wachten.'

Een uitdrukking van smartelijke bevreemding in zijn blik deed mij opnieuw de oogen neerslaan.

‘Neen,’ zeide hij beslist en vatte mijne beide handen, ‘nu ik u zooveel gezegd heb, moet ge ook alles hooren. Jo, speel niet de coquette. Ge begrijpt mij wel. Geef mij antwoord. Ik ben geen knaap meer en wat er sedert maanden in mij is omgegaan ten opzichte van u, was ook geen kinderspel, neen, waarlijk niet. Daarginds beminde ik u om alles wat ik mij van u herinnerde en gedurende mijne terugreis verlangde ik naar u, zooals men verlangt naar wat men heeft liefgehad in zijne jongensjaren, kalm en met een stille hoop dat ge uitzaagt naar mijne terugkomst. Maar nu’ - hij had niet behoeven voort te gaan: ik las het op zijn gelaat - ‘nu ge vóór mij staat in den bloei van jeugd en schoonheid, nu heb ik u lief zooals ik nooit heb liefgehad - met wilden, ontembaren hartstocht.’

‘Nu ge vóór mij staat in den bloei van jeugd en schoonheid, nu heb ik u lief, zooals ik nooit heb liefgehad - met wilden, ontembaren hartstocht.’ Die woorden, kwamen zij van *zijne* lippen of van de *mijne*? O God, zij waren regelrecht uit mijn hart genomen!

Hij wilde voortgaan, maar ditmaal belette ik het hem. Het kwam mij eindelijk over de lippen, het woord, dat ik reeds zoo lang had moeten uitspreken: ‘*Ik ben verloofd.*’

Hij liet mijne handen plotseling los en trad een stap achterwaarts; toen bleef hij mij aanstaren; - en, nu ik zelf den scheidsmuur had opgetrokken tusschen hem en mij, nu had ik ook moed dien blik te doorstaan.

‘Verloofd!!’ herhaalde hij op smartelijken toon, die mij dieper wondde dan de heftigste verwijten, en toen lachte hij. Hoe vreemd klonk die lach in de liefelijke stilte rondom!

‘Verloofd!’ zeide hij nogmaals met groote bitterheid. ‘Dwaas, die ik was, te meenen dat ik niet vergeten zou zijn. Zoo, dus zijt ge verloofd.’

Die laatste woorden scheen hij niet tot mij, maar tot zichzelf te richten, als poogde hij zich met het nieuws vertrouwd te maken.

‘Is het mogelijk? Is het mogelijk?’ ging hij zacht voort, en toen plotseling levendig en opnieuw mijne hand vattend: ‘Maar Jo, ik zag het straks aan uw gelaat, aan uwe kleur, die ging en kwam, ik voel het nu aan de koude uwer hand, dat ik u niet onverschillig ben. Ge weet wel, wij hebben altijd bij elkander behoord. Zie mij eens aan. Kan iemand bij u in mijne plaats treden? Ge zijt zeker tot dat engagement gedwongen, niet waar? Maar wat beteekent een engagement! Eén woord en het is verbroken, en een geheel leven is van rampzaligheid gered. Ik bezweer u....’

Ik had hem aangezien, maar niet met de uitdrukking

van gelaat, die hij had gehoopt te zien. Al de uitgestrektheid mijner ellendige zwakheid lag duidelijk vóór mij, maar nog was geen woord over mijne lippen gekomen, dat haar had verraden. Ik poogde kracht te putten uit de gedachte aan Herman; vergeefs. Beklagen kon ik hem, beklagen met onuitsprekelijke teederheid, maar zijn beeld, dat ik opriep, bleef nevelachtig. Geen zwakheid echter, hoe groot ook, kon de stem smoren, die mij zeide zijne achting niet te kunnen ontberen, en die gedachte gaf mij kracht.

‘Zwijg, Ferdinand,’ viel ik hem in de rede. ‘Meent ge dat ik iemand hart en hand zou schenken zonder liefde voor hem te gevoelen? Het spijt mij dat ge nog iets gehoopt hebt,’ en ik wandelde voort.

Er volgde een lange stilte.

‘En hoe spoedig hebt ge mij wel vergeten?’

Zijn toon klonk dof, ofschoon een bitter sarcasme er in hoorbaar was.

‘Niet zoo spoedig als gij mij,’ antwoordde ik scherp. (Gretig nam ik de gelegenheid waar om onder een vloed van woorden te verbergen wat in mij omging.) ‘Ik heb werkelijk op u gewacht; gewacht tot de afgesproken tijd verstreken was en het een dwaasheid werd langer te hopen. Toen herinnerde ik mij uw wegblijven in de vacaties, uw weinigen ijver om mij aan te spreken op dien avond van het landbouwfeest.....’

‘Ge hebt gelijk,’ antwoordde hij somber. ‘Dat alles

moest tegen mij getuigen. In die dagen waart ge slechts een amusement, een tijdverdrijf voor mij, werkelijk door mij geliefd, zoolang het zijne aantrekkingskracht op mij uitoefende, maar straks vergeten. Ik verkreeg uwe genegenheid te gemakkelijk. Als ik er naar had moeten streven, zou zij mij ongetwijfeld meer waard geweest zijn, maar zooals ik u zeide: ik dacht in die dagen weinig aan u. Het kwam niet in mij op mij in ernst te verbinden, en als wij gecorrespondeerd hadden, zouden uwe brieven mij lastig geweest zijn. Eerst later, toen mijn dorst naar avonturen gelescht, tot walgens toe gelescht was en mijne eerezucht onderging door den afmattenden invloed van het klimaat, toen begon ik aan ons frissche Holland terug te denken, aan mijne jongensjaren en aan u.'

Onwillekeurig maakte ik de opmerking met hoeveel uitvoerigheid en ingenomenheid hij over zichzelf sprak, zelfs in dit oogenblik.

'Ik weet niet wat mij zoo in uw gezichtje bekoorde,' ging hij voort, 'toen het mij aanhoudend van den muur aanzag; het oefende een wondere betoovering op mij uit, zoolang tot ik er mij niet meer aan ontworstelen kon. Hoorde ik u daar even niet van een afgesproken termijn spreken? Wat bedoelt ge daarmee?'

'Gij belooftet over drie jaar terug te komen,' antwoordde ik kortaf. 'Er zijn sedert juist vijf jaren verlopen.'

‘Heb ik een tijd genoemd?’ vroeg hij met al zijne oude lichtzinnigheid. ‘Waarachtig, dat wist ik niet. Dat spijt mij..... Maar,’ vervolgde hij, als om zichzelf gerust te stellen, ‘het zal u wel zeer weinig gekost hebben afstand van mij te doen. Deed het niet, Jo?’

Ik begreep zijn doel wel, maar stelde hem teleur.

‘Waarom u in zulke nuttelooze bespiegelingen te verdiepen, Ferdinand? Wat doet het er toe wat twee jaren geleden misschien in mij is omgegaan? Nu ziet ge mij in ieder geval vóór u als een gelukkig aanstaand bruidje.’

Welk een inspanning! Welk een zelfmarteling! Welk een wreede voldoening hem de ziel te verscheuren, hem stuk voor stuk het geloof te ontnemen aan mijne liefde! Maar het was beter zóó, veel beter, zeide ik tot mij zelf. Herman behoorde ik toe; wel is waar niet zooals de wereld het verstaat: daarvoor moest ik eerst in een rijtuig stappen en op het stadhuis ten aanhoore van een paar andere menschen ‘ja’ zeggen. Het contract was nog niet geteekend; slechts mijn woord was zijn pand, maar het was mij, als ik aan Herman dacht, alsof dat woord mij dezelfde verplichtingen oplegde als ware ik zijne vrouw. In mij sprak een krachtige stem, de stem van het geweten, dat met alle menschelijke wetten spot: ‘Hem hebt ge beloofd 's levens lief en leed met hem te deelen, hem aan u geketend door duizend teederheden; ge hebt uzelf tot zijne eenige gedachte ge-

maakt: zijn levensgeluk zal verwoest zijn door het verlies van wat ge hem geschonken hebt en dat hij zich nimmer onwaardig maakte.'

O, het was beter zóó, het was beter zóó. Morgen zou Ferdinand immers weer vertrokken zijn, en met de verzoeking zou ook de neiging wijken.

Bij de gedachte aan morgen herinnerde ik mij Hermans aanstaande komst en onwillekeurig sprak ik die gedachte uit.

'Morgenavond komt hij.'

'Dan zal ik het genoeg hebben hem te ontmoeten,' antwoordde hij op luchtigen toon.

Ik zag hem ontsteld aan.

'Ja, straks ontmoette ik uw ouden heer en kon de verzoeking niet weerstaan hem aan te spreken. Hij omhelsde mij bijna en noodigde mij uit, waarop ik beloofde morgenavond te komen theedrinken. Juist liep ik uit te rekenen hoeveel uren er nog verlopen moesten, eer ik bij u zou mogen aanschellen, toen ik u zag voorbijgaan....'

Dit alles uitte hij op een toon, waarop men een grappige geschiedenis vertelt.

'Spreek daarover nu niet meer,' zeide ik haastig, om hem het voortgaan te beletten; want ieder zijner woorden was mij een zoet venijn, een opiumdrank, dien ik met langzame teugen genoot, telkens als hij mij aan de lippen werd gezet, ofschoon ik zijn doode-

lijk vergift kende. ‘Ge weet nu dat wij elkaar niet kunnen toebehooren. Verzoen u met die gedachte, Helwart.... En doe mij het genoegen mij niet meer onze vroegere... vriendschap in het geheugen te brengen - of beter nog, ga vandaag nog heen en laat mij aan u een aangename herinnering behouden.’

Ik verbaasde mij over de uitstekend geveinsde gemoedelijkheid van mijn toon. Vooral dat ‘Helwart’ was goed aangebracht. Hoe ongewoon klonk het uit mijn mond en welk een afstand bracht het tusschen ons! Ik wist dat ik comédie speelde, prachtig comédie speelde; wee mij als straks het gordijn gevallen zou zijn!

‘Heengaan?’ herhaalde hij onnatuurlijk vroolijk. ‘Daar denk ik niet aan. Ik kom morgenavond. Ik wil eens zien wie uw hart veroverd heeft. - Verschrikt ge daarvan?’

‘Ik?’ vroeg ik verward, maar herstelde mij spoedig. ‘Volstrekt niet. Het is mij hetzelfde. Wel ja, kom iederen dag, zoolang ge hier blijft. Ge zult altijd welkom zijn. Papa is u zeer genegen, zooals ge weet.’

Tot elken prijs moest ik verhoeden hem te versterken in de meening dat hij nog altijd een plaats in mijn hart besloeg, en beter dan door koelheid kon ik dat doel bereiken door een zekere vriendelijke onverschilligheid. Mijn trots hield mij staande, terwijl ik hem op mijne knieën had kunnen smeeken dien dag

nog heen te gaan. Ik had hem kunnen bezweren af te zien van zijn wreed voornemen en in mijne wanhoop had ik hem kunnen bekennen dat ik hem om mijnentwil die bede deed, zóó verschrikkelijk scheen mij de strijd, die mij wachtte, zóó machteloos voelde ik mij in dien strijd staande te blijven.

‘Zeker kom ik,’ ging hij voort op denzelfden toon. ‘Ik heb niets beters te doen dan getuige te zijn van uw geluk. Vergeet maar alles wat ik straks zeide. Ge hebt gelijk: ik moet mij met de gedachte verzoenen en ik geloof dat ik er al aardig in slaag, ha, ha! En dus gaat ge trouwen? Wanneer zal het zijn?’

Zijn toon was zóó geheel naar de vormen, dat een oppervlakkig hoorder niets ongewoons opgemerkt zou hebben; maar mij scheen zijn lach een bedreiging en zijn blik sprak, als hij dien op mij deed rusten, een hartstochtelijke taal: alles scheen mij waarschijnlijker dan dat hij de hoop op mijn bezit had opgegeven. Ik was nauwelijks in staat rustig te antwoorden.

‘Over een week of acht. Wij zijn nu druk bezig met de toebereidselen.’

‘Ja, dat begrijp ik.’

‘Ik moet nu deze zijde uit,’ hernam ik, de stilte afbrekende, die op zijne woorden gevolgd was.

‘O, ik zal u thuis brengen. Het is een lief huis. Ik ben er van morgen voorbijgewandeld, toen ik het in het adresboek gevonden had. U zag ik niet.’

Zoo had dan toch eindelijk de lang verbeide stap geklonken onder de duizenden vreemde voetstappen, die dagelijks ons huis voorbijgingen, maar te laat!

‘Ik denk dat ik in de achterkamer een brief zat te schrijven. Wij correspondeeren altijd nogal druk,’ antwoordde ik, glimlachend naar hem ziende.

Voor het eerst merkte ik op dat zijn gelaat ontsierd werd door een trek van geblaseerdheid, een onbeschrijfelijke uitdrukking van afmatting en verveling, die er zich blijkbaar woning had gemaakt, en straks slechts tijdelijk op de vlucht scheen gejaagd te zijn door de aandoeningen, die zijn gemoed bewogen.

‘Nu, ik hoop hem te leeren kennen. Ik heb den tijd. Een lichte stijfheid in mijn arm en een nog lichtere aandoening van de lever gaven mij aanleiding het zoozeer begeerde nonactief te vragen en ik heb nu twee jaren vóór mij. Dien tijd hoop ik bij mijne oude vrienden door te brengen. Als ge gehuwd zijt, mag ik toch ook wel eens aanschellen, niet waar?’

Ik stond nu recht tegenover hem stil en verwonderde mij over den zonderlingen glimlach, die zijne laatste woorden vergezelde.

‘Hier zijn wij er, geloof ik. Nu, tot morgenavond, Jo.... Of moet ik nu “Juffrouw” zeggen? Binnenkort zal het dan, “Mevrouw” zijn.’

‘Wel neen, zeg altijd maar “Jo.” Adieu! Wilt ge niet binnenkomen? Nu, tot morgen dan,’ en onze blik-

ken ontmoetten elkaar, o God, zoo vreemd, zoo vreemd!

De deur viel dicht.

Er was niemand in de gang. Ik kon ongestoord naar mijne kamer gaan, en daar gekomen, bleef ik roerloos staan.

Mijn oog viel op mijne eigene gedaante in den spiegel. Het was nog hetzelfde blozende, bloeiende gezichtje, dat straks door het glas weerkaatst werd. De witte veer van mijn zomerhoedje hing nog evenals straks in mijne bruine krullen neer, het roode lint om mijn hals voldeed nog evengoed. Zóó zou ik er uitzien, als ik Herman morgen van den trein haalde.

‘Arme, lieve, goede Herman!’

Snikkend legde ik mijn voorhoofd tegen zijn portret en bleef daar langen tijd rusten. Arme, lieve, goede Herman!

VII.

Het stormde en regende.

Papa en Phine hadden mij tevergeefs willen terughouden: ik was gegaan. Ik zou gegaan zijn, al had een orkaan gewoed, niet alleen om den schijn tegenover Ferdinand te bewaren, maar ook om waarlijk in niets te kort te komen, waar het blijken van gehechtheid aan Herman gold.

Het deed mij goed daar te staan, terwijl de wind mij om de ooren loeide en de regen mij in het gelaat gedreven werd. Ik gaf er niet om of de wachtende koetsiers mij op hunne rijtuigen wezen en de sjouwerlieden mij met bevreemding aanzagen. Gaarne zou ik wilder elementen hebben getrotseerd, als zij het kloppen van mijn hart hadden kunnen overstemmen of den gloed koelen mijner wangen, telkens als ik, ondanks mijzelf, dacht aan wien ik straks tehuis ontmoeten zou. Nu kon ik ook een definitie geven van de liefde!

Hoe somber was de natuur, hoe weemoedsvol scheen

net leven! Ieder gelaat, dat mijn oog ontmoette, scheen mij door kommer verduisterd, en het kwam mij voor dat wie nog lachte en schertste, slechts een oogenblik vergetelheid zocht van de kwellingen des levens. Zelfs over de huizen lag een droefgeestig waas. Rusteloos viel de regen neer op het koepeldak boven mijn hoofd, en tip - tip - tip - met onbeschrijfelijke eentonigheid droop het water van de randen af in de reeds gevormde plassen. De stilstaande goederenwaggons, die niet onder het koepeldak een schuilplaats vonden, glommen als waren zij vernist. De lange rij van heerenhuizen rechts, met hunne gesloten jaloezieën en verlaten balcon, waren gehuld in een sluier van doodsche, geheimzinnige rust. De spoorbrug verdween in een wolk van regen. De rivier scheen een sombere zee. Het majestueus geboomte der Oude Plantage geleek een met kreupelhout begroeiden berg, waarboven de toren der Waterleiding zich verhief als de tinne van een geheimzinnig kasteel; en de hemel welfde zich donkergrauw over dat alles in oneindige somberheid.

In mijne nabijheid deden een achttal paarden van wachtende vigilantes zich te goed aan het hun voorgelegde hooi, waarvan de geur tot mij doordrong en mij aan gisteren herinnerde. Schuilend onder druipnat zeildoek lagen op de kade opeengepakte vaten en balen, gereed in de stoombooten geladen te worden, die straks plotseling uit den nevel zouden te voorschijn komen.

Nu deed de stationsbel hare waarschuwing hooren. Er kwam beweging bij de deuren der volgepropte wachtkamers.

De zonderlinge ontroering, welke ons op zulke oogenblikken dikwerf overvalt, greep mij met hevigheid aan. Ik gevoelde die wondere trilling door al mijne leden, dat kloppen van het hart, die behoefte om diep adem te halen. Want ik wist het: binnen weinige seconden zou ik tegenover Herman staan en ditmaal zou ik mijn geweten niet door drogredenen tot zwijgen brengen, ditmaal mij niet tevredenstellen met een achting en liefde, die onverdiend zouden zijn. Er mocht van komen wat wilde, ik zou hem mijn hart openleggen..... Want dat zou *zij* ook gedaan hebben!

Meer dan ooit wenschte ik haar te gelijken, nu ik gevoelde Hermans liefde minder dan ooit waardig te zijn. Ik dacht aan haar als aan een beminde afgestorvene, die men gaarne navolgen wil: zij was mij een gidse, wier hand ik wist niet te kunnen loslaten dan ten koste mijner innerlijke waarde.

Nu stond mijn besluit vast, maar wat mij het meest had doen aarzelen mijn voornemen uit te voeren, was de vrees mij door Herman met verachting van zich geworpen te zullen zien als een kleinood, dat uit valsche steenen blijkt samengesteld te zijn. En ik vroeg mij verwonderd af wat mij toch zoo aan dien man bond, - die mij nu immers onverschillig zijn moest - dat mijn

hart maar geen afstand van hem wilde doen, en mijn gelaat gloeide bij de gedachte aan zijne minachting!

Ik kon slechts wenschen hem nimmer gekend te hebben. En toch - hoe gelukkig waren die weinige maanden geweest! Het waren de beste van mijn leven. Veel, veel beter zou het geweest zijn als mijn levenspad nimmermeer dat van dien anderen had gekruist.

Donderend en dreunend naderde de trein.

Hij hield stil. De portieren gingen open en lieten een stroom van menschen uit, die mij langzaam voorbijgolfde naar de uitgangen van het stationsgebouw. Boven allen uit zag ik Hermans gelaat, rondziende naar mij, en toen, als zijn blik den mijnen ontmoette, als door zonneschijn overtogen. Ik merkte op, dat hij er heden bijzonder knap en mannelijk uitzag in zijne regenjas, maar ik deed het zonder trots of blijdschap.

Een handdruk - en mijn arm rustte weer op den zijnen, mijn hoofd was weer dicht aan zijn schouder, zijne stem fluisterde weer aan mijn oor woorden vol innigheid en toewijding, alles, alles juist als vroeger en toch zoo anders.

‘Ge hadt niet moeten komen, kind. Ge ziet bleek van koude.’

Hij drukte mijn arm inniger aan den zijnen en zag mij bezorgd in het gelaat.

‘Zullen we een vigilante nemen?’

Ik lachte en stelde hem gerust.

‘Wel neen, we hebben zoo dikwerf samen onder een parapluie loopen praten. Daarenboven - als ge er niet tegen hebt, wilde ik wel even naar de Wasscherij gaan. Papa verzocht mij om, als het weer wat opklaarde, er een brief te halen, die hij thuis beantwoorden wil.... Of verlangt ge naar rust?’

‘Ik heb nu alleen behoefte aan uw gezelschap. Weer een heelen dag!’ zeide hij met de opgetogenheid van een kind, ‘behalve van avond nog!’ en ik ving een gelukkigen blik op, die mij door het hart sneed. ‘Laten wij maar ieder oogenblik genieten. Ge weet dat er vier weken van scheiding moeten volgen.’

Wij hadden spoedig de Rottekade bereikt met hare mengeling van pakhuizen, fabriekjes, meest primitieve winkels, ouderwetsche huurwoningen en kroegjes, hier en daar afgebroken door een lang, onbeschrijfelijk nauw steegje, dat nergens op scheen uit te loopen; of door een enkel heerenhuis, dat zich ontevreden afvroeg hoe het daar kwam en aan verarmde grootheid deed denken. Ook de Wasscherij was hier, indertijd zeer klein begonnen, maar telkens verbeterd en door aankoop vergroot, zoodat zij nu door het geheele land bekend was en overal hare dépôts gevestigd had. Het groote bord boven den ingang met het opschrift:

Nedeblandsche Zijden- en Wollenstoffen- Stoomververij & Wasscherij.

droop van water.

Wij openden met den sleutel de deur. Stil, akelig stil was het nu daarbinnen. Geen gekeuvel der vrouwen in de naaikamer, geen geplas en geplomp in de ververij, dat mij hier anders reeds door de geopende deuren te gemoet kwam. Half had ik verwacht Mijnheer Van Hulst nog op het kantoor te zullen vinden, maar ook daar was reeds alles in Zondagsrust.

Na den verlangden brief gekregen te hebben, stelde ik Herman voor eenige oogenblikken te wachten tot de stortregen zou hebben opgehouden, die nu met verdubbelde hevigheid op het hobbelig plaveisel neerplofte.

Onbeschrijfelijk somber was de aanblik der Rotte met hare schepen zonder zeilen en hare schuiten zonder bemanning. Een verlaten houtvlot lag eenzaam in het midden.

Ik zocht naar woorden voor wat ik te zeggen had, doch een geschikt begin wilde mij maar niet invallen, terwijl wij zoo tegenover elkaar zaten en naar buiten zagen. Luisterend naar zijne vriendelijke stem antwoordde ik werktuiglijk, tot hij mij wakker schrikte door een rechtstreeksche vraag.

‘Zijt ge niet wat stil van avond, liefste?’

Nu greep ik de gelegenheid aan.

‘Misschien wel,’ antwoordde ik, zonder de oogen naar hem op te slaan. ‘Ik heb u een bekentenis te doen.’

Hij wist blijkbaar niet wat te denken.

‘Een bekentenis?’ herhaalde hij.

Ik had gebeefd voor dit oogenblik, maar nu het was gekomen, voelde ik mij moedig; het was een sombere, wanhopige moed, wel is waar, maar ik dwong de woorden toch over mijne lippen te komen en sprak. Ik sprak, dat was al wat ik gewenscht had. Ik sprak, en welke de gevolgen ook voor mij zijn zouden, ik zou althans het bewustzijn niet omdragen dat ik het recht niet had met open oog in dat trouwhartige, eerlijke gelaat te zien.

Ik nam zijn arm en wandelde met hem de ledige kamers door, want een gesprek, van welken aard het ook zij, vlot altijd het best, als de sprekende personen niet gedwongen zijn elkaar zonder ophouden aan te zien.

‘Herman,’ (ik merkte op dat mijne stem beefde) ‘eens zeide ik u - ge weet wel: op onze eerste wandeling - dat er geen hoekje in mijn hart was, hetwelk ge niet doorgronden mocht.... Ik vrees dat ik u onwillekeurig misleid heb.’

In de korte pauze, welke volgde, gevoelde ik dat hij met bevreemding naar mij zag, maar ik sloeg den blik niet op. Nog niet. De moed mocht mij eens ontzinken!

‘Dat het onwillekeurig was weet ik,’ antwoordde hij, nog met al zijn oud vertrouwen, zooals ik met bitter zelfverwijt opmerkte. ‘Maar.... wat bedoelt ge? Ge hebt mij meer te zeggen.’

‘Ja, ik heb gisteren Ferdinand Helwart weergezien en ik vrees.... o Herman, ik weet dat hij mij nog niet onverschillig is!’

Nu stond ik tegenover hem stil en zag hem in het gelaat. Het was zeer bleek geworden en de wenkbrauwen waren smartelijk saamgetrokken. Ik had meer willen zeggen, willen verhalen van alles, wat gisteren in mij was omgegaan zonder eenige toegevendheid jegens mijzelf. Doch nu ik hem aanzag, bestierf mij de stroom van woorden op de lippen, niet om mijnent-, maar om zijnentwil, en ik kon niets doen dan liefkoozend zijne handen vatten en ze tegen mijn voorhoofd drukken.

Hij sloeg zijne armen om mij heen, trok mij dicht aan zijne borst en liet zijn hoofd op het mijne rusten. Dat was zijn eenig antwoord gedurende langen tijd.

Wilde hij wellicht, zoo vroeg ik mij angstig af, zich nog eenmaal terugwanen in de dagen, toen zijn kleinood zijne liefde nog waardig was?

Eindelijk hief hij mijn hoofd op en dwong mij hem aan te zien.

‘Waarom zegt ge mij dit, kind?’ vroeg hij bedaard, maar ik zag zijne lippen trillen. ‘Spreek vrijuit. Tracht

niet langs omwegen te bereiken wat u slechts één woord hoeft te kosten. Spaar mij niet, bid ik u.... Waarom zegt ge mij dit?’

Er lag een diepe smart in den blik, die aan mijne lippen hing. Daaraan dacht ik, terwijl hij sprak, en ik luisterde nauwelijks naar zijne woorden, waarvan ik de bedoeling niet begreep. Alleen zijne laatste vraag hoorde ik en een stroom van gedachten verdrong zich in mijn brein, gedachten, die er het antwoord op waren.

‘Omdat ik u niet in de oogen kon zien met het bewustzijn mijner schandelijke zwakheid in het hart.... Omdat uwe vergodende liefde mij meer zou hebben doen lijden dan uwe onverschilligheid zal doen.... Omdat ge zoo goed zijt, Herman! Ge moogt mij van u stooten, mij verachten: ik heb het verdiend. Maar de herinnering aan u zal mij beter maken. Ik wil...’ doch machteloos langer mijne aandoeningen meester te blijven, barstte ik in tranen uit.

‘Ik begrijp u niet,’ klonk het teeder. ‘Ik u van mij stooten?.... kind, ge weet niet wat het voor een man beteekent afstand te doen van de vrouw, die hij aanhangt met geheel zijne ziel. Als hij haar uit zijn hart moet scheuren, neemt zij een deel van dat hart mede.... U van mij stooten? - Ja, maar alleen dan wanneer uw geluk het vordert.’

Een last was van mijne borst gewenteld.

‘Neen, neen, mijn geluk vordert het niet,’ verzekerde ik hem, terwijl ik de armen om zijn hals sloeg. ‘U alleen heb ik noodig voor mijn geluk.’

Ieder woord, dat ik sprak, bevatte voor mij volle waarheid. Het was mij onmogelijk hem in het bleeke gelaat te zien zonder te trachten er iedere wolk van te verdrijven.

‘U van mij stooten? U verachten?’ herhaalde hij nogmaals, mij liefkoozend. ‘Hoe zou ik dat kunnen, nu ge zelf tot mij komt en mij uwe zwakheid belijdt! Al blijft de zaak zelf even smartelijk voor mij, wischt die bekentenis niet iedere schuld uit?’

Ik schreide in stilte aan zijne borst.

‘Vertel mij eens wat er tusschen u en hem is voorgevallen, Johanna.’

En ik verhaalde van de gedachten, die mij onder het kleeden bezighielden, van mijne gelukkige stemming gedurende de wandeling, van de plotselinge ontmoeting met Helwart....

Hier aarzelde ik even. Moest ik alles, alles zeggen? Nog grooter verwoesting brengen in het paradijs van zijn geluk? Hij minachtte mij niet; die zekerheid zou mij immers dubbele kracht geven om mijne neiging voor Ferdinand te bestrijden en uit te roeien, tot een volledige bekentenis er van overbodig werd. En gemakkelijk scheen mij in dezen stond de overwinning, nu hij daar zoo tegenover mij stond, zijne

volle mannelijke gestalte geleund tegen een der groote appreteermachines, het hoofd gesteund door den arm, en zijn gelaat, hoe onregelmatig ook, bijna schoon door den ernst, welke er over verspreid lag.

En haastig ging ik voort en deelde hem mede (hoezeer het mij ook tegen de borst stuitte den eenen man te verhalen van des anderen nederlaag), hoe Ferdinand, onkundig van ons engagement, mij terstond beleden had met de gedachte aan mij herwaarts te zijn gekomen en de hoop had gekoesterd wederliefde te zullen vinden; - hoe ik hem geantwoord had met de mededeeling dat ik verloofd en gelukkig was en spoedig in het huwelijk dacht te treden....

‘Hij blijft evenwel hier en zal misschien dikwerf bij ons aan huis komen, Herman. Gij zult nu immers geen vier weken wegblijven. Uwe tegenwoordigheid maakt mij zoo sterk.’

Hij draaide aan zijn zachten, glanzigen baard en zag mij aan met zijn mijmerenden blik, maar antwoordde niet. Wij hoorden den wind over de kade gieren en daartusschen het geraas der huiswaarts keerende sleeperswagens en de stemmen der voorbijgangers.

Wat ging er om in zijn binnenste? Ik gevoelde behoefte aan een teeder woord, een liefkoozing. Op dat oogenblik was hij mij onuitsprekelijk dierbaar en hoe meer dat gevoel in mij veld won, des te gemakkelijker scheen mij de zegepraal.

‘Ge moet het u niet aantrekken, liefste,’ zeide ik droevig. ‘Het zal geen invloed hebben op ons geluk.’

Het was mij of die verzekeringen mij telkens sterker maakten.

Hij glimlachte, maar het was een glimlach vol weemoed.

‘Johanna,’ zeide hij langzaam op zijne eigenaardige, zachte wijze, ‘als Helwart eens dagelijks bij u was en ik was integendeel altijd afwezig, naar wiens zijde zou dan na verloop van eenigen tijd uw hart beslissend neigen?’

Ik gevoelde dat een verraderlijk rood mijne wangen kleurde en een oogenblik zocht ik naar antwoord. Maar toen ik naar hem opzag, zijn trouwen blik ontmoette en bemerkte hoeveel hij leed, sloeg ik mijne armen om zijn hals.

‘Hij *zal* dikwerf bij mij zijn in uwe afwezigheid, Herman. Papa heeft hem genoodigd. En ik hoop het, o ik hoop dat hij dagelijks komen zal. Dan zal ik u toonen wie mij het liefst is.’

Ieder woord welde uit het diepst van mijn gemoed, ieder woord zou ik hebben willen graveeren in mijn hart om er voortdurend aan herinnerd te worden. Want ik wilde zoo graag het beste doen.

‘Wat trekt u in hem aan, kind?’

‘Och, vraag dat niet.’

Ik vond het een pijnlijk onderwerp van gesprek.

‘Integendeel, ik zou het gaarne weten. Beschrijf hem eens.’

‘Zijn karakter?’

‘Ja, zijn karakter.’

‘Dat is zeer moeilijk voor mij,’ antwoordde ik na eenig nadenken. ‘Om iemands karakter te kunnen beschrijven, moet men hem zeer goed kennen.’

‘Hoe gelooft ge dan dat hij is? Een edel mensch, een...’

‘Och, ik weet het niet,’ viel ik hem min of meer kort in de rede, want ik begreep wat hij onuitgesproken liet.

‘Dat spijt mij.’

‘Waarom?’

‘Omdat ge wellicht geen anderen grond voor uwe neiging hebt dan uiterlijke bekoring.’

Ik zweeg, maar ik geloofde hem niet. Er volgde een lange stilte.

‘Het spijt mij zoo dat dit alles gebeurd is,’ zeide ik eindelijk bedroefd, mijne gedachten uitend. ‘Ik voel mij zoo slecht, Herman, zoo schuldig...’

‘Dwaasheid, kind.’

Maar mij scheen het geen dwaasheid en met de ingenomenheid, waarmede een zwak karakter zijne eigene feilen blootlegt, ging ik voort. Hoe toegevend was hij voor mij! Ik dacht daaraan dikwerf in later

jaren, toen ik geleerd had dat geen woorden, maar daden alleen, het geneesmiddel zijn voor onze zwakheden. En dat geheim had hij toen reeds lang ontdekt. Maar ik stond dien avond nog aan den voet der hoogte, naar welks top dezelfde hand ons allen wenkt. Wee, wie zich loom aan den voet ter ruste legt!

‘Ik geloof dat er goede mensen geboren worden en slechte, en ik behoor tot de laatsten. De eersten komen op de wereld met de voorbeschiktheid om goed te zijn. Zij kennen geen hartstochten en weten ternauwernood wat verleiding is. Hunne zedelijke volkomenheid heeft haar grond in hun lichaamsgestel, in den vorm van hun schedel, in hunne spijsvertering en zoo meer. Neen, lach nu niet. Ik heb er wel eens over gelezen, maar kan het nu niet goed weergeven. In ieder geval zijn er menschen, wie het geen moeite kost goed te zijn, en ik geloof dat gij tot hen behoort...’

Zijn glimlach werd ernstiger.

‘Gelooft ge dat?’

Hij deed deze vraag losweg en zweeg toen, maar zijn toon deed mij aan de waarheid mijner woorden twijfelen.

‘En er zijn ook menschen,’ zoo ging ik voort, ‘geboren met den aanleg tot het kwade. Overal lokt hen verzoeking, overal zijn hun strikken gespannen. Dat

ligt ook in hun temperament, in hun bloed, en ik weet dat ik tot hen behoer. Misschien, neen, zeker zou ik anders geworden zijn, als ik u altijd gekend had. Maar nu heb ik nooit mijzelf tot een voorwerp van zedelijke studie gemaakt, nooit mijzelf rekenschap gevraagd van mijne daden. Ik heb nooit getracht mijn karakter te verbeteren en ben nooit gestreng jegens mijzelf geweest zooals gij.'

Wat ik zeide was voor mij de slotsom van lang, ernstig nadenken, naar aanleiding van een gesprek, vroeger met Herman gevoerd.

Hij glimlachte nu niet meer. Hij sloeg zijn arm om mij heen en trok mij naast zich neer op een der banken.

'Ge gelooft dus dat ge als gevolg van een slecht ingericht organisme kwade luimen en hartstochten mede ter wereld hebt gebracht, Johanna?.... Gesteld eens dat het zoo ware, welk een heerlijke gelegenheid tot strijden!'

'Ik streed in den laatsten tijd wel,' fluisterde ik zonder op te zien.

Hij zweeg even.

'Welke eer ligt er voor die anderen in staande te blijven!' zeide hij zacht. 'Hunne overwinning is bijna vooruit bepaald. Maar voor zulken als gij is iedere kleine overwinning een roemrijke zegepraal.'

Ik zag naar hem op. Uit dat oogpunt had ik de zaak nog niet beschouwd.

‘Iedere verzoeking te gemoet te treden, in iederen kamp staande te blijven met opgerichten hoofde, zijne hartstochten ten onder te brengen, daarop komt het aan.’

Zijne donkerblauwe oogen zagen onuitsprekelijk teeder en bemoedigend op mij neer, zijn gelaat scheen mij door hooger licht bestraald.

‘Ja, daarop komt het aan,’ herhaalde ik fluisterend en legde mijn hoofd aan zijn schouder.

Zóó zaten wij langen tijd. De schemering werd duisternis, het rumoer op straat begon te verminderen.

Waarom duren de beste en reinste oogenblikken van ons leven zoo kort? Waarom zijn zij zoo zeldzaam?

Een half uur later zaten wij in onze ontvangkamer in een vroolijken kring van huisgenooten en bezoekers. Ferdinand Helwart was onder hen.

IX.

Daar zat hij weer tegenover mij....

Terwijl ik in het geheim Hermans hand zocht als een talisman, die mij tegen gevaar zou behoeden, gevoelde ik mij bevangen door een betoovering, waaraan ik geen weerstand bieden kon. Verzonken in een droomerig welbehagen, luisterde ik naar Ferdinands stem, naar zijne fijne spotternijen, die hij uitsprak zonder eenig vertoon, op den luchtigen toon van den man van goede geboorte; en ofschoon koel op hem gevestigd, dronk mijn oog zich dronken aan de schoonheid van zijn gelaat, aan de bevalligheid van zijn ietwat spottenden glimlach, aan zijne innemende manieren. Machtig, onweerstaanbaar kluisterde mij al de oude aantrekkingskracht, en met wreede volharding riep ik mijzelf telkens weer toe dat ik hem liefhad; en dan miste ik de kracht om den druk te beantwoorden der warme, breede hand, waarin mijne vingers verdwenen.

Ik zie nog die kamer vóór mij, gelijk zij dien avond was. De gaskroon deed haar licht stralen tot in de

verste hoeken der kamer, die gezelliger scheen dan anders met de vroolijke gezichten rondom de tafel, terwijl de wijn in de glazen fonkelde en opgewekte stemmen verward dooreenkeuvelden. Ik zie nog papa met zijn prettig gelaat in zijn fauteuil achteroverleunend bij het genot van een goede sigaar en van ter zijde met ingenomenheid naar Ferdinand ziende. Naast Ferdinand Mijnheer Van Hulst met deftigen ernst toeluiserend of nu en dan goedkeurend grinnekend; dan Phine, voortdurend rondziende of het ook iemand aan iets ontbrak en altijd gereed tot toejuiching; naast haar Mevrouw Van Hulst, telkens als het gesprek zich verdeelde de gelegenheid waarnemend om Phine bekend te maken met de eigenaardigheden van hare nieuwe keukenmeid; eindelijk ikzelf en Herman, die zoo stil was, dat ik mij bijna over hem schaamde.

Ferdinand beheerschte het gesprek geheel. Nu eens boeiden ons belangwekkende verhalen van gevechten en schermutselingen, welke hij had bijgewoond; dan weder waren wij met hem op de woedende zee en ondervonden al zijne aandoeningen met hem, want hij had een levendige wijze van vertellen; dan weer was men wel gedwongen hem te volgen door de zonderlinge afwisseling van ernst en kortswijl in zijn gesprek, terwijl hij wat hij zeide gepaard liet gaan met een eigenaardigen glimlach, waaruit men nooit kon opmaken of hij schertste of niet.

Maar met dat al geleek hij niets meer op den natuurlijken, rondborstigen knaap, die jarenlang in mijne herinnering geleefd had. Er was niets in zijn gelaat gebleven wat den tijd in het geheugen riep als de tranen nog gemakkelijk vloeien en de handen nog in kinderlijk geloof worden saamgevouwen tot gebed. Niet dien avond reeds, maar langzamerhand merkte ik op dat er iets over hem gekomen was, - en onbewust voelde ik mij juist daardoor aangetrokken, - iets, wat hem stempelde tot die jonge mannen van onzen tijd, welke er een eer in stellen geen aandoeningen te kennen, mannen met hoogmoed in hunne houding en een trotschen klank in hunne stem, met een onverschilligen, matten glimlach en lusteloozen, slenterenden gang; verachtend wat laag is en toch met leegte in het hart; onbaatzuchtig in het spel; lichtzinnig in de liefde; twijfelend aan alles, wat goed en heilig is, en toch in hun boezem een stil, vergeten plekje, waar de liefde voor hunne moeder ongerept bewaard wordt of de weemoedsvolle herinnering leeft aan haar, die zij eens met al den adel en reinheid hunner jongelingsjaren beminden.

Neen, op dat oogenblik zijn karakter beschrijven, er mij op goede gronden zelfs eenige voorstelling van maken, het zou mij onmogelijk geweest zijn. Ik verwonderde mij over zijne ongedwongenheid, over den gemakkelijken toon, dien hij aansloeg, als hij toeval-

lig het woord tot mij moest richten, over de onbevangenheid van zijn blik, als hij mij in de oogen zag. Ik begreep hem niet.

Slechts één, één enkele maal herinnerde hij mij aan den hartstochtelijken minnaar van gisteren. Het was toen papa hem vroeg of hij geen lust had gevoeld op zijne terugreis een weinig in Italië te blijven dwalen.

‘Ja en neen,’ antwoordde hij, vooralsnog zonder een zweem van aarzeling. ‘Men moet zulk genot niet alleen smaken. Ik verveel mij doodelijk bij die hooggeroemde natuurtooneelen en vergezichten.’

‘Dan moet ge er uwe huwelijksreis naar toe maken,’ lachte papa.

‘Jo en Herman gaan ook daarheen,’ achtte Phine zich geroepen te vertellen.

‘Ja?’ vroeg Ferdinand losweg en schudde met zekere aandacht de asch van zijne sigaar in het bakje.

‘Napels, Rome en Monaco stellen wij ons voor te bezoeken,’ antwoordde Herman. ‘Johanna heeft het zoo besteld,’ voegde hij er bij, mij een warmen blik toesturend.

Ik zag een vluchtig, nauw merkbaar rood Ferdinands wangen kleuren, dat terstond op de mijne weerkaatste; gelukkig merkte niemand het op door een gezegde van papa.

‘Ik denk maar,’ zeide hij, ‘binnenkort ben ik heelemaal boven en kan alles op mijn gemak zien zonder een cent te betalen.’

Dàt gedeelte van ons gesprek op het bal had Ferdinand althans niet vergeten, dacht ik. Het hinderde mij - want ik ontleedde nu angstvallig al mijne gewaarwordingen - dat ik er een zekere blijdschap over gevoelde.

Meer dan ooit dwong ik mij al mijne aandacht aan Herman te wijden; ik riep hem in het gesprek, als hij er gedurende eenige minuten geen deel aan nam; ik glimlachte hem toe, als niemand acht op ons sloeg, en toen men mij drong muziek te maken, speelde ik zijn lievelingsstuk.

‘Speelt ge ook, Mijnheer Van Bergwijk?’ vroeg Ferdinand.

Hij toonde zich veel ongedwongener dan Herman.

‘Neen, gij?’

‘Vroeger wel, maar het is er in den laatsten tijd een weinig bij ingeschoten. Aan zingen doe ik evenwel nog veel.’

‘Dat kan men gelukkig overal, waar men zich ook bevindt,’ merkte papa op, die nooit naliet op de goede zijde eener zaak te wijzen.

‘Zing eens met Johanna.’

Het was Herman, die dit verzoek deed, en ik zag hem verschrikt aan; hij echter doorstond rustig mijn blik en herhaalde: ‘Toe, Johanna, zing eens met Mijnheer Helwart.’

‘Ja, ja, zingt eens samen,’ vielen verscheidene stemmen in.

Ferdinand stond op met de bereidwilligheid eigen aan hen, die gaarne zingen en gewoon zijn toejuiching te oogsten.

‘Mijne zangmuziek ligt daar boven op de piano,’ zeide ik, terwijl ik met kloppend hart plaats nam. ‘Vindt ge er iets bij, wat ge kent?’

‘Zeker, het zijn bijna alle oude bekenden,’ antwoordde hij, de muziek doorbladerend.

‘Kies gij maar,’ verzocht ik hem onverschillig.

Hij bepaalde terstond zijne keus op het eerste nummer uit den bundel duetten van Mendelssohn.

‘Het eerste het beste dus maar,’ zeide ik lachend. ‘Ja, dit is altijd mooi.’

En wij zongen.

Zijne onvergelykelyk schoone stem scheen de mijne te steunen, aan te vullen, voller en reiner te maken. Mijn gelaat gloeide.

Und hast Du zum nächtlichen Schlummer,
Geschlossen die Augen kaum,
So wird mein Bild Dich verfolgen,
Bis in den tiefsten Traum.

Hij zag mij bij die woorden niet aan; hij deed alles met die kalme, uitdagende, bijna spotzieke zelf beheersching, welke mij geheel nieuw was en mij verwarde. Sedert ik hem dezen avond had weergezien, had geen

willekeurig woord, geen opzettelijke blik mij herinnerd aan zijne hartstochtelijke verklaring van gisteren. Had hij dan werkelijk reeds afstand kunnen doen van een zoo lang gekoesterden wensch of was dit alles plichtmatig zelfbedwang? *Zijne* stem beefde niet, zooals de mijne; *zijn* blik ontweek den mijnen niet.

- - Betrapte ik mij daar werkelijk op een gevoel van droefheid? O, die gedachten! Zij komen, men weet niet vanwaar, ongeroepen, ongewenscht. Zij rijzen plotseling voor ons op als aardmannetjes, en als wij ons ergeren over de onbehaaglijkheid van hun gelaat en zeggen: 'ik ken u niet,' werpen zij ons tegen dat zij kinderen zijn van onzen eigen geest.

'Bravo! Magnifiek, bis, bis!' klonk het.

'Ja, ja, er is al heel wat moois gemaakt uit zeven noten en zes en twintig letters,' zeide papa.

Opnieuw gaf Herman mij reden tot verwondering.

'Uwe stemmen behooren juist bijeen,' zeide hij kalm. 'Ge moet dikwerf samen zingen.'

Ik zag hem met bevreemding aan, maar zijn gelaat helderde mij het raadsel niet op.

'Vergast ons nog een enkelen keer,' bad papa, en Mevrouw Van Hulst vond dat één geen was, maar mij verontschuldigend, ging ik naar mijne plaats terug. Hoe zoet de zwijmeldrank ook was, dien ik zoeven met volle teugen had genoten, ik wist dat zij vergift bevatte. Straks, als ik Herman goedennacht kuste,

mocht geen bewustzijn van schuld mij drukken. En hoe zou ik hem in de oogen durven zien, wanneer ik opnieuw het genot zocht, dat mij lokte. Want ik wist het wel, het was niet alleen de schoonheid der muziek, die mij het bloed sneller had doen jagen: het waren zijne nabijheid, zijne hand, die onder het omslaan der bladeren mijn schouder raakte, zijn adem, die mijn gelaat beroerde... 'Zijne hartstochten ten onder te brengen, in iederen kamp staande te blijven met opgerichten hoofde, daarop komt het aan.' De herinnering aan die woorden gaf mij moed. Ik geloofde aan de overwinning; ik liet dat geloof niet los; ik hield het vast met wanhopige kracht.

Nog geen enkele maal - dat herinnerde ik mij met blijdschap, - had ik de waarschuwende stem van mijn geweten tot zwijgen gebracht.

Neen, Hermans liefde onwaardig gevoelde ik mij nog niet, en toen wij een uur later, vóór het souper, nog even in de gang op en neer wandelden, trok ik hem met zacht geweld naar mij toe, tot zijne lippen de mijne raakten.

'Wat waart gij weer stil van avond!' knorde ik, den vinger tegen hem opheffend. 'Gij weet wel dat ge mij daarmee altijd een weinig verdriet doet. Ik riep u telkens in het gesprek. Hebt ge 't niet bemerkt, Archimedes? Ik zal u dat droomen wel afleeren. Hoe vindt ge het zoo in het geheim mijne hand vast te

houden? Dat wist niemand dan wij beidjes, niet waar? Kom eens hier,' en ik stond stil en streek met de hand over zijn voorhoofd, 'laat mij die nare rimpels eens weggagen. - Ziezoo, en nu de oogen. Kijk mij goed aan'....

Hij zag mij aan. Het was een blik vol teederheid, maar ook zóó vol weemoedige smart, dat de lach van mijn gelaat week en mijne lippen alle verdere scherts weigerden.

'Ga voort,' bad hij met een wonderen klank in zijne stem.

'Neen, neen, ik kan niet voortgaan. Waarom ziet ge zoo treurig? Heb ik u bedroefd gemaakt? Wat is er feitelijk veranderd sedert ons laatste afscheid? - Immers niets!'

'Niets!' herhaalde hij met bitteren nadruk. 'Het oog der liefde ziet scherp, kind. Al hadt ge mij met geen woord van uwe herleefde genegenheid gesproken, ik zou uw oog hebben zien stralen, als ge naar hem zaagt; uwe wangen hebben zien gloeien, toen hij aan de piano naast u stond, en de ijzige koude uwer hand opgemerkt hebben, toen ge die weer in de mijne legdet.'

'En al ware dat alles zoo, Herman,' wierp ik hartstochtelijk tegen, 'wat maakt het uit, wanneer ik u iedere zwakheid belijd en aan uwe borst die zwakheid beween'....

'Kom hier zitten,' zeide hij vriendelijk, mij naar de

voorkamer leidend, waar wij minder gevaar liepen gestoord te worden, ‘en schrei niet. Ik dank u voor uw vertrouwen. Als het mogelijk was, u nog meer lief te hebben dan ik reeds deed, zou het zijn om de wijze, waarop ge mij uw hart hebt opengelegd. Denk toch niet dat ik u wantrouw, kind. Maar wat ge zegt overtuigt mij slechts van uw goeden wil. Welke zekerheid geeft het mij dat ik u niet verliezen zal?’

Ik hoorde zijne stem beven; zijne hand omsloot de mijne krampachtig.

‘Maar ik zal strijden en overwinnen,’ snikte ik.

‘Dat is het juist wat mij zoo zwaar, zoo ontzettend zwaar op de borst weegt, Johanna. Ik *wil* niet dat ge strijdt: het is een strijd, die mij kwetst en vernedert... Ge deinst er voor terug mij te doen lijden en zult nimmer het woord uitspreken, dat u de vrijheid weergeeft... Wilt ge mij beloven,’ ging hij met hartstochtelijken aandrang voort, ‘nimmer om mijnentwil te zullen aarzelen, als... als ge den band, die ons verbindt, mocht wenschen los te maken? Wanneer eenmaal de genegenheid ontbreekt, *mag* men zelfs dat woord niet houden.’

‘Ach, zwijg daarvan.’

‘Neen, ik verlang die belofte van u.’

‘Nu dan, ik beloof het u. Maar ik weet dat ik overwinnen zal, Herman. Waarom maakt ge mij echter den strijd zoo zwaar? Ge weet wel dat ge het deedt.’

‘Ja, ik deed het. Als het in mijne macht lag, zou ik u in zijne armen voeren, u al de zoetheid doen proeven zijner liefde, en dan van u vorderen te kiezen. Ik wil niet uit medelijden bemind zijn. De vrouw, die ik de mijne noemen zal, moet in mij hare wereld zien. Mijne stem moet haar muziek zijn, mijn leelijk gezicht moet haar schoon voorkomen. Johanna, ik bezweer u, huw mij niet uit edelmoedigheid. Uw bezit zou voor mij geen waarde hebben en uwe liefkoozingen zou ik afweren, als ik denken moest dat gij ook maar een enkele maal met weemoed terughdacht aan de liefde van een anderen man. Ik wil uw hart onverdeeld bezitten, zooals gij het mijne bezit - of in het geheel niet.’

Ik zweeg, huiverend voor zijn ongewonen hartstocht.

Hij stond op en liep geruimen tijd de kamer op en neer, blijkbaar in heftige gemoedsbeweging.

‘Lieveling,’ zeide hij eindelijk zacht, weer naast mij plaats nemend, ‘het moet de laatste maal zijn dat wij dit onderwerp aanroeren, maar nu wil ik dan ook ronduit spreken. Als ik zeker wist dat ge met hem gelukkig zoudt worden, ik zou u terstond van iedere verplichting jegens mij ontslaan. Maar ik geloof niet dat hij de man is, dien ge noodig hebt.’

‘Denkt ge niet gunstig over hem?’ vroeg ik aar zelend, na een korte stilte.

‘Ik zou mijne meening liever verzwijgen.’

‘Maar ik zou haar graag kennen. Misschien.... zou ik er de waarheid van inzien, Herman.’

‘Wel, wat ik heb kunnen opmerken is dat hij een knap man is, zich met zorg naar den laatsten smaak kleedt en zeer onderhoudend in gezelschap is.’

Ik hoorde den schamperen, bij hem zoo zeldzamen toon wel, waarop hij sprak.

‘Neen, ik geloof u niet.’

‘Vergeef mij,’ zeide hij kortaf, ‘zoodra wij gehuwd zijn, zal ik u mijn oordeel zeggen.... Ik denk niet geheel ongunstig over hem.’

Dacht hij aan een mogelijke toekomstige vereeniging van Ferdinand en mij? - Ik bemerkte dat het hem moeite kostte die laatste woorden te uiten.

Wij zwegen beiden geruimen tijd.

‘Herman,’ vleide ik, ‘ge zult nu toch iederen Zondag komen, niet waar?’

‘Integendeel,’ antwoordde hij zeer beslist. ‘In een ander geval zou ik misschien nog een enkele maal voor de verzoeking bezwijken zijn, maar nu ben ik vast besloten u alleen dien strijd te laten strijden. Uwe liefde voor mij moet krachtig genoeg zijn om vier lange weken’ - welk een smartelijken nadruk legde hij op die woorden - ‘tegen allen invloed bestand te zijn. In dien tijd zult ge Helwart dikwerf ontmoeten. Zie hoe ge die proef doorstaat en - ik weet dat ge oprecht zult zijn, zoowel tegenover uzelf als tegen-

over mij - vraag dan uw hart, wien het toebehoort.'

'Ik heb u zoo noodig,' snikte ik.

Hij glimlachte bitter.

'Ziedaar hoe sterk ge u gevoelt. Neen, duizendmaal neen. Ik kom niet. Ieder uwer woorden overtuigt mij slechts te meer dat zulk een handelwijs noodig is. Meent ge dat ik u en mijzelf vernederen wil door u te komen bewaken? Ik herhaal het u: de vrouw, die ik de mijne noemen zal, moet mij beminnen ondanks tijd en afstand en staande blijven in iedere verzoeking,.... mij aanhangen met geheel hare ziel. En gij,' er lag wanhoop in zijn toon en zijne stem klonk onduidelijk, 'gij hangt mij niet aan met geheel uwe ziel.'

Ik kon slechts zijne hand vatten en mijne wang vertroostend tegen de zijne leggen. Op dat oogenblik scheen iedere gedachte aan Ferdinand mij laagheid.

'Morgen zult ge over mij tevreden zijn,' fluisterde ik hem in het oor, maar mijne woorden hadden niet de vertroostende uitwerking, welke ik er van verwachtte.

Hij antwoordde slechts droevig: 'Zal ik, lieveling?' Het was duidelijk dat hij mij mijne zwakheid niet tot verwijt maakte.

'Waren wij maar reeds getrouwd, Herman!'

Hij schudde het hoofd.

'Dwaas kind, alsof dat iets aan onzen toestand veranderen zou.'

'Neen,' zeide ik toestemmend, 'mijn woord van

trouw is even verbindend vóór als na ons huwelijk, niet waar?’ Ik wist dat hij ook zoo dacht: hij had mij eens gezegd dat hij een verloving even heilig achtte als het huwelijk zelf.

Hij sloot mij hartstochtelijk in zijne armen, maar hij beaamde mijne woorden niet.

‘Neen, neen. Zóó moet ge er niet over denken. Het is beter, gelijk het is. Eén van ons beiden kan nu, indien het noodig is, den band nog verbreken.’

‘Maar dat zullen wij geen van beiden, niet waar?’

‘Waarom niet, als die band voor den ander een keten worden zou?’

Op dat oogenblik kwam Phine ons roepen voor het souper.

X.

Het was den vorigen avond afgesproken. Papa moest in den loop der week een bezoek afleggen bij een der voornaamste aandeelhouders in de Wasscherij, - in een naburig dorp, dat hij zeer goed op andere wijze had kunnen bereiken; maar gisteravond was hij op den inval gekomen er gezamenlijk heen te gaan en een rijtoer van het tochtje te maken. Het dorp had wel niets merkwaardigs of aantrekkelijks, maar papa's opgewektheid zou den meest lusteloze aangestoken hebben.

‘Zoo'n ritje, dat het bloed in beweging brengt, de heerlijke natuur, een mand met provisie, o, het smaakt zoo lekker buiten. Het zal dol prettig zijn.’

Hij vond alles prettig en had dit gedaan, tot hij er zelf zóó prettig uitzag, dat het ieder prettig stemde, die hem ontmoette. Hij hield van plezier en verdedigde dit op goede gronden, door allerlei versjes te reciteeren, die den levenslust verheerlijkten, en met de uitspraken van Kant en Hufeland te schermten, die aantoonen dat vroolijkheid het leven verlengt.

Ik vergeet dien dag niet licht, ofschoon er niets bijzonders op voorviel; maar het was een van die dagen in het leven, waarvan men later ieder gesproken woord herdenkt en zich de kleinste bijzonderheden voor den geest brengt.

Herman was reeds vroeg bij mij, als wilde hij geen uur verliezen van het ons nog geschonken samenzijn, en niets herinnerde mij zijne sombere gestrengheid van gisteren; hij was geheel zachtheid en goedheid en deed onbewust tal van goede voornemens in mijn hart ontkiemen. Toch bleef een waas van ernst op zijn gelaat, dat mij daar vreemd was. Geen stralenkrans van geluk en trots zetelde meer op zijn voorhoofd en van zijne lippen was de gulle lach geweken.

Den ganschen langen dag zagen of hoorden wij niets van Ferdinand. Ikzelf dacht slechts nu en dan als bij toeval aan hem en voelde mij zóó sterk, dat ik verlangde de ondoordringbaarheid van mijn harnas te bewijzen. Toch kwam het mij onnatuurlijk voor dat niemand over hem sprak. Pas aan tafel werd zijn naam genoemd.

‘Zijt ge niet jaloersch, Van Berg wijk,’ vroeg papa bij die gelegenheid schertsend, en stiet hem van ter zijde met zijne ellebogen aan. ‘Hij is nog een oud vrijertje van Jo. Wat hadden ze een plezier op dat bal, niet waar, Phine, en wat smeekte dat ventje mij om nog een half uurtje te blijven! En het afscheid, Van

Bergwijk, daar kwam geen eind aan. Ge hadt het leelijk beet, Jo.’

Ik zag Herman aan met een blik van gelukkige verstandhouding, zooals alleen minnenden wisselen. Als wij zelf niets verzwegen hebben, mag een ander onze geheimen wel verklappen. Hij beantwoordde dien blik met zekere weemoedige teederheid, die mij zeer deed, ik wist niet waarom.

Het bezwaar dat er voor vijf personen geen plaats in het rijtuig zou zijn, was door Ferdinand uit den weg geruimd door het voorstel ons dan te paard te vergezellen. Daar het beest echter vrij vurig was, zou hij zich liever pas buiten de stad bij ons voegen.

Hoe goed herinner ik mij alles nog! Het ongeduldig stampen der paarden, de nieuwsgierige gezichten aan de vensters der bureu, het kletteren der hoeven op de straatsteenen, het wijken der wandelaars in de volle straten, tot wij op eens den zachten grintweg bereikten en de met bloemengeur beladen avondkoelte ons tegenwoei. Buiten, buiten! O, het stemt goed, het stemt gelukkig dien reinen hemel te zien en die schoone aarde. Duizend kleuren bekoren ons oog, wilde, zoete droomen doen het hart sneller jagen....

Daar trof de hoefslag van een rijpaard ons oor. Wat maakte mij zoo onrustig, wat dreef mij het bloed naar het gelaat?

Ik zag Hermans oog in het voorbijglijden even op

mij rusten en ik wilde hem toeknikken, maar hij zag het niet: reeds had hij den blik afgewend en sloeg de boerenhofsteden en weelderige weilanden gade, die wij voorbijreden. Ik zag de schaduw op zijn voorhoofd zich verduisteren, altijd, altijd meer, en ik vroeg mij droevig af, of dan al mijne goede voornemens en al mijn verzamelde moed niet eens sterk genoeg waren van mijn gelaat den blos te keeren, die Herman als een zwaard door de ziel moest gaan.

Daar was hij. Zijn groote tijgerhond vergezelde hem en draafde moedig mede.

‘Een prachtig beest!’ riep papa uit. ‘Eenig, hoor!’

Er zijn menschen, die liever hunne tong zouden verliezen dan een ander iets aangenaams zeggen, en die menschen zijn dikwerf zoo kwaad niet, als men denkt. En er zijn er ook, die een ander iets aangenaams willen zeggen, zelfs ten koste hunner oprechtheid; tot de laatsten behoorde papa en hij deed het uit zuivere goedhartigheid.

‘Ja, heel mooi,’ stemde Phine in op hare lauwe manier.

‘En wat zegt gij, Mijnheer Van Bergwijk?’

Aan *mijn* oordeel scheen Ferdinand weinig waarde te hechten, althans hij vroeg er niet naar.

‘Daar ge mijne opinie zoo rechtstreeks vraagt, moet ik bekennen dat ik het beest bijzonder leelijk vind,’ antwoordde Herman, gewoon Channings raad te vol-

gen: Wees in ieder uwer woorden waar, op het gevaar af van droog te schijnen. ‘Ontdekt ge werkelijk iets schoons in die neergeworpen zwarte vlekken op een vuilwitten grond?’

Ferdinand haalde de schouders op.

‘De smaken verschillen,’ antwoordde hij, min of meer stug. ‘Er zijn mij reeds sommen geboden voor het dier.’

‘Ja,’ hernam Herman bedaard, met zijn goedhartigsten glimlach naar Ferdinand ziende, ‘er worden ook sommen geboden voor oud porselein met monsterlijke poppetjes er op en voor wanstaltige ornamentjes, waarvoor, honderd jaren geleden, niemand een dubbeltje overhad. Maar die zaken zijn zeldzaam, evenals de tijgerhonden, en omdat sommige menschen graag iets bezaten wat buiten het bereik van de menigte lag, gaven zij sommen uit om die zeldzame zaken in hun bezit te krijgen, en om hunne zwakheid te bemantelen, noemden zij die zaken mooi. Nu noemt de heele wereld ze mooi, ofschoon ze toch eigenlijk leelijk zijn.’

‘Ha, ha, ha! Dat is weer iets voor Van Bergwijk,’ schaterde papa, zich op de knie slaande. ‘Ja, ja, er is wel iets van aan. Ge zijt mat gezet, Helwart.’

‘Is dat spitsje dáár de toren van het dorp?’ vroeg ik, om de aandacht af te leiden.

Tot eiken prijs wilde ik voorkomen dat de beide jonge mannen heden op een voet van bedekten oorlog

geraakten, die zeker niet voor papa en Phine verborgen zou kunnen blijven. De tijd zou immers spoedig komen, zoo peinsde ik, wanneer Ferdinand en ik hoogstens op vriendschappelijken voet zouden staan en de tegenwoordigheid van den een den ander niet in ontroering brengen zoude. Ferdinand althans scheen daartoe op den goeden weg. Was hij boos op mij? Had hij met één forschen ruk mijn beeld reeds uit zijn hart gebannen? Of vermeed hij slechts mij aan te zien en tot mij te spreken, omdat hij streed tegen zijne verboden neiging? Waarlijk, *mij* maakte hij den kamp niet zwaar. Als ik verkeerde gedachten koesterde, kiemden zij uit mijn eigen hart; als ik mijzelf betrapte op wenschen, hem betreffende, - en sedert hij verschenen was, de bevallige ruiters op zijn vurig paard, betrapte ik er mij telkens op - was een blik op zijn onverschillig gelaat de beste medicijn. En toch - toch neigde niets mijn hart meer tot hem dan juist de gedachte dat hij streed en leed om mijnentwil. Wel zeide ik telkens tot mijzelf dat ik reden tot blijdschap en dankbaarheid had.... Maar waarom was ik dan niet inderdaad blij gestemd? Waarom greefde het mij dat hij geen enkele maal het hoofd naar mij omwendde? Wat was dat vreemde, smartelijke gevoel, half zelfverwijt, half onvoldaanheid, hetwelk mij kwelde en mij telkens naar hem deed zien?

Mijne vraag bracht het gesprek op het dorp. Papa

was er nooit geweest, maar Herman wist er nauwkeurig verslag van te geven. Het was een dorp, zoals de meeste, zeide hij: een rechte straatweg met een paar heerenhuizen en overigens boerenwoningen met kinderen voor de deur. Hij was er in zijne jongensjaren dikwerf heen gewandeld.

Ferdinands paard scheen zeer wild en trok telkens onze aandacht.

‘Is het een paard uit de manége?’ vroeg papa, die achteruitrijdend voortdurend het gezicht op Ferdinand had.

‘Neen, als ik het laten kan, rijd ik liever niet op paarden uit de manége. Zij zijn niet aan u gewoon, zij verstaan u maar half. Mijn paard moet mij kennen uit duizend anderen, als hij mij draagt; ieder commando terstond begrijpen....’

‘Ja, ja, zoo'n halve vriend dus.’

‘Een vriend! Wel neen, dat behoeft niet,’ antwoordde Ferdinand met een smadelijken glimlach, als wilde hij zeggen boven dergelijke sentimentaliteiten verheven te zijn. ‘Ik vraag alleen snelle en onbepaalde gehoorzaamheid.’

‘Een slaaf dus,’ merkte Herman op.

Ferdinand sloeg schijnbaar geen acht op zijne woorden. Ik geloof dat hij er een zeker vermaak in vond ons te doen gelooven dat Herman het rechte woord genoemd had. In de stemming, waarin ik verkeerde,

vond ik dat die koele heerschzucht hem nog grooter aantrekkelijkheid gaf en toch voelde ik er mij onaangenaam door getroffen.

‘Ik ben over dezen vos in onderhandeling en denk wel tot den koop over te gaan.’

Wij sloegen het dier nu aandachtiger gade; zijne huid blonk als zijde, zijne beweeglijke ooren schenen ieder woord van zijn berijder op te vangen, zijne groote schoone oogen schenen te verraden dat hij hem verstond. Blijkbaar verdiende hij meer genegenheid dan zijn meester hem schonk.

‘Waar hebt ge paardrijden geleerd?’ vroeg papa.

Die vraag deed men onwillekeurig, als men naar hem zag. Hij zat in den zadel met in het oog loopend trotsche houding en tegelijk los, bevallig, achteloos, maar aantrekkelijker voor een vrouwenoog dan de ruiter, die met bestudeerde nauwkeurigheid zijne bewegingen regelt naar de eischen der kunst.

‘Mijn oude heer was er, zooals ge u waarschijnlijk herinneren zult, een hartstochtelijk liefhebber van, en naar gelang van mijn leeftijd stonden er voor mijn genoegen achtereenvolgens een bok, een ezel en een hit in onzen stal. Later heb ik, waar de gelegenheid zich maar aanbod, er mij in de manége verder in bekwaamd. Ook hier heb ik daartoe reeds afspraak gemaakt. Rijdt ge ook, Mijnheer Van Bergwijk?’

‘Volstrekt niet.’

Was het toeval dat Herman telkens in ongunstig daglicht kwam door Ferdinands vragen? Ik was er zeker van dat ieder op dat oogenblik het verschil moest opmerken tusschen den min of meer plompen geleerde en den éléganten ruiter met zijne ranke, harmonisch ontwikkelde ledematen. Ik althans merkte het op en het hinderde mij.

‘Ik houd zoo tamelijk van al wat *sport* is,’ ging Ferdinand voort, met zijne karwats naar de takken der boomen slaande, terwijl een oogenblik weer die trek van afmatting en verveling over zijn gelaat vloog, welke ik reeds herhaaldelijk opgemerkt had.

‘Bah, dat leven op een schip of boot doet u walgen van al die stille huiselijke liefhebberijen, waarmede men hier den winter doorworstelt. Ik heb wat gewhist en geschaakt en gedomineerd in de laatste jaren en maanden. Komt de winter, dan ga ik op reis, en de overblijvende zomermaanden zal ik goed besteden. Ik hoop hier lid te worden van deze en gene club. In de restauratie heb ik reeds zeer aangenaam kennis gemaakt met eenige jongelui. Het bevalt mij hier wel en ik denk hier voorloopig mijne tenten op te slaan.’

‘Ja, ja, ge zult den tijd wel klein krijgen,’ meende papa.

‘Uwe betrekking geeft anders wel beproevingen op dat punt,’ merkte Herman niet onvriendelijk op.

Ik was er zeker van dat, zoo al straks een oogen-

blik eenige onwil de overhand bij hem verkregen had, hij nu een overwinning op zichzelf had behaald en het bedekte oorlogvoeren beneden zich achtte.

‘Maar brengt ge hier Kerstmis en Oudjaarsavond niet door, om van vijf December niet eens te spreken? Het zijn zulke recht gezellige winterfeesten,’ viel papa in.

‘Welk genot geven zij iemand, die familie noch tehuis heeft?’ vroeg Ferdinand.

Onwillekeurig zag ik naar hem, om te weten in hoeverre het genoemde gemis hem smartte, maar geen trek van bitterheid of bedwongen leed was op zijn gelaat te lezen; zelfs speelde er een spotachtig, onverschillig lachje om zijne lippen.

Er volgde een kleine stilte. Het was ook onmogelijk in zulk een omgeving voortdurend alledaagsche gesprekken te voeren. De verwijderde velden, in licht badend; de majestueuze boomgroepen, hier en daar verspreid; de wiegende schaduwen der zilverkleurige wilgen langs den slootkant; het vee in de weiden, loom den kop naar ons keerend; een minnend paartje, ter zijde tredend om ons te laten voorbijgaan; boerenwoningen en eenzame villa's, gehuld in den wazigen gloed der gouden avondzon; een lief huiselijk tafereeltje onder een kastanjeboom; een landbouwer, hoopvol zijn rijpend korenveld overziende, of een herstellende zieke voor een open venster, alles, alles, wat wij zagen, wekte blijdschap. En dan die liefelijke kalmte, die rust in de natuur, die

sabbathsvrede, welke ons aan de stormen in ons hart doet denken, als gingen zij ons niet aan. Het suizen der boomen klonk heden anders dan in de week; de avondkoelte droeg orgeltonen mede uit een onzichtbare woning; lachende jonge meisjes leunden uit de vensters van een met wijngaard begroeid landhuisje, waaruit vroolijk pianospel ons tegenklonk; iets verder weer juichende en dansende kinderen. Men *moest* genieten, welke zorgen ook tehuis mochten gekweld hebben. Papa's gezicht stond prettiger dan ooit. Phine had hare japon uitgebreid en leunde achterover in het rijtuig, naar ik geloofde in den waan op de boeren den indruk te maken van het toppunt van deftigheid. Herman peinsde, zooals sommige menschen doen, als zij door een schoone en liefelijke natuur omringd zijn. Ferdinand had misschien te veel met zijn paard te stellen om van zijne omgeving te kunnen genieten, althans hij zag er volstrekt niet uit, alsof hij zich aangenaam gestemd gevoelde.

‘Ziet ge niets, Herman?’

Hij knikte mij even toe; een glans van genoegen ging over zijn gelaat, zooals de zon doorbreekt over een landschap.

‘Wat is er dan te zien?’ vroeg Phine.

‘Daar tusschen de boomen door, die blinkende watervlakte. Dat is de Bergsche Plas, waar wij elkaar het eerst hebben leeren kennen.’

Ik zag Ferdinands blik tersluiks er heen dwalen, maar hij zeide niets. Den geheelen langen weg over achtte hij mij, ofschoon hij voortdurend druk praatte, zijne opmerkzaamheid onwaardig, en noodzaakte het gesprek hem het woord tot mij te richten, dan gleeed zijn blik mij meer voorbij dan dat hij op mij bleef rusten. Wij deden elkaar geen vragen, gaven elkaar geen rechtstreeksche antwoorden. Onze verhouding geleek bijna een bedekt vijandige, hoewel dit alleen bemerkbaar was voor de betrokken personen. Hoe anders was hij dan gisteravond en hoe zonderling scheen het mij dat hij zoo anders was! Ongetwijfeld echter was het een verandering ten goede, en ik gevoelde mij beschaamd. Zijne houding wekte, meer dan iets had kunnen doen, mijne sympathie en onbespied slopen de achting en het medelijden, die machtige bondgenooten der liefde, mijn hart binnen.

Eindelijk, waren wij het doel onzer reis genaderd. Het rijtuig hield stil voor de herberg, een echte boerenherberg, met een gelagkamer rechts, vanwaar in het zwart gekleede boeren met domme gezichten en gedekte hoofden ons door de vensters aangaapten uit een rookerige atmosfeer; en links een deftiger ontvangkamer met een groote vierkante tafel in het midden, Brusselsche stoeltjes in het rond, een kabinet met kleurige vazen, prenten uit de Bijbelsche geschiedenis aan den muur en een met zand bestrooiden vloer.

Hier werden wij met zekere onderscheiding binnengelaten, maar het beviel er ons niet, en wij verzochten om de gunst in des kasteleins tuin te mogen thee drinken.

Dáár was het heerlijk. Wel waren de perken met dwergachtige palmboompjes omzoomd in plaats van met grasranden; wel onderscheidde zij zich door een neiging tot het vierkante en waren de paden nauwelijks breed genoeg voor één persoon, terwijl aardappelen en uien, goudbloemen en zonnebloemen ons van alle zijden begluurden; maar papa zeide vergoelijkend dat dit alles maar een quaestie van smaak was, en Phine vond het nog zoo leelijk niet. In ieder geval was het heerlijk onder den grooten kastanjeboom, die juist was als alle andere groote kastanjeboomen, en toen de mand met provisie voor den dag kwam en er een wonderlijk blikken theeblad op tafel stond met zwart servies en tinnen lepeltjes, gevoelden wij ons allen recht op ons gemak.

‘Hoe vindt ge 't hier nu?’ vroeg papa, zich genoeglijk de handen wrijvende. ‘Zou het niet een soort van negatieve deugd van mij zijn dat ik ieder schepsel op de wereld hetgenoegen van zulk een ritje toewensch?’

Het gesprek werd algemeen en Ferdinand was er opnieuw de ziel van; hij deed papa en Phine lachen, dat hun de tranen over de wangen rolden, en schertste met de dikke boerin, die ons bediende en aan wie papa

inlichtingen vroeg omtrent den weg, dien hij moest inslaan tot het brengen van zijn bezoek.

‘Het schijnt nogal een wandeling te zijn, die ik te maken zal hebben,’ zeide papa, die van gezelligheid hield. ‘Heeft iemand ook lust mij te brengen?’

‘Mij zal het een genoegen zijn,’ antwoordde Ferdinand wellevend.

Hoe wonderlijk gevoelde ik mij te moede! Als ik Herman aanzag, was het alsof een zware last mij van de borst gewenteld was en toch zou ik hebben kunnen weenen. Maar ik loochende dat droevig gevoel; ik wilde het mijzelf niet bekennen, nog veel minder het anderen doen gissen, en wedijverde met Ferdinand in vroolijkheid.

‘Ik kan ook wel meegaan,’ zeide Phine, loom haar breiwerk oprollend, ‘ofschoon ik ook kan breien,’ voegde zij er weifelend bij.

Phine behoorde tot de menschen, die altijd een werkje of een boek meenemen, wanneer ze naar buiten gaan, wat misschien ééns of tweemaal 's jaars gebeurt. Zelfs toen zij met papa op reis was in den Harz, had zij van hare breikous nooit kunnen scheiden. Alsof het geen genot genoeg is in het mos te liggen en naar den blauwen hemel te zien, het wild te hooren ritselen in het kreupelhout en het suizen te beluisteren van de statige woudreuzen!

Ons had zij over roeien hooren praten, wat een schrikbeeld voor haar was.

‘Wij kunnen evengoed hier blijven,’ stelde ik voor, ‘niet waar, Herman?’

Maar daarvan wilde Phine niet hooren en papa hield bij haar aan om mede te wandelen.

‘t Is goed voor haar,’ zeide hij, haar op den rug kloppend, terwijl hij ons een knipoogje toewierp. ‘Zij heeft een veel te gemakkelijk leventje!’ en Phine lachte zelf mede met haar goedigen lach, en aanvaardde blijmoedig den tocht.

‘Die twee zullen zich intusschen niet vervelen, Helwart,’ hoorde ik papa nog zeggen, veelbeteekenend over den schouder naar ons wijzend; maar Ferdinands antwoord verstond ik niet meer.

Wij wandelden arm in arm de nauwe tuinpaden door.

‘Welk een gelukkige dag!’ zeide ik.

Ik had nog hedenavond iets goed te maken; ik moest den indruk uitwisschen van dien verraderlijken blos, welke hem tot in het hart gewond moest hebben. De gedachte, dat hij door mij leed, was mij een pijniging. Het was lafheid kracht te zoeken in bekentenissen: dat gevoelde ik nu. Ik wilde alleen strijden, alleen overwinnen....

Het bewustzijn van het waarachtig goede te willen, gaf mij een vrijmoedigheid, tot overmoed toe, die Herman *moest* verblinden, *moest* gelukkig maken. En op dat oogenblik voelde ik mij waarlijk sterk.

‘En hoe heerlijk treft het dat wij maar met ons beiden gaan roeien!’ ging ik opgewekt voort. ‘Nu zal ik weer voor u zingen, hè? Niet zoo erg prachtig, maar zooals gij het altijd zoo graag hoort. En dan zullen wij waterlelies plukken en vischjes grijpen, ge weet wel, zooals laatst. Loop wat aan. Wat zijt ge toch een kolossus!’ en lachend hief ik mij op de punten mijner voeten omhoog en hield hem mijne lippen toe, hier tusschen het geboomte, waar niemand ons bespieden kon dan de dansende muggen.

De oude glimlach kwam weer om zijne lippen spelen, dat was reeds veel gewonnen. Toch lag er iets droefgeestig in.

Hij legde zijne handen op mijne schouders en zag mij aan.

‘Wees niet zoo onbeschrijfelijk lief,’ zeide hij zacht.

‘Ik wil integendeel eens heel lief zijn van avond. Ge weet wel: ik heb zooveel goed te maken bij u.’

Ik zag naar hem op, maar zijn gelaat was afgewend naar de dalende avondzon en hij antwoordde niet.

De boot lag in een kreek. Herman had eenige moeite haar uit de biezen los te krijgen, maar eindelijk waren wij toch midden op de breede watervlakte, een van de ‘plassen,’ zoo talrijk in dit polderland.

Het was een liefelijke, zoele avond. De zon was nu bijna geheel ondergegaan, maar de hemel was nog

vol glans en kleurenpracht. De gladde oppervlakte van het water weerkaatste ieder goudgerand wolkje en roode lichtstreep. Niets stoorde de plechtige stilte der natuur dan het gekabbel van het water tegen de boot, het regelmatig plonzen der riemen en het gonzen der dansende insecten. Alles ademde vrede en rust. De avondwind droeg van de verwijderde oevers den zang der lijsters tot ons over. Men kon zich bijna niet voorstellen dat deze stille, plechtige watervlakte ooit door een boot gekleefd was.

Herman roeide zwijgend voort; wij zagen elkaar in de oogen; het scheen heiligschennis de gewijde stilte te verbreken door alledaagsch gekout.

Ik weet niet hoe lang wij zoo zwijgend voortgleden; maar plotseling betrapte ik er mij op dat ik aan Ferdinand dacht, en ik rukte mij haastig uit mijne droomerijen los. Juist week Herman uit voor een groepje waterlelies, welke stengels ons met omarming dreigden.

‘Hier kunt ge plukken naar hartelust,’ zeide hij, de boot naar de schoonste kelken sturend.

‘De plomp of waterlelie,’ declameerde ik deftig, ‘treft men in stilstaande wateren aan en heeft witte of gele bloemen. Tot deze familie behoort ook de Genuaansche plomp, onder den naam van *victoria regia* bekend, welke bladeren soms een omtrek van vier el hebben.’ - Wat zegt gij er van?’

Hij lachte gul en wierp mij een warmen blik toe.

‘Als kind dacht ik altijd dat er nimfjes in deze bloemen woonden, die des nachts in den maneschijn op de drijvende bladeren bal hielden,’ snapte ik voort. ‘Kom, help mij eens. Ziet ge niet hoe ik vergeefsche moeite doe om deze prachtige lelie los te krijgen?’

Zijn zakmes maaide mij spoedig een heerlijken oogst. Toen stuurde hij de boot naar den oever, die blauw was van vergeet-mij-nieten, en hier, in de schemering der overhangende boomtakken, ging ik naast hem zitten en schikte mijne bloemen tot een bouquet. Hij zag zwijgend toe; onze hoofden rustten tegen elkander. De wind lispelde in de boomtoppen, de vloed kabbelde zachtkens om ons heen. Hoe geheel behoorden wij in die oogenblikken elkaar nog toe. Later dacht ik er aan.

Moge het mij vergeven worden, als ik dien avond, dien geheelen dag woorden sprak, die mij niet uit het hart welden, of hem door liefkoozingen gelukkig maakte, welke hij afgeweerd zou hebben, als hij er de waarde van had gekend. Moge het mij vergeven worden, omdat ik zelf er de waardeloosheid niet van doorgrondde. Ik wist slechts dat hij daar tegenover mij zat, dat hij behoefte had aan mijne teederheid, dat ik kracht vond in geheele toewijding aan hem, en dat er vier lange weken voor hem zouden volgen van sombere gedachten en onafgebroken studie.

‘Kom, nu moet gij weer roeien en ik moet voor u zingen... Of zullen we samen zingen? Ja, dat is zoo prettig en het zal zoo mooi klinken over het water.’

Hermans stem was middelmatig, maar op het gehoor af secondeerde hij zeer goed. Daarenboven zong hij met gevoel. Hij deelde, als het ware, de beteekenis der woorden aan de muziek mede, iets, waartoe een mannenstem zich zoo uitnemend leent.

Wij hadden een ruim repertoire, want doordat wij dikwerf te zamen zongen, kende hij van mijne schoolzangstukjes en liefdeliedjes, zoo al niet de woorden, dan toch de wijzen reeds, en op mijne beurt had ik mij zijne studentenzangen en volksliederen eigen gemaakt: de laatsten vooral waren bij hem zeer in gunst.

Hoe liefelijk klonk het over de stille watervlakte! Nu weemoedsvol, dan lustig jubelend; nu fors uit de borst op de maat van het roeien, dan droomerig en zacht, terwijl de riemen rustten.

Het was een genot te zien hoe hij geheel oor was, mij met zijne hand bijna onbewust het piano of crescendo aangaf, of ongeduldig het hoofd schudde, als hij een enkele maal niet terstond den juisten toon vatte. Ik zag het met blijdschap; vergeten was zijn leed, hij genoot.

De schemering viel, die liefelijke schemering onzer zomeravonden, die eer tot blijven noodt dan tot heengaan.

Met den laatsten, wegstervenden toon landden wij.

Nog een blik over de kalme watervlakte; het kostte bijna moeite er het oog af te wenden.

‘Ik dank u voor dezen gelukkigen avond,’ zeide hij zacht, mijne beide handen in de zijne nemend en mij dicht aan zich trekkend.

Ik zag naar hem op.

‘Over vier weken zullen wij weer eens roeien, niet waar, en dan zullen wij aan dezen avond terugdenken, toen.... toen ik om de overwinning nog strijden moest,’ fluisterde ik. ‘Vertrouw mij, wilt ge wel?’

Hij scheen dat onderwerp niet weer te willen aanroeren. Toch dacht ook hij aan ons weêrzien.

‘Ik kom onverwacht; als ik des middags den uitslag van mijn examen gehoord heb, ben ik des avonds nog bij u.’

‘Blijft ge juist vier weken weg?’

‘Wel neen, iets langer of iets korter, dat hangt immers van het examen af. Reken maar iets langer.... Zult ge mij even lief hebben, al slaag ik niet?’ voegde hij er bij in een vlaag van vrees over den uitslag.

‘Dat weet ge wel. Maar ge zult slagen. Hendrik zegt dat er geen twijfel aan is.’

‘Stil, maak u geen illusies. Kom nu, kind.’

En arm in arm gingen wij naar den kastanjeboom terug, waar men ons aan een welbereiden disch wachtte.

‘Wij hebben met genot geluisterd,’ zeide papa. ‘Ge kunt niet begrijpen hoe magnifiek uw zingen hier klonk.’

‘Ja, het was bijzonder mooi,’ stemde Phine in.

‘Ik wist niet dat mijne stem uit de verte nog zulk een goed effect maakte,’ lachte Herman.

Ferdinand zeide niets; in de schemering meende ik te zien dat zijne lippen stijf opeengesl oten waren, als van ergernis.

Hoe wonderlijk was het daar in halfdonker bijeen te zitten, terwijl wij nauwelijks elkaars gelaatstrekken konden onderscheiden, de kevers ons om de ooren gonsden en de dauw zich als een gazen sluier over de nu eenzame velden uitbreidde.

Hoe liefelijk was het straks terug te rijden langs denzelfden weg, zoo levendig en zonnig des middags, zoo stil en verlaten nu. Bosch en akker rustten vredig in het wazige licht der maan; het vee in de weiden sliep, de vensters der villa's waren van luiken voorzien, de waakhonden sloegen aan.

Ik had ditmaal papa de plaats op de achterbank afgestaan en reed naast Herman achteruit. Mijn voet rustte in het, geheim op den zijnen, onze handen hielden elkaar in een donker hoekje omvat.

Ferdinand bleek opnieuw onuitputtelijk in kwinkslagen en spotternijen, en papa zette nu en dan in:

Schep vreugd' in 't leven,

of

Tegen al 't verdriet in 't menschelijk leven
Is vergenoegdheid de grootste schat.

Dan zongen wij allen lustig mede en tehuis namen wij lachend afscheid en wenschten
elkaar schertsend goedennacht.

EINDE VAN HET EERSTE DEEL.